

De arbeidsmarkt in de bitumineuze en kunststof- dakbedekkings- branche

eib

Economisch Instituut
voor de Bouw

De arbeidsmarkt in de bitumineuze en kunststofdakbedekkingsbranche

Het auteursrecht voor de inhoud berust geheel bij de Stichting Economisch Instituut voor de Bouw. Overnemen van de inhoud (of delen daarvan) is uitsluitend toegestaan met schriftelijke toestemming van het EIB. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen en dergelijke, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Mei 2010

De arbeidsmarkt in de bitumineuze en kunststof- dakbedekkings- branche

drs. H.J.A. Beereboom
drs. E.R. Ubels

Inhoudsopgave

Woord vooraf	7
1 Conclusies en aanbevelingen	9
1.1 De branche	9
1.2 Werknemers	9
1.3 Personeelsvoorziening en personeelsbeleid	11
1.4 Uitstroom	11
1.5 Vakopleiding	12
1.6 De vooruitzichten tot 2015	12
1.7 Aanbevelingen	13
2 Inleiding	15
2.1 Achtergrond	15
2.2 Doelstelling	15
2.3 Onderzoeksvragen	15
2.4 Opzet van de rapportage	16
3 Typering van de branche	17
3.1 Korte geschiedenis	17
3.2 Organisatie van de branche	17
3.3 Vakopleiding	18
3.4 Trends	18
3.5 Beroepsrisico's	19
4 De bitumineuze dakbedekkingsbedrijven	21
4.1 Het bedrijvenbestand	21
4.2 Omzetkenmerken	22
4.3 Opdrachtgevers	26
4.4 Kernactiviteiten	28
4.5 Personeelsvoorziening	31
4.6 De afzetmarkt in 2009	36
4.7 De arbeidsmarkt in 2009	38
4.8 Scholings- en personeelsbeleid	40
4.9 Vooruitzichten 2009-2011	43
4.10 Kernactiviteiten op langere termijn	46
4.11 Samenwerking met zzp'ers in de toekomst	50
4.12 Toekomstvisie op het bedrijf	50
4.13 Conclusies	51
5 Zelfstandigen zonder personeel	53
5.1 Persoonlijke kenmerken	54
5.2 Kenmerken van de bedrijfsvoering	57
5.3 Zzp'ers en bedrijven met personeel: een vergelijking	70
6 De werknemers	73
6.1 Arbeidsbestand	73
6.2 Persoonlijke kenmerken	80
6.3 Vakbekwaamheid	83
6.4 Arbeidsverleden	86

6.5	Kenmerken van de arbeidsrelatie	88
6.6	Werkzaamheden	92
6.7	Arbeidsomstandigheden	95
6.8	Imago van de branche	98
6.9	Conclusies	102
7	Uittreders uit het arbeidsbestand	105
7.1	Persoonlijke kenmerken	105
7.2	Kwalificatieniveau	107
7.3	Huidige arbeidsmarktpositie	108
7.4	Imago van de branche	114
7.5	Conclusies	117
8	De gediplomeerden van de vakopleiding	119
8.1	Persoonlijke kenmerken	121
8.2	Motivatie voor het volgen van de vakopleiding	122
8.3	Arbeidsmarktpositie van gediplomeerden	125
8.4	Beleving en binding aan de branche	127
8.5	Rendement van de vakopleiding voor de arbeidscapaciteit	132
8.6	Conclusies	135
9	De vooruitzichten op de korte en middellange termijn	137
9.1	De verwachtingen voor de bouw 2010-2015	137
9.2	De vooruitzichten voor de bitumineuze en kunststof dakbedekkingsbranche	138
9.3	Ontwikkeling van de werkgelegenheid	140
9.4	Conclusie	143
	EIB-publicaties	145

Woord vooraf

Sociale partners in de branche van de bitumineuze en kunststof dakbedekkingsbedrijven hebben het EIB verzocht een onderzoek uit te voeren naar de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt in de afgelopen 15 jaar en een verkenning te geven voor de toekomst, zodanig dat dit aanknopingspunten biedt voor een duurzaam personeelsbeleid in de komende jaren.

Vanuit de branchepartijen is het onderzoek begeleid door een werkgroep. Deze bestond uit de volgende personen:

De heer Cees Woortman, directeur Vebidak

De heer Jos van der Borgt, coördinator SBD

De heer Aart van den Brink, CAO-onderhandelaar CNV

De onderzoekers zijn de leden van de werkgroep erkentelijk voor hun bijdrage aan het onderzoek. De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust echter geheel bij het EIB.

1 Conclusies en aanbevelingen

1.1 De branche

De bitumineuze en kunststofdakbedekkingsbranche omvat ongeveer 500 bedrijven met personeel, met een gezamenlijke arbeidscapaciteit van 5.000 werknemers.

De gemiddelde omzet van een bitumineus dakdekkersbedrijf lag in 2008 op plusminus 1,8 miljoen euro. De omzet uit enkel bitumineus dakwerk op gemiddeld 1,4 miljoen euro. Die omzet wordt vooral behaald in de sector burgerlijke en utiliteitsbouw. De omzetverdeling tussen woningbouw en utiliteitsbouw is ongeveer gelijk. Aanleg van nieuwe daken (nieuwbouw) en dakrenovatie zijn beide ongeveer even belangrijk. Tezamen zijn zij goed voor 90% van de totale omzet. Onderhoudswerk is duidelijk van minder belang. Ongeveer 10% van de omzet wordt behaald in het onderhoudswerk.

Bouwbedrijven zijn verreweg de belangrijkste opdrachtgeverscategorie. Op de tweede en derde plaats komen respectievelijk woningbouwverenigingen en particulieren. Gemiddeld heeft een bedrijf vijf verschillende typen opdrachtgevers.

In de afgelopen 15 jaar is het aantal dakbedekkingsbedrijven gestegen. Tegelijkertijd is het werknemersbestand niet toegenomen. Volgens gegevens van Cordares is het gemiddeld aantal manjaren per bedrijf momenteel tien. Vergeleken met 15 jaar geleden is de gemiddelde bedrijfsomvang afgenomen. Een verklaring voor deze terugloop is dat veel 'verdwenen' werknemers zelfstandige zijn geworden, die op hun beurt weer worden ingehuurd door diezelfde bedrijven. Zo'n 60% van de bedrijven met personeel maakt gebruik van zzp'ers.

Het aantal zelfstandigen zonder personeel lag in 2009 op ongeveer 750. Het is een nog steeds groeiende categorie ondernemers. Tussen 2000 en 2009 is hun aantal meer dan verdubbeld. Tachtig procent van de zzp'ers is afkomstig uit bitumineuze dakdekkersbedrijven met personeel. Momenteel is het aandeel van de zzp'ers in de totale arbeidscapaciteit 13%.

Gemiddeld hebben zzp'ers vier verschillende opdrachtgevers. Zeventien procent had in 2008 één tot twee opdrachtgevers. Eenderde van deze zzp'ers gaf ook aan dat men 100% van zijn omzet haalt uit werken voor deze één tot twee opdrachtgevers. Het is mogelijk dat het hier dan gaat om schijnzelfstandigen. Dat zou dan betekenen dat 5% van de zzp'ers in de branche als schijnzelfstandige kan worden aangemerkt. Driekwart van de zzp'ers haalt een omzet van tenminste 40.000 euro. De gemiddelde jaaromzet van een zzp'er bedraagt naar schatting 88.000 euro.

1.2 Werknemers

In 2008 bedroeg de gemiddelde leeftijd van het uitvoerend personeel 39 jaar en bedroeg de mediane leeftijd eveneens 39 jaar. In 1991 was de gemiddelde leeftijd 31 jaar en was de mediane leeftijd 29 jaar. De gemiddelde leeftijd van de werknemers is in de afgelopen 15 jaar gestegen met gemiddeld een half jaar per jaar.

Vergeleken met andere sectoren in de bouw heeft de branche nog steeds een relatief jong personeelsbestand, maar deze cijfers laten zien dat veroudering van het personeel in een rap tempo toeneemt.

Momenteel bedraagt het aandeel van de 55-plussers 8%. Vergeleken met veel andere sectoren in de bouw is dat relatief laag. Het aandeel jongeren onder de 23 jaar (momenteel iets minder dan 6%) laat sinds 2005 een stijgende tendens zien.

De in- en uitstroom uit het arbeidsbestand is de afgelopen 15 jaar teruggelopen. Lagen beide begin jaren negentig nog rond 15%, volgens de meest recente gegevens is dat iets meer dan 10%. Uit analyse van de verblijfsduren blijkt dat het verloop van personeel groot is gedurende de eerste twee tot drie jaar na binnenkomst in het bedrijf. Dan is de helft van de instroom al weer uit de branche vertrokken. Daarna vlakt het uitstroomprofiel snel af.

Het niveau van de vooropleiding van het personeel in de branche lijkt in de afgelopen 15 jaar sterk te zijn gestegen. Met name het aandeel MBO opgeleiden is toegenomen. Een belangrijke verklaring voor deze ontwikkeling is echter gelegen in het beroepsonderwijs zelf. Grote delen die vroeger tot het lager beroepsonderwijs werden gerekend, worden nu tot het middelbaar beroepsonderwijs gerekend. Het onderwijsniveau is daardoor minder sterk gestegen dan de cijfers doen vermoeden. Ondersteuning van deze bewering is dat het aandeel van werknemers met een niet afgemaakte vooropleiding nauwelijks is afgenomen. Dat was 15 jaar geleden 22%. Tegenwoordig is dat 20%.

Vakkwalificatie is wel sterk toegenomen. Het percentage werknemers met een vakdiploma is gestegen van 26% in 1992 naar 56% in 2009. Het percentage werknemers dat in een periode van 3 jaar praktijkcursussen heeft gevolgd is gestegen van 48% in 1992 tot 67% in 2009.

Geleidelijk zijn dakdekkers iets anders gaan werken. Branden wordt tegenwoordig door 90% van de dakdekkers nog regelmatig gedaan en is daarmee de hoofdactiviteit (in 1992 was dat 95%), maar duidelijk is dat föhnen en plakken tegenwoordig vaker worden gedaan dan 15 jaar geleden.

Pendelen maakt deel uit van de dagelijkse praktijk. De gemiddelde afstand van de werken tot aan de bedrijfsvestiging bedraagt zo'n 30 kilometer. Dakdekkers leggen dagelijks echter meer kilometers af. Indien de afstand van de woning tot aan het bedrijf wordt meegeteld bedraagt de gemiddelde afstand 53 kilometer. Een dakdekker is per dag gemiddeld 50 minuten kwijt om op het werk te komen. In 84% van de gevallen is dat met een auto of bus van het bedrijf. Eigen vervoer wordt weinig gebruikt.

Veertig procent van de werknemers ervaart fysieke belasting als een probleem, met name in verband met rug of knieën. Dat slaat neer in de beoordeling van de kwaliteit van de arbeidsomstandigheden. Acht procent van de werknemers beoordeelt deze als slecht. Daarbij laat de monitoring van de gezondheid te wensen over. Van de werknemers heeft 88% geen medische keuring gehad in 2008 of 2009.

Dat neemt niet weg dat tweederde van de werknemers tevreden is met de huidige arbeidssituatie. Vergeleken met 15 jaar geleden lijkt het percentage tevreden werknemers te zijn gedaald. Anderzijds is ook het percentage ontevreden werknemers gedaald. Tien procent van de werknemers vindt de arbeidsomstandigheden van dien aard dat men overweegt om uit de branche te vertrekken.

1.3 Personeelsvoorziening en personeelsbeleid

Personeel wordt vooral gerecruteerd via het eigen personeel. Behalve via het eigen personeel worden vacatures vervuld via advertenties in de media en advertenties op de website van het bedrijf. Door bedrijven wordt geregeld gebruik gemaakt van flexibele arbeidskrachten. Zestig procent van de bedrijven maakt gebruik van uitzendkrachten of gedetacheerd personeel en eveneens 60% van de bedrijven maakt gebruik van zzp'ers. Veel minder bedrijven maken gebruik van de mogelijkheid om personeel collegiaal in te lenen.

Leeftijdsbewust personeelsbeleid staat nog niet erg in de belangstelling. Over de gehele branche gerekend heeft een op de vijf bedrijven een personeelsbeleid waarin rekening wordt gehouden met de leeftijd van de werknemer. De aandacht voor leeftijdsbewust personeelsbeleid varieert sterk met de omvang van een bedrijf. Van de grote bedrijven zegt een kwart tot de helft dat men aandacht heeft voor leeftijdsbewust personeelsbeleid. Van de kleine bedrijven (grootteklasse één tot tien werknemers) is er geen enkel bedrijf dat een leeftijdsbewust personeelsbeleid zegt te voeren. Veroudering is kennelijk (nog) geen issue voor de bedrijven. De vraag is of - gelet op de huidige discussie rond de verhoging van de AOW-leeftijd - dit onderdeel van het personeelsbeleid niet meer in de belangstelling zou moeten komen te staan.

Het oordeel van de bedrijven over de kwaliteiten van het eigen personeel is vergeleken met 1992 gunstiger geworden. Vooral op de punten theoretische kennis en veilig werken oordelen de bedrijven aanzienlijk positiever. Het oordeel over de kwaliteiten van het eigen personeel inzake werkplanning en efficiency en inzake aandacht voor milieuaspecten is relatief minder gunstig. Daar is vergeleken met andere zaken zoals technische vaardigheden, vakkennis en omgang met klanten nog verbetering te halen. Dit zouden dan de onderwerpen kunnen zijn waaraan in vakopleiding of via cursussen meer aandacht gegeven zou moeten worden.

1.4 Uitstroom

Veel brancheverlaters blijken na een vertrek toch weer terug te keren of willen weer terugkeren. De gepensioneerden en geprepensioneerden buiten beschouwing gelaten, het grootste deel van de brancheverlaters is zeker niet voorgoed verloren voor de branche. Van alle uittrekkers heeft 7% zich na een à twee jaar gevestigd als zzp'er. Daarnaast heeft nog eens 4% zich gevestigd als zzp'er met een ander type bedrijf (meestal een klussenbedrijf of een bedrijf in kunststof dakbedekking). De belangrijkste vertrekreden is van economische aard: men vertrekt omdat men elders een hogere functie kan krijgen of een functie die beter betaalt. Ook de overgang naar het zzp'erschap valt in deze categorie. Zoals bleek uit hoofdstuk 5 worden zzp'ers voornamelijk zelfstandig omdat zij de vrijheid van dat bestaan waarderen, zelfstandiger zijn dan in loondienst of omdat zij als zelfstandige meer verdiensten dachten te halen.

Daarnaast worden redenen genoemd die met negatieve aspecten van de branche zelf te maken hebben. Door ongeveer 10% van de uittreders wordt de sfeer in het bedrijf als een reden genoemd om te vertrekken. Ook de zwaarte van het werk is voor werknemers soms aanleiding om de branche de rug toe te keren; 9% van de uittreders treedt uit vanwege arbeidsongeschiktheid. Daarnaast treedt nog eens 4% vrijwillig uit omdat men het werk te zwaar vindt.

Er zijn echter geen aanwijzingen gevonden dat push-factoren belangrijker zijn dan pull-factoren. Dit zijn redenen die met de aantrekkingskracht elders te maken hebben. Etniciteit is ook geen oorzaak voor vertrek; het aandeel van allochtone brancheverlaters wijkt niet wezenlijk af van het aandeel werknemers van allochtone herkomst in het zittende personeel. Een laag kwalificatieniveau tenslotte is ook geen reden voor uitval, aangezien het kwalificatieniveau van brancheverlaters niet afwijkt van dat van de zittende werknemers.

1.5 Vakopleiding

Van de gediplomeerde leerlingen Tectum die in de periode 2001 tot en met 2006 met hun opleiding begonnen, is 60% nog steeds als werknemer van een dakbedekkingsbedrijf actief in 2008. Van degenen die met de opleiding begonnen, maar die niet afmaakten is nog maar een kwart werkzaam als werknemer, evenveel als van de jongeren die in de periode 2001 tot en met 2006 toetraden, maar dan zonder een Tectum opleiding. Het diploma Tectum heeft kennelijk een bestendige effect op de verblijfsduur in de branche.

Waar jongeren naar toe gaan wanneer zij de opleiding verlaten, is niet boven tafel gekomen. Koppeling van leerlinggegevens met andere bestanden in de bouw heeft opgeleverd dat een klein deel van de dropouts terug is te vinden als werknemer onder een andere CAO dan de BIKUDAK. Tegelijkertijd kon een groot deel van de dropouts niet terug worden gevonden onder een andere CAO-groep binnen de bouw. Dit kan betekenen dat zij zijn overgestapt naar een andere branche, of dat zij als gedetacheerde, uitzendkracht of wellicht als zelfstandige nog steeds werkzaam zijn in de branche.

1.6 De vooruitzichten tot 2015

Ook in 2010 heeft de bouw last van een sterk dalende bouwproductie, met name in de B&U. In de sectoren nieuwbouw woningen en nieuwbouw utiliteitsbouw wordt de terugval geraamd op 16% ten opzichte van 2009. Dit heeft een negatief effect op de branche. In 2010 zal de productie van bitumineuze en kunststof dakbedekkingsbedrijven verder inzakken met 10%. Dat is van een grotere omvang dan voor de B&U als geheel. Reden is dat de branche sterk afhankelijk is van de nieuwbouw utiliteitsgebouwen en herstel en verbouw van woningen. Beide zijn sectoren binnen de B&U waar in 2010 stevige klappen vallen. Terwijl de onderhoudssector het juist redelijk goed doet in de komende jaren, is dit een sector die voor de branche van minder belang is.

In 2011 zal aan de daling van de productie nagenoeg een eind komen. Terwijl voor de hele B&U sector geen verder inzakkend productieniveau wordt voorzien, moet de branche nog met een klein daling genoegen nemen.

Het aandeel van zzp'ers in de totale arbeidscapaciteit van de branche zal ook in de komende jaren nog toenemen. Als gevolg van de crisis zal een aantal zzp'ers ongetwijfeld de activiteiten staken, maar anderzijds zal er altijd een aantal werknemers zijn dat ondanks de crisis kiest voor een bestaan als zzp'er. Momenteel bedraagt het aandeel van de zzp'ers in de arbeidscapaciteit ongeveer 13%. De verwachting is dat dit aandeel in de komende drie jaar zal oplopen.

1.7 Aanbevelingen

De branche kent een hoog personeelsverloop. In een periode van twee jaar is ongeveer de helft van de instroom weer vertrokken. Uit het onderzoek blijkt dat arbeidsomstandigheden en sfeer op de werkvloer belangrijke determinanten zijn voor vertrek. Extra aandacht hiervoor kan het verloop tegengaan.

De laatste jaren is de gemiddelde leeftijd van de werknemers gestegen met bijna een half jaar per jaar. Gebleken is dat leeftijdbewust personeelsbeleid amper een issue is in de branche. Gelet op het tempo van de veroudering en de tegenwoordige discussie over verhoging van de AOW-leeftijd, is meer aandacht hiervoor wenselijk.

Gebleken is dat vooral de kleine dakdekkersbedrijven geen gebruik maken van de mogelijkheden die er zijn om het personeel bij te scholen. Stimuleren van scholing juist in deze categorie van bedrijven lijkt daarom zeer gewenst, vanwege het gunstige effect van scholing op de bedrijfstakbinding.

Een aanzienlijk deel van de werknemers klaagt over belasting van rug en knieën. In dit verband valt het tegen dat bijna 90% van de werknemers de afgelopen 2 jaar geen medische keuring heeft gehad. Periodiek medisch onderzoek behoeft meer aandacht.

Gelet op het stijgende aandeel van de zzp'er in de branche verdient het aandacht na te gaan wat dit kan betekenen voor de collectieve afspraken rond arbeidsomstandigheden, arbeidstijden, veiligheid en scholing. Zzp'ers dragen niet bij aan collectieve fondsen van de branche en zijn geen ondertekenaars van de CAO.

2 Inleiding

2.1 Achtergrond

Sociale partners in de branche van de bitumineuze en kunststofdakbedekkingsbedrijven (BIKUDAK) hebben het EIB verzocht offerte uit te brengen voor een onderzoek naar de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt in de afgelopen 15 jaar en een verkenning te geven voor de toekomst, zodanig dat dit aanknopingspunten biedt voor een duurzaam personeelsbeleid in de komende jaren. Daarbij is gerefereerd aan de EIB-publicatie 'Arbeidsmarktstructuur in de bitumineuze en kunststof dakbedekkingsbranche' uit 1993.

2.2 Doelstelling

De centrale doelstelling van het onderzoek is het verzamelen van informatie waarmee sociale partners BIKUDAK beleid kunnen voeren ter verhoging van de kwaliteit en inzetbaarheid van de arbeidscapaciteit. Die informatie moet voldoen aan twee criteria. Ten eerste dient een beeld te worden geschetst van de ontwikkelingen in de voor de branche relevante segmenten van onderwijs en arbeidsmarkt in de afgelopen 15 jaar. Ten tweede dient het onderzoek aanknopingspunten te bieden voor een duurzaam personeelsbeleid, met aandacht voor het rendement van de door de branche gepleegde opleidingsinspanningen, het behoud van personeel en de wervingskracht van de branche.

De opdrachtgever heeft in zijn brief van 24 juli 2008 de volgende uitgangspunten voor het onderzoek geformuleerd:

- Meer inzicht in de beweegreden van een beroepskeuze
- Meer inzicht in de wijze waarop dakdekkers zich langer binden aan de branche.
- Meer inzicht in de relatie tussen opleiden op brancheniveau en in de bedrijven zelf en de verblijfsduur van betrokken medewerkers in de branche
- Meer inzicht in personeelsbeleid en personeelsbeheer
- Inzicht in het rendement van opleidingen in vergelijking met andere relevante sectoren
- Aanbevelingen voor bedrijven en branche

2.3 Onderzoeksvragen

Met dit in gedachten heeft het EIB op grond van de bovengenoemde thema's de tien volgende concrete onderzoeksvragen geformuleerd:

- Hoe heeft het werknemersbestand zich in de afgelopen 15 jaar ontwikkeld naar omvang, functiestructuur en leeftijdssamenstelling?
- Hoe heeft de instroom zich in de afgelopen 15 jaar ontwikkeld naar leeftijd en opleidingsniveau? Wat zijn de redenen voor de beroepskeuze?
- Hoe heeft de verblijfsduur in de branche van dakdekkers met en zonder opleiding zich ontwikkeld?
- Wat zijn de redenen van uitstroom uit de branche? In hoeverre zijn de arbeidsomstandigheden en het personeelsbeleid daarop van invloed?
- Welke individuele motieven schuilen achter de keuze voor het zzp-schap?

- Hoe heeft het bedrijvenbestand zich in de afgelopen 15 jaar ontwikkeld?
- In hoeverre maken bedrijven gebruik van ingeleend personeel en zzp'ers?
- Wat zijn de verwachtingen voor productie en werkgelegenheid van de branche in de nabije toekomst?
- Wat is het rendement van de opleidingen voor bitumineuze en kunststof dakdekker voor de branche? Welk percentage van de opgeleiden komt in de branche terecht?
- Hoeveel kilometer per werkdag pendelt de gemiddelde dakdekker van huis naar werkplek?

2.4 Opzet van de rapportage

Hoofdstuk 3 is bedoeld om focus aan te brengen voor de hoofdstukken daarna. Als we het hebben over bitumineuze dakbedekkingen, wat wordt dan bedoeld? Hoe is de branche georganiseerd? Welke issues spelen er?

Hoofdstuk 4 is gewijd aan de BIKUDAK bedrijven met eigen personeel. Hoe werken deze bedrijven, op welke wijze voorzien zij in hun personeelsbehoefte en wat zijn hun perspectieven voor de komende jaren?

Hoofdstukken 5 en 6 handelen over werknemers en zzp'ers. Om wat voor mensen gaat het, hoe zijn zij gekwalificeerd en hoe staan zij in de branche? Wat bindt hen aan de branche? In hoofdstuk 6 worden de werknemers onderscheiden in werknemers die al enige tijd meedraaien in de branche en nieuw toegetreden personeel. Dit onderscheid wordt gemaakt om zichtbaar te maken in hoeverre de beleving van zittend personeel strookt met de beleving van nieuwkomers. Het is bekend dat nieuwkomers de branche sneller verlaten dan het zittende personeel en een onderscheid tussen beide categorieën kan nader licht werpen op de achtergronden daarvan. Onder instroom worden toetreders verstaan die vanaf 2006 in de branche zijn gaan werken. Waarom treedt iemand toe tot de branche? Welke optiek hebben toetreders betreffende de verblijfsduur in de branche?

Brancheverlaters komen in hoofdstuk 7 aan bod. Waarom verlaat een werknemer de branche? In hoeverre heeft dat te maken met arbeidsomstandigheden? En waar gaan brancheverlaters heen? Gaan zij met pensioen, beginnen zij voor zichzelf of stappen ze over naar een andere bedrijfstak?

Een belangrijke vraag betreft de opleidingsinspanning van de branche. Hoofdstuk 8 gaat onder andere over de vraag in hoeverre de branche profiteert van zijn eigen opleidingsinspanning. Dit wordt getoond aan de hand van leerlingen die in de periode 2004-2008 een opleiding hebben afgerond aan het opleidingsinstituut van de branche Tectum. Komen al deze leerlingen terecht in de branche? Of gaan zij ergens anders naar toe? En zo ja, wat zit daar achter?

In hoofdstuk 9 worden de grote uitdagingen voor de komende jaren geschetst: Hoe zal het gaan met de conjunctuur? Wat voor gevolgen zal dit hebben voor de arbeidsmarkt? Welke uitdagingen liggen er op het terrein van arbeidsomstandigheden en welke in verband met de veroudering van het arbeidsbestand? Er moet een antwoord worden geformuleerd op de vraag: hoe werkt de arbeidsmarkt in de branche? Wat trekt mensen aan, wat stoot mensen af? Wat kan de branche daaraan doen?

Hoofdstuk 1 bevat de samenvatting en de voornaamste conclusies.

3 Typering van de branche¹

3.1 Korte geschiedenis

Daken worden gewoonlijk onderscheiden in hellende daken en platte daken. Toepassing van bitumineuze en kunststof dakbedekkingen vindt vaak plaats (alhoewel niet uitsluitend) op platte daken.

Bitumineuze dakbedekking is een relatief jong verschijnsel. De geschiedenis van de bitumineuze dakbedekkingen begint wanneer men experimenteert met het bedekken van daken met geïmpregneerd papier. De eerste octrooien werden aangevraagd in de achttiende eeuw en doorontwikkeld in de negentiende eeuw. In de loop der jaren werd papier vervangen door een soort wolvlit, dat beter viel te impregneren. Als impregneermiddel werden allerlei materialen gebruikt, zoals pek, koolteer en uiteindelijk bitumen. Het materiaal werd fabrieksmatig geproduceerd in rollen, die vaak 40 tot 50 kilo wogen.

Het gebruik van bitumineuze dakbedekking is vooral op gang gekomen na de Tweede Wereldoorlog toen er veel werd gebouwd met platte daken. Een veel toegepaste manier om die daken te bedekken was met mastiek. Dakbedekking werd in twee of drie lagen opgebracht, afgesmeerd, bestrooid met zand en gebalast met bijvoorbeeld grind.

Mastiekdaken werden aangelegd tot in de jaren zeventig. In de jaren zeventig werd bitumenvilt verdrongen door glasvlies, dat minder gevoelig is voor vocht. Glasvlies is echter niet sterk en werd daarom vervangen door polyester dragers. In de jaren tachtig volgde de introductie van gemodificeerde bitumen dakbedekkingen (APP, SBS, ECB), kunststof (PVC, TPO, TPE) en rubber dakbedekking. Het smeren en strooien werd vervangen door het branden.

Een andere ontwikkeling was op het gebied van de onderlagen. Werden in het eerste begin de dakrollen direct op de onderlaag aangebracht, in de loop der tijden werd geëxperimenteerd met diverse onderlagen zoals voorbehandeld papier, glasvlies en polystyreen (EPS).

3.2 Organisatie van de branche

In de twintiger jaren van de vorige eeuw werd de platte dakenmarkt beheerst door de dakrolfabrikanten, die bijna allemaal een afdeling Werken hadden. Ze waren verenigd in Nedasco (Nederlandse Conventie van Fabrikanten van bitumineuze dakbedekkingsmaterialen).

Om de prijzen en de kwaliteit van de daken te kunnen beheersen is getracht tot een betere samenwerking te komen met de oprichting van Vedak in 1962. Er was al sinds 1957 een vereniging verwerkers van bitumineuze dakbedekkingsmaterialen, genaamd Vebidan.

In 1964 vond de oprichting plaats van de Vereniging van Nederlandse Dakrolfabrikanten (Venedak). In dat jaar gingen Vedak en Venedak op in de Vereniging van bitumineuze dakbedekkingsbedrijven (Vebidak). Vermeldenswaard is dat een dak dat werd gemaakt door een Vebidak-lid met dakrollen van Venedak, in aanmer-

1 Tot en met paragraaf 3.3 ontleend aan: A.F. van den Hout 'Het dak moet dicht' – Vebidak, 2007.

king kwam voor een éénjarige (later driejarige) collectieve garantie. Dat duurde tot in 1974 toen het door Europese regelgeving werd verboden. Dit toont wel aan dat er van het begin af aan een sterke band was tussen enerzijds de producenten van dakrollen en anderzijds de ondernemingen die dit materiaal verwerkten. Tot 1969 werden CAO's afgesloten door de Vereniging van bitumineuze dakbedekkingsondernemingen (Vebidan). In 1969 werd aan werkgeverszijde de CAO voor de bitumineuze dakbedekkingsbedrijven afgesloten door Vebidak in plaats van Vebidan. In 1982 werd een nieuwe versie van Vebidak opgericht (Vebidak '82). Dit is de organisatie Vebidak zoals die ook nu nog bestaat.

3.3 Vakopleiding

Tot aan het begin van de jaren zestig was er geen sprake van een dakdekkersvakopleiding. Het kwam bij enkele grote dakdekkersbedrijven voor dat ze een opleiding voor eigen personeel hadden. In 1969 werden bij de CAO afspraken gemaakt om te komen tot een leerlingstelsel voor de branche. In 1968 was er al een oriëntatiecursus dakdekker. In 1969 kwam daar een voortgezette cursus bij. In 1979 kwam er een vestigingsregeling voor het bitumineuze dakbedekkingsbedrijf. De regeling hield in dat een ondernemer een vergunning moest hebben van de Kamer van Koophandel. Om die vergunning te krijgen moest worden voldaan aan eisen van kredietwaardigheid, handelskennis en vakbekwaamheid. Voor de laatste eis is in overleg met PBNA te Arnhem een schriftelijke cursus dakdekkerspatroon ontwikkeld, waarmee het diploma vakbekwaamheid bitumineuze dakbedekkingsbedrijven kon worden verworven. In 1988 volgde de oprichting van de (paritaire) Stichting Beroepsopleidingen Dakbedekkingsbranche (SBD). Na een reorganisatie werd de vakopleiding ondergebracht in Tectum, een opleidingsorgaan dat door werkgevers wordt bestuurd. Vanaf 2008 is Tectum begonnen met een kaderopleiding op niveau 4. De SBD werd herbenoemd in de Stichting Bedrijfstakregelingen Dakbedekkingsbranche.

3.4 Trends

Veel ontwikkelingen in de branche hebben betrekking op technische ontwikkelingen zoals het ontwikkelen van nieuwe daklagen, ontwikkelen van nieuwe ondergronden, ontwikkelen van alternatieven voor het branden van materiaal (hete lucht, kleven).

Maar daarnaast zijn er ontwikkelingen gaande die te maken hebben met een andere functie van daken. Voorbeelden zijn het benutten van daken als parkeerplaats, het benutten van daken als leefruimte (zgn. leefdaken), het benutten van daken ter vervanging van tuinen (groendaken) of het benutten van het dak voor de opwekking van energie (energiedaken).

In het algemeen wordt er voor realisatie van dakinnovaties door bitumineuze dakbedekkingsbedrijven samengewerkt met andere bedrijven, zoals bijvoorbeeld installatiebedrijven en hoveniersbedrijven. Eén van de dakbedekkingsbedrijven werkt met drie andere partijen voor de realisatie van waterdaken. Niet alle bitumineuze dakbedekkingsbedrijven kiezen ervoor om zich op dakinnovaties te richten. Als we echter naar de verwachting voor de komende paar jaar kijken zeggen twee op de drie bedrijven dat ze zich bezig willen gaan houden met energiedaken en iets minder dan de helft met groendaken.

Energiedaken

Door opwarming van het dak wordt warmte afgegeven aan energievragers zoals de centrale verwarming, boiler of vloerverwarming. Het dak wordt (voor een deel) uitgerust als warmtewisselaar. Ook koelen in warme periodes behoort tegenwoordig tot de mogelijkheden. Voor de aanleg van een energiedak wordt meestal samengewerkt met een installatiebedrijf.

Groendaken

Groendaken zijn daken met begroeiing. De begroeiing varieert van gras of mos tot vetplanten (sedumdaken), maar ook bomen en struiken behoren tot de mogelijkheden. Groendaken fungeren als waterbuffering en isolatie. Bij koude is het warmer en bij hitte koeler onder het groendak. Groendaken vereisen wel een zwaardere dragende constructie. Ook vraagt het om meer onderhoud dan een gewoon dak; de dakvegetatie vergt enige verzorging. Dakdekkersbedrijven werken veelal samen met groenvoorzieningsbedrijven voor de realisatie van groendaken

Leefdaken

Bij leefdaken moet gedacht worden aan allerlei gebruikstoepassingen van platte daken of enigszins hellende daken. Dure bouwgrond wordt zo in feite dubbel gebruikt voor parkeren, groenvoorziening, wandelen, sporten etc. Ook hier geldt dat een dakconstructie extra sterk moet zijn

Waterdaken

Een waterdak is een heel nieuw verschijnsel in de platte dakenwereld. Het idee dat je water op het dak laat staan lijkt in strijd met het aloude principe dat water snel van het dak afgevoerd dient te worden. Het dak heeft nu echter een functie als waterbuffer bij hevige regenval. De laag water op het dak heeft een isolerende werking en kan ingezet worden als spoelwater in toiletten of als bluswater.

NEN 6050

Tenslotte zijn er ontwikkelingen die te maken hebben met de regelgeving rond arbeidsomstandigheden. De NEN Norm 6050 verbiedt sinds het voorjaar van 2009 het werken met de brander bij gevelaansluitingen, dakranden en overkragende bouwdelen. Er is lang over gediscussieerd binnen de branche en behalve voorstanders zijn er ook tegenstanders van de norm. De discussie is nog steeds gaande. Voordeel is wel dat door die discussie het brandgevaar veel aandacht heeft gekregen.

3.5 Beroepsrisico's

Het beroep van bitumineuze dakdekker kent een aantal specifieke risico's. De Stichting Arbouw benoemt vier specifieke risicogebieden waar een bitumineuze dakdekker mee te maken kan krijgen:

Lichamelijke belasting

Bitumineuze dakdekkers vinden het werk zwaar. Vooral de rug, schouders en armen worden zwaar belast. Dit zorgt bij veel dakdekkers voor klachten. Zij doen het werk staand, lopend, voorovergebogen of geknield. Ook het met de hand verplaatsen van materialen via een ladder en over het dak is lichamenlijk zwaar.

Inademen van schadelijk stof

Dakdekkers hebben regelmatig met (kwarts-)stof te maken. Ongeveer de helft van de dakdekkers heeft hier klachten over. Blootstelling treedt vooral op bij het slopen en verwijderen van oude dakbedekking en het schoonmaken van het dak. Ook bij het aanbrengen van de ballastlaag ontstaat stof.

Schadelijke producten

Bij onderhoud en sloop kunnen asbest- of teerbevattende producten voorkomen. De bitumineuze dakdekker heeft te maken met bitumenrook bij het gieten van gesmolten bitumen. Dit geldt ook voor het kleven van dakdekmaterialen met een brander of föhn. Verder heeft hij te maken met verbrandingsgassen tijdens het droogbranden van het dak en het branden van dakrollen. Bij het solderen van lood kan hij met looddamp te maken krijgen. De soldeervloeistof is vaak sterk irriterend. Bij het verwerken van primers en lijmen treedt blootstelling op aan vluchtige organische stoffen. Verder wordt de bitumineuze dakdekker blootgesteld aan mogelijk schadelijke micro-organismen bij het aansluiten op en het vervangen van afvoerputjes en rioolaansluitingen.

Valgevaar en onveiligheid

Tijdens het werk kunnen werknemers vallen van een ladder, van het dak of door een open sparing. Door harde wind kan de dakdekker zijn evenwicht verliezen en kunnen materialen van het dak waaien. Verder kan hij worden geraakt door een slingerende last, vallende materialen of gereedschap. Werken met gereedschap en messen kan leiden tot snijwonden. Werken met een brander, föhn en hete bitumen kan leiden tot brandwonden. Daarnaast kan brand ontstaan door het gebruik van een brander of föhn in combinatie met brandbare materialen, of na het aanbrengen van (licht) ontvlambare producten. Werken met gas kan leiden tot een explosie. Verkeerd belasten van het dak kan ervoor zorgen dat de constructie onder de druk bezwijkt. Het werken met materieel kan leiden tot ongevallen wanneer door de afzetting op het dak heen wordt gereden.

Zonlicht

Hoewel niet expliciet genoemd door Arbouw, kan hier als vijfde risico aan worden toegevoegd de kans op huidaanandoeningen als gevolg van bovenmatige blootstelling aan zonlicht. Op het dak is er vaak weinig bescherming tegen fel zonlicht. Vaak komt daarbij dat de dakdekker werkt in een reflecterende omgeving (glas, zink), waardoor de problemen kunnen worden verergerd. Het aanbrengen van zonwerende schermen is geen oplossing omdat bij sterke wind hierdoor extra problemen kunnen ontstaan.

4 De bitumineuze dakbedekkingsbedrijven

4.1 Het bedrijvenbestand

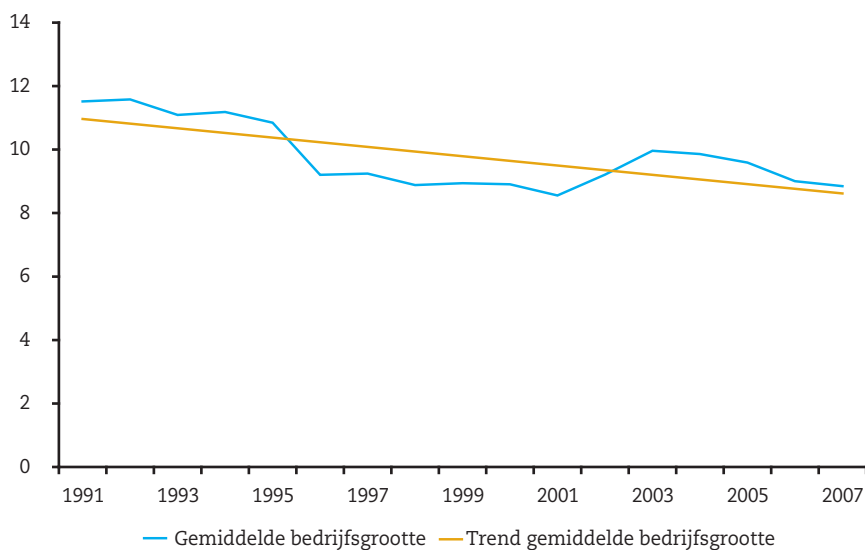
De bedrijven waarop de CAO voor de bitumineuze en kunststofdakbedekkingsbedrijven (CAO Bikudak) van toepassing is, staan geregistreerd bij Cordares. In 1991 stonden ruim 300 bedrijven geregistreerd bij Cordares, in 2008 waren dat rond 500.

De gemiddelde bedrijfsgrootte lag in 1991 op 15,6 verloonde manjaren per bedrijf. In 2006 lag deze op 10,8 verloonde manjaren (figuur 4.1). Deze aantallen zijn inclusief het UTA-personeel. Bedrijven zijn gemiddeld dus kleiner geworden. De regionale verdeling staat in figuur 4.2. Ruim 40% van de bedrijven is gevestigd in het zuiden van het land, een kwart in het westen en een kwart in de regio's noord en oost.

Hoe werken de bedrijven?

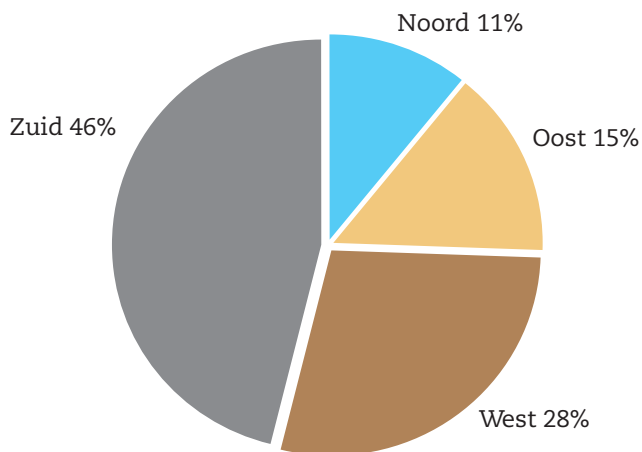
De beschikbare statistieken van Cordares leggen niet alles vast. Van omzet, kernactiviteiten of het personeelsbeleid worden geen statistieken bijgehouden. Ten behoeve van dit onderzoek is daarom een enquête gehouden onder Bikudak-

Figuur 4.1 Gemiddelde bedrijfsgrootte in verloonde manjaren

Bron: EIB

Figuur 4.2 De regionale spreiding van bitumineuze en kunststof dakbedekkingsbedrijven

Bron: EIB

bedrijven. Doelgroep waren de bitumineuze dakbedekkingsbedrijven die bij Cordares geregistreerd staan. In 2008 waren dat er 483². In bijlage 1 van het tabellenboek staat de verdeling van deze bedrijven naar regio en grootteklasse. In het SBD Info bulletin werd het onderzoek een aantal malen aangekondigd. De bedrijven kregen een brief om in te loggen op een internet-enquête op de website van het EIB. Ondanks de publiciteit viel de respons tegen. Van de benaderde bedrijven hebben er uiteindelijk 88 gereageerd. De respons kwam daarmee op 18%. Voor de verdeling van de respons naar regio en grootteklasse wordt verwezen naar bijlage 1 van het tabellenboek. Er heeft géén herweging plaatsgevonden van de uitkomsten naar regio en grootteklasse. Omdat het aantal waarnemingen in de grootteklasse 'meer dan 50 werknemers' gering is en voorkomen moet worden dat responderende bedrijven wellicht te traceren zouden zijn, zijn de grootteklassen '51-100' en 'meer dan 100' samengenomen.

4.2 Omzetkenmerken

Uiteraard is het verwerken van bitumineuze dakbedekkingsmaterialen een van de hoofdactiviteiten van bedrijven, maar het is niet de enige. Daarnaast verwerken sommige bedrijven andere materialen zoals kunststof en houden ze zich bezig met het leveren van andere diensten naast het aanbrengen van dakbedekkingsmateriaal. Daarbij kan men denken aan onderhoud van daken, handel in materialen e.d.

² In de Cordaresbestanden staat het opleidingorgaan van de branche, Tectum, ook als bedrijf geregistreerd. In de responsverantwoording is Tectum echter buiten beschouwing gelaten.

Tabel 4.1 Verdeling van de omzet bitumineus en overig, per grootteklasse (procenten)

Grootte	Bitumineuze en kunststof dakbedekkingen	Andere activiteiten	Totaal
1 - 10	80	20	100
11 - 20	88	12	100
21 - 50	87	13	100
> 50	87	13	100
Gemiddeld	83	17	100

Bron: EIB

De totale omzet van de bedrijven met personeel is weergegeven in tabel 4.6. Wanneer de omzetgegevens worden herwogen naar de verdeling van de bedrijven naar grootteklasse, zoals die in 2008 werd aangetroffen, dan komt de gemiddelde omzet van bitumineuze dakbedekkingsbedrijven uit op 1,8 miljoen euro.

Het aandeel van de omzet uit bitumineuze dakbedekking op de totale omzet van de bedrijven varieert van 20% tot 100%. Vier en twintig van de 88 bedrijven verwerkt alleen maar bitumineuze dakbedekking. De overige bedrijven hebben daarnaast omzet uit andere bronnen. Gerekend over deze 88 bedrijven bedraagt het aandeel omzet uit bitumineuze dakbedekking gemiddeld 83%.

Tabel 4.2 Verdeling van de omzet naar materiaalsoort, per grootteklasse (procenten)

Grootte	Bitumen	Kunststof	Overig	Totaal
1 - 10	64	21	15	100
11 - 20	63	29	8	100
21 - 50	75	22	3	100
> 50	73	18	9	100
Gemiddeld	66	23	11	100

Bron: EIB

Tabel 4.3 Verdeling van de omzet naar woning- en utiliteitsbouw, per grootteklasse (procenten)

Grootte	Woningbouw	Utiliteitsbouw	Totaal
1 - 10	54	46	100
11 - 20	48	52	100
21 - 50	48	52	100
> 50	77	23	100
Gemiddeld	52	48	100

Bron: EIB

Tabel 4.4 Verdeling van de omzet naar objectcategorie, per grootteklasse (procenten)

Grootte	Nieuw aangelegde daken	Dakrenovatie	Dakonderhoud	Totaal
1 - 10	44	44	12	100
11- 20	44	46	10	100
21- 50	50	39	11	100
> 50	64	30	6	100
Gemiddeld	46	43	11	100

Bron: EIB

Tabel 4.5 Percentage van de omzet uit meerjarige onderhoudscontracten, per grootteklasse

Grootte	Percentage	N
1 - 10	3	45
11 - 20	4	17
21 - 50	8	20
> 50	6	3
Gemiddeld	4	85

Bron: EIB

Tabel 4.6 Gemiddelde omzet van de bedrijven in 2008 in euro's

Grootte	Gemiddelde omzet (euro)	N
1 - 10	830.166	44
11 - 20	2.178.589	17
21 - 50	4.992.527	20
> 50	10.666.667	3
Gemiddeld	1.797.382	84

Bron: EIB

Tabel 4.7 Omzet in bitumineuze dakbedekking in 2008 in euro's

Grootte	Gemiddelde omzet (euro)	N
1 - 10	525.325	47
11 - 20	1.926.397	17
21 - 50	3.513.938	21
> 50	9.900.000	3
Gemiddeld	1.345.046	88

Bron: EIB

Tabel 4.8 Gemiddelde omzet bitumineus dakwerk in 2008 in vierkante meters

Grootte	Gemiddelde omzet (in m ²)	N
1 - 10	20.562	47
11 - 20	101.294	17
21 - 50	116.295	21
> 50	1.758.333	3
Gemiddeld	118.245	88

Bron: EIB

4.3 Opdrachtgevers

Negentig procent van de geënquêteerde bedrijven geeft aan dat in opdracht van bouwbedrijven wordt gewerkt. Bouwbedrijven worden daarmee het vaakst genoemd als opdrachtgever, kort daarop gevolgd door de categorie particulieren, die door 88% van de bedrijven als opdrachtgever wordt genoemd. Tweederde van de dakbedekkingsbedrijven noemt bedrijven en woningbouwverenigingen als opdrachtgever. De categorie 'overige opdrachtgevers' is niet nader gespecificeerd. Toch blijkt deze categorie opdrachtgevers door 43% van de dakbedekkingsbedrijven te worden genoemd. Gemiddeld noemen bedrijven vijf verschillende categorieën opdrachtgevers. Naar bedrijfsgrootte bezien is de variatie niet zo groot. Het aantal opdrachtgevers dat door de kleine dakbedekkingsbedrijven werd aange-

vinkt bedraagt 4,6; het aantal dat door de grootste bedrijven is aangevinkt bedraagt 6,0. Dit laat zien dat dakdekkersbedrijven doorgaans werkzaam zijn voor diverse opdrachtgevers.

Dat dakdekkersbedrijven werken voor veel verschillende opdrachtgevers wil niet zeggen dat zij allemaal even belangrijk zijn. Uit tabel 4.11 blijkt dat bouwbedrijven, dakdekkersbedrijven, loodgieters- en installatiebedrijven tezamen goed zijn voor bijna 60% van de omzet. Op de tweede plaats (maar met afstand) komt de categorie overige opdrachtgevers. Gemiddeld komt 22% van de totale omzet voort uit opdrachten van deze opdrachtgeverscategorie. Op de derde plaats komen de particulieren. Aan particulieren valt ongeveer een vijfde deel van de omzet toe te schrijven.

In het algemeen ziet bijna de helft van de dakdekkersbedrijven het bouwbedrijfsleven, de aannemers, als belangrijkste opdrachtgever. Door 15% van de dakdekkersbedrijven worden woningbouwverenigingen als belangrijkste opdrachtgever gezien. Loodgietersbedrijven en zzp'ers zijn weliswaar geregeld opdrachtgever van dakdekkersbedrijven, maar worden door geen van de dakdekkersbedrijven als belangrijkste opdrachtgeverscategorie gezien, ook niet door de kleinste dakdekkersbedrijven.

Tabel 4.9 Percentage bedrijven dat de betreffende opdrachtgeverscategorie heeft genoemd als opdrachtgever, waarvoor men werken uitvoert

Type opdrachtgever	% bedrijven met betreffende categorie als opdrachtgever	% bedrijven dat deze categorie noemt als belangrijkste opdrachtgever
Bouwbedrijven	90	48
Dakdekkersbedrijven	23	7
Loodgietersbedrijven	27	0
Installatiebedrijven	36	1
Zzp'ers	8	0
Bedrijfsleven	68	6
Woningbouwverenigingen	66	15
Particulieren	88	16
Gemeenten en andere overheden	64	1
Overige opdrachtgevers	43	6

Bron: EIB

Tabel 4.10 Gemiddeld aantal typen opdrachtgevers dat door de dakdekkersbedrijven werd aangevinkt

Grootte	Gemiddelde aantal verschillende opdrachtgevers
1 - 10	4,6
11 - 20	5,7
21 - 50	5,7
> 50	6,0
Gemiddeld	5,1

Bron: EIB

Tabel 4.11 Aandeel van de betreffende opdrachtgeverscategorie in de omzet van dakdekkersbedrijven (procenten)

Grootte	Aannemers bedrijven	Zzp'ers	Particulieren	Overige opdrachtgevers	Totaal
1 - 10	57	2	27	14	100
11 - 20	52	1	17	30	100
21 - 50	62	0	6	32	100
> 50	65	0	8	27	100
Gemiddeld	57	1	19	22	100

Bron: EIB

4.4 Kernactiviteiten

Zoals in tabel 4.1 was te zien behalen bitumineuze en kunststofdakbedekkingsbedrijven 83% van hun omzet uit het leggen van bitumineuze en kunststof dakbedekkingen. Het aandeel van de deelsectoren woningbouw en utiliteitsbouw is ongeveer gelijk. Bedrijven zijn voornamelijk bezig met het aanleggen van nieuwe daken, dan wel het vernieuwen van daken. Onderhoudswerkzaamheden maken slechts 10% uit van de totale omzet.

Tabel 4.12 Belangrijkste opdrachtgever voor dakdekkersbedrijven, naar grootte (procenten)

Opdrachtgever	Grootte				Gemiddeld
	1-10	11-20	21-50	> 50	
Aannemers	43	47	57	67	48
Dakdekkers	13				7
Loodgieter Installatie	2				1
Zzp'ers					
Bedrijfsleven	4	12	5		6
Woningbouwverenigingen	4	23	33	33	15
Particulieren	28	6			16
Gemeenten en andere overheden			5		1
Overige opdrachtgevers	6	12			6
Totaal	100	100	100	100	100

Bron: EIB

Branden is nog steeds de meest toegepaste applicatietechniek. Naar schatting van de bedrijven wordt gemiddeld tweederde van de bitumineuze dakbedekking via branden aangebracht. Het branden staat volop ter discussie in samenhang met brandgevaar. Terugdringen van de risico's van branden wordt vastgelegd in de NEN6050.

Omdat het gaat om een hoofdactiviteit, is het van belang dat er alternatieven zijn voor het branden. Zulke alternatieven zijn bijvoorbeeld werken met hete lucht in plaats van vuur of het aanbrengen van dakmateriaal door middel van koud kleven, het opspuiten van dakbedekkingsmaterialen, gieten e.d.

Zo'n 16% wordt momenteel aangebracht via hete lucht. Koud kleven en het verwerken van zelfklevend bitumineuze materialen wordt in 9% van de applicatieactiviteiten toegepast. Zoals is te zien in tabel 4.13 spelen andere technieken nauwelijks een rol, zij worden weinig tot helemaal niet toegepast.

Sloopwerk

Dakvernieuwing is een belangrijke omzetcategorie. Dat betekent in de meeste gevallen dat oude dakbedekking moet worden verwijderd voordat nieuwe dakbedekking kan worden gelegd. Dat is niet altijd zonder risico. Stof en vuil komen vrij, soms stuit men tijdens het slopen op asbest.

Bedrijven kunnen er voor kiezen om zelf het sloopwerk uit te voeren of dit uit te besteden. Blijkens de uitkomsten in tabel 4.14 voert 86% van de dakbedekkingsbedrijven zelf het sloopwerk uit van oude daken. Veertien procent besteedt dat altijd

Tabel 4.13 Het aandeel van de verschillende applicatietechnieken in het verwerken van bitumineuze dakbedekkingsmaterialen (procenten)

Applicatietechniek	Grootte				Totaal
	1-10	11-20	21-50	> 50	
Branden	70	61	64	70	67
Hete lucht	16	15	15	8	16
Koud kleven	3	10	9	2	5
Zelfklevend	3	4	5	8	4
Spuiten	0	1	0	0	0
Gieten	0	3	1	10	1
Gemengde technieken	5	2	6	2	5
Andere technieken	3	4	0	0	2
Totaal	100	100	100	100	100

Bron: EIB

uit. Het percentage uitbesteden neemt toe met de grootte van het bedrijf. Van de bedrijven met 10 man personeel of minder besteedt 11% altijd het sloopwerk uit, maar van de bedrijven met 20 man personeel (of meer) besteedt een kwart tot eenderde altijd het sloopwerk uit.

Als sloopwerk wordt uitbesteedt, dan is dat in ruim 60% van de gevallen aan gespecialiseerde bedrijven. In bijna 30% van de gevallen wordt het sloopwerk uitbesteed aan zzp'ers. Door de grotere bedrijven wordt daarbij vaker een beroep gedaan op zzp'ers dan door kleine bedrijven, zoals tabel 4.15 laat zien.

Tabel 4.14 Wordt door uw bedrijf zelf het sloopwerk uitgevoerd (d.w.z. slopen van oude daken)? (procenten)

Grootte	Ja	Nee	Totaal
1 - 10	89	11	100
11 - 20	94	6	100
21 - 50	76	24	100
> 50	67	33	100
Gemiddeld	86	14	100

Bron: EIB

Tabel 4.15 Percentage bedrijven dat aangeeft gebruik te maken van zzp'ers voor het uitvoeren van sloopwerk

Grootte	% bedrijven
1 - 10	15
11 - 20	12
21 - 50	29
> 50	33
Gemiddeld	18

Bron: EIB

4.5 Personeelsvoorziening

Personeel wordt vooral geworven via het eigen personeel. Daarnaast bedienen dakdekkersbedrijven zich van het adverteren in bladen en via de eigen website. Van de 88 bedrijven maken 54 gebruik van uitzendpersoneel of gedetacheerden bij het uitvoeren van dakwerkzaamheden. Van deze 54 maakten er 19 gebruik van buitenlandse arbeidskrachten. In de meeste gevallen van buitenlanders afkomstig uit West Europese EU landen, met name Duitsland.

Tabel 4.16 Wervingskanalen van dakdekkersbedrijven (procenten)

Wervingskanaal	Grootte				Totaal
	1-10	11-20	21-50	> 50	
Via de eigen website	8	7	12	0	27
Via CWI	9	4	3	0	16
Via advertenties	15	9	11	3	38
Via eigen personeel	24	17	18	3	62
Anders	6	4	2	0	12
Totaal aantal bedrijven in deze grootteklasse	42	22	21	3	88

Bron: EIB

Tabel 4.17 Werd in 2008 in uw bedrijf dakdekkerswerk uitgevoerd door uitzendkrachten of gedetacheerd personeel? (procenten)

Grootte	1-10	11-20	21-50	> 50	Totaal
Nee	41	41	29	67	39
Ja, maar slechts incidenteel	40	50	38		41
Ja, min of meer structureel	19	9	33	33	20
Totaal	100	100	100	100	100

Bron: EIB

Verder zijn buitenlanders afkomstig uit Polen. Andere landen (Roemenie, Hongarije, Marokko, Engeland) worden wel eens, maar weinig, genoemd.

Zzp'ers

Twee van de drie dakdekkersbedrijven maken gebruik van zzp'ers. Daarbij gaat het vooral om Nederlandse zzp'ers. Slechts 3 van de 88 bedrijven hebben in 2008 buitenlandse zzp'ers ingezet. De meeste dakdekkersbedrijven verwachten niet dat er in de komende periode van drie jaar door het eigen bedrijf vaker/meer van zzp'ers gebruik zal worden gemaakt. Twee en twintig procent denkt zelfs minder vaak een beroep te zullen doen op zzp'ers; 16% denkt dat men in de komende jaren juist méér gebruik zal gaan maken van de (diensten van) zzp'ers.

Tabel 4.18 Betrof dat (ook) buitenlands personeel? (procenten)

	Ja	Nee	Totaal
1 - 10	28	72	100
11 - 20	54	46	100
21 - 50	27	73	100
> 50	100		100
Gemiddeld	35	65	100

Bron: EIB

Tabel 4.19 Verwacht u dat in de eerstvolgende drie jaar verandering zal komen in de mate waarin u gebruik maakt van uitzendkrachten of gedetacheerd personeel? (procenten)

Grootte	Ja, meer	Ja, minder	Geen verandering	Totaal
1 - 10	12	9	79	100
11- 20	14	23	64	100
21- 50	9	43	48	100
> 50	33		67	100
Gemiddeld	12	21	67	100

Bron: EIB

Tabel 4.20 Werd in 2008 in uw bedrijf bitumineus of kunststof dakdekkerswerk uitgevoerd door zzp'ers? (procenten)

Grootte	Nee	Ja, maar slechts incidenteel	Ja, min of meer structureel	Totaal
1 - 10	43	36	21	100
11 - 20	54	23	23	100
21 - 50	14	38	48	100
> 50			100	100
Gemiddeld	37	32	31	100

Bron: EIB

Tabel 4.21 Percentage bedrijven (met personeel) dat daarbij gebruik maakt van buitenlandse zzp-ers

Grootte	Ja	Nee	Totaal
1 - 10	0	100	100
11 - 20	10	90	100
21 - 50	6	94	100
> 50	33	67	100
Gemiddeld	6	94	100

Bron: EIB

Tabel 4.22 Verwacht u dat in de eerstvolgende drie jaar verandering zal komen in de mate waarin u gebruik maakt van zzp'ers? (procenten)

Grootte	Ja, meer	Ja, minder	Geen verandering	Totaal
1 - 10	14	12	74	100
11 - 20	18	23	59	100
21 - 50	14	43	43	100
> 50	33		67	100
Gemiddeld	16	22	62	100

Bron: EIB

Inleenkrachten

Eenderde van de dakdekbedrijven geeft aan wel eens van werknemers gebruik te maken die zijn ingeleend van collega-bedrijven. De uitkomsten van de enquête geven aan dat dit in de komende jaren ook niet zal veranderen.

Tabel 4.23 Werd in 2008 in opdracht van uw bedrijf dakdekkerswerk uitgevoerd door inleenkrachten van collega-dakdekkersbedrijven? (procenten)

Grootte	Nee	Ja, maar slechts incidenteel	Ja, min of meer structureel	Totaal
1 - 10	67	31	2	100
11 - 20	68	32		100
21 - 50	71	29		100
> 50	100			100
Gemiddeld	69	30	1	100

Bron: EIB

Tabel 4.24 Verwacht u dat in de eerstvolgende drie jaar verandering zal komen in de mate waarin u gebruik maakt van inleenkrachten van collega-dakdekkersbedrijven? (procenten)

Grootte	Ja, meer	Ja, minder	Geen verandering	Totaal
1 - 10	7	7	86	100
11 - 20	4	14	82	100
21 - 50	14	10	76	100
> 50	33		67	100
Gemiddeld	9	9	82	100

Bron: EIB

4.6 De afzetmarkt in 2009

Orderportefeuille

Op het moment dat de enquête werd gehouden was de crisis in de bouw in volle gang. Driekwart van de bedrijven zag dat weerspiegeld in een teruglopende orderportefeuille. Ruim een kwart van de bedrijven meldde een sterke afname van de orderportefeuille. Gemiddeld was de werkvoorraad 3,4 maanden.

Tabel 4.25 Beoordeling van de orderportefeuille door dakdekkersbedrijven (naar grootte), medio 2009 (procenten)

Grootte	Goed	Redelijk	Matig	Slecht	Totaal
1 - 10	30	43	25	2	100
11 - 20	29	47	18	6	100
21 - 50	19	62	14	5	100
> 50	33	67			100
Gemiddeld	27	49	21	3	100

Bron: EIB

Tabel 4.26 Merkt u er op dit moment iets van dat de werkvoorraad afneemt? (procenten)

Grootte	1-10	11-20	21-50	> 50	Gemiddeld
Werkvoorraad neemt zeer sterk af	32	18	29		27
Werkvoorraad neemt enigszins af	43	59	38	100	47
De werkvoorraad neemt toe	4				2
Werkvoorraad blijft stabiel	21	23	33		24
Totaal	100	100	100	100	100

Bron: EIB

**Tabel 4.27 Gemiddelde werkvoorraad van dakdekkersbedrijven
(in maanden), medio 2009**

Grootte	Werkvoorraad in maanden
1 - 10	2,8
11 - 20	3,7
21 - 50	4,6
> 50	5,0
Gemiddeld	3,4

Bron: EIB

Van de bedrijven ondervond 17% in 2009 problemen met betaling aan toeleveranciers, vooral de kleinere bedrijven. Als knelpunt werd genoemd dat toeleveranciers strakkere termijnen hanteren en het zijn vooral de kleinere bedrijven die daar last van hebben.

Wat betreft de mogelijkheden om bedrijfskrediet te verkrijgen geldt een vergelijkbare situatie. Bijna een op de vijf dakdekkersbedrijven ondervindt momenteel problemen bij het verkrijgen van bedrijfskrediet. Ook hier zijn het vooral de kleinere bedrijven die daarover klagen.

De bedrijven zijn van mening dat die situatie zich verder zal verscherpen. In antwoord op de vraag over hoe men denkt dat het zal gaan met de mogelijkheid om bedrijfskrediet te verkrijgen in 2010 en 2011 antwoordt de helft van de bedrijven dat men denkt dat het de komende jaren moeilijker zal worden om bedrijfskrediet te verkrijgen. Die mening is overigens niet gerelateerd aan de grootteklasse. Zowel grote als kleine bedrijven zijn die mening toegedaan.

Tabel 4.28 Ondervindt u op dit moment problemen met betalingen aan toeleveranciers? (procenten)

Grootte	Ja	Nee	Totaal
1 - 10	21	79	100
11 - 20	18	82	100
21 - 50	10	91	100
> 50	0	100	100
Gemiddeld	17	83	100

Bron: EIB

4.7 De arbeidsmarkt in 2009

Voor wat betreft de vacature ontwikkeling in de drie maanden voorafgaand aan de enquête meldde 22% van de dakdekkers dat er in het bedrijf nog vacatures zijn ontstaan. Voor de directe toekomst is dat al een stuk minder; nog maar 14% van de bedrijven verwacht dat in de komende drie maanden er vacatures zullen ontstaan.

Ontslag

Van de bedrijven heeft 11% in de afgelopen drie maanden personeel ontslagen. In totaal ging het om bijna 1% van het totale personeelsbestand. Zestien procent van de bedrijven dacht dat er in de periode van 3 maanden na het tijdstip waarop de enquête werd ingevuld (rond juni 2009), personeel zou worden ontslagen. In totaal zou het gaan om 1,7% van het personeelsbestand.

Om welk personeel gaat het dan? Het blijkt vooral te gaan om uitvoerend personeel, in het bijzonder aankomend dakdekkers en dakdekkers (I en II). Voorlieden en uitvoerders lijken veel minder getroffen te zijn (en worden) door de ontslagbeslissingen. Vergelijken we de personeelsomvang van nu met die van een jaar geleden, dan blijkt dat voor 27% van de dakdekkersbedrijven de personeelsomvang is teruggelopen. Zestien procent heeft nu meer personeel.

In het afgelopen jaar was dus vaker sprake van een personeelskrimp dan van een personeelstoename. Dat betekent echter niet dat dakdekkersbedrijven massaal een verdere krimp verwachten. Zoals in tabel 4.31 is te zien verwacht 19% dat het personeelsbestand in de komende 12 maanden zal afnemen. Daar staat echter tegenover dat 16% verwacht dat het personeelsbestand zal toenemen. Ruim 40% verwacht dat de personeelsomvang gelijk zal blijven en ongeveer een kwart van de bedrijven weet niet welke kant het zal uitgaan.

Tabel 4.29 Percentage bedrijven dat aangeeft dat personeel is ontslagen respectievelijk zal worden ontslagen (referentieperiode juni 2009)

Grootte	Zijn er in de afgelopen 3 maanden ontslagen geweest?	Denkt u dat er in de komende 3 maanden personeel zal worden ontslagen?
1 - 10	12	19
11 - 20	9	18
21 - 50	14	10
> 50		
Gemiddeld	11	16

Bron: EIB

Tabel 4.30 Verandering in personeelsomvang in vergelijking met 12 maanden eerder (procenten)

Grootte	Er is nu meer personeel	Er is nu minder personeel	Personeelsomvang is gelijk gebleven	Totaal
1 - 10	20	22	58	100
11- 20	9	43	48	100
21- 50	14	24	62	100
> 50	33		67	100
Gemiddeld	16	27	57	100

Bron: EIB

Tabel 4.31 Denkt u dat uw personeelsbestand in de komende 12 maanden zal toenemen, inkrimpen of gelijk zal blijven? (procenten)

Grootte	Toenemen	Afnemen	Gelijk blijven	Weet ik niet	Totaal
1 - 10	19	17	31	33	100
11 - 20	14	18	41	27	100
21 - 50	9	29	62		100
> 50	33		67		100
Gemiddeld	16	19	42	23	100

Bron: EIB

Tabel 4.32 In welke mate heeft uw bedrijf in de laatste drie jaar gebruik gemaakt van de verschillende opleidingsfaciliteiten? (procenten)

Grootte	Geen gebruik van gemaakt	Weinig: een minderheid van de dakdekkers in ons bedrijf heeft wel eens een cursus gevolgd	Regelmatig: de meeste dakdekkers hebben ten minste één cursus gevolgd	Sterk: nagenoeg alle dakdekkers hebben meerdere cursussen gevolgd	Totaal
1 - 10	33	19	45	3	100
11 - 20	4	23	41	32	100
21 - 50			52	48	100
> 50			33	67	100
Totaal	17	15	45	23	100

Bron: EIB

4.8 Scholings- en personeelsbeleid

De branche beschikt in Tectum over een eigen instelling voor de vakopleiding (zie ook hoofdstuk 9). Naast een primaire opleiding dakdekker op niveau 2 en een voortgezette opleiding dakdekker (niveau 3) wordt sinds 2008 de mogelijkheid geboden om een kaderopleiding op niveau 4 te volgen. Daarnaast biedt Tectum ook cursorisch onderwijs aan.

De CAO Bikudak biedt werkgevers de mogelijkheid van een vergoeding voor het volgen van cursussen. Naast reis- en verblijfskosten worden ook cursuskosten gesubsidieerd. Momenteel bedragen de kostenvergoedingen maximaal 125 euro per dag en de cursuskostenvergoeding maximaal 110 euro per dag. Deze tegemoetkomingen zijn niet perse kostendekkend. Afhankelijk van reis-, verblijfs- en cursuskosten, zal de werkgever in voorkomende gevallen moeten bijspringen. Belangrijk is in ieder geval om vast te stellen dat de branche beschikt over een eigen infrastructuur van scholing. Of de werkgever daarvan gebruik maakt of niet is aan hem, evenals het feit dat het hem vrij staat om werknemers behalve de opleidingsmogelijkheden van Tectum andere scholingsvormen te laten benutten.

Aan de bedrijven is de vraag voorgelegd of men van de scholingsmogelijkheden van de branche gebruik heeft gemaakt in de afgelopen drie jaar. Zoals blijkt uit tabel 4.32 heeft 17% van de bedrijven dat niet gedaan en 15% in beperkte mate. Bij het differentiëren van de antwoorden naar bedrijfsgrootte blijkt dat het vooral de kleine bedrijven zijn die geen gebruik maken van de scholingsmogelijkheden. Middelhete en grote bedrijven doen dat regelmatig. De tabel laat zien dat het benutten van de scholingsmogelijkheden vooral bij de kleine dakdekkersbedrijven zwak is ontwikkeld.

Tabel 4.33 Het kwaliteitsoordeel van het bedrijfsleven over het eigen personeel ter zake van een zestal kwaliteitsaspecten (procenten)

	Goed	Voldoende	Matig	Slecht	Totaal
2009					
Technische vaardigheden	78	21	1	0	100
Theoretische kennis	48	44	7	1	100
Werkplanning en efficiency	33	53	14	0	100
Persoonlijke veiligheid	50	48	2	0	100
Milieuzorg	27	57	15	1	100
Omgang met klanten	51	41	8	0	100
1992					
Technische vaardigheden	73	22	5	0	100
Theoretische kennis	9	65	25	1	100
Werkplanning en efficiency	28	46	23	3	100
Persoonlijke veiligheid	16	57	21	5	100
Milieuzorg	16	50	30	4	100
Omgang met klanten	31	53	12	3	100

Bron: EIB

Tabel 4.33 laat zien dat ter zake van de technische vaardigheden, persoonlijke veiligheid en omgang met klanten de helft van de bedrijven (of meer) van mening is dat het eigen personeel goed scoort. Op het punt van de theoretische kennis vindt 48% van de bedrijven dat het eigen personeel goed scoort. Op de punten werkplanning en efficiency en milieuzorg zijn de bedrijven minder vaak van mening dat het eigen personeel goed scoort.

In het onderzoek van 1992 werden precies dezelfde vragen gesteld. Dat maakt het mogelijk om een vergelijking te trekken. Kort en bondig gezegd: vergeleken met 1992 is het oordeel over de vaardigheden van het eigen personeel anno 2009 veel positiever. Vooral ter zake van de theoretische kennis van eigen personeel en de aandacht voor de persoonlijke veiligheid is het oordeel veel positiever geworden (tabel 4.33).

De reden voor deze groei kan zijn dat werkgevers in de loop der jaren een roze bril hebben opgezet. Onduidelijk is waarom dit zo zou zijn. Een andere, meer voor de hand liggende verklaring is dat er in de afgelopen 15 jaar een sterke groei is geweest in de aandacht voor scholing en arbeidsomstandigheden en dat dit zich heeft vertaald in kwalificatie en training van personeel.

Dat scholing c.q. bijscholing de aandacht heeft blijkt uit de antwoorden op de vraag in welke mate men in de afgelopen drie jaar gebruik heeft gemaakt van opleidingsfaciliteiten. Van de bedrijven heeft 83% van die faciliteiten gebruik

gemaakt. Wel is in tabel 4.32 te zien dat het vooral de grotere bedrijven zijn die gebruik maken van opleidingsfaciliteiten. Onder kleinere dakdekkersbedrijven blijft het benutten van de opleidingsfaciliteiten achter bij de rest.

Tabel 4.34 Sluiten de huidige scholingsmogelijkheden van de bitumineuze en kunststof dakbedekkingsbranche aan op uw behoeften op dit punt? (procenten)

Grootte	Ja	Nee	Totaal
1 - 10	81	19	100
11 - 20	77	23	100
21 - 50	86	14	100
> 50	100		100
Gemiddeld	82	18	100

Bron: EIB

Tabel 4.35 Redenen waarom de huidige scholingsmogelijkheden niet aansluiten op de behoeften van het bedrijf

	% van de ondervraagde bedrijven
Het aantal onderwerpen is te beperkt	6
De diepgang is onvoldoende	5
De diversiteit is te gering	3
De specialisatiegraad is te hoog	1
De cursussen zijn te theoretisch	5
De cursussen duren te lang	3
De kosten zijn te hoog	9
De afstand tot de plaats waar de cursus wordt gegeven is te groot	7
Andere oorzaak	1

Bron: EIB

Leeftijdbewust personeelsbeleid

Leeftijdbewust personeelsbeleid is niet populair in de branche. Een op de vijf bedrijven heeft een personeelsbeleid waarin rekening wordt gehouden met de leeftijd van de werknemer. Aandacht voor leeftijdbewust personeelsbeleid en bedrijfsomvang hangen overigens nauw samen. Van de grotere bedrijven zegt een kwart tot de helft dat men aandacht heeft voor leeftijdbewust personeelsbeleid. Van de kleine bedrijven (grootteklasse 1 tot 10 werknemers) is er geen enkel bedrijf dat een leeftijdbewust personeelsbeleid zegt te voeren. Veroudering van het personeel is kennelijk (nog) geen issue voor de bedrijven. De vraag is of - gelet op de huidige discussie rond de verhoging van de AOW-leeftijd - dit onderdeel van het personeelsbeleid niet meer in de belangstelling zou moeten komen te staan. Zoals uit het onderzoek blijkt, neemt de veroudering in de branche in rap tempo toe.

4.9 Vooruitzichten 2009-2011

Over heel 2009 houden bedrijven rekening met een teruggang van de bedrijvigheid, met name in de nieuwbouw. Dat geldt zowel voor het bitumineuze dakwerk als voor het kunststof. Van de bedrijven denkt 48% dat de terugval van bitumineus dakwerk meer zal bedragen dan 5%. Voor de kunststof is dat 34%.

Wat betreft de dakrenovatie en het onderhoudswerk zijn de verwachtingen minder somber. Voor wat betreft het eigen bedrijf zijn bedrijven iets optimistischer (tabel 4.37). Een kwart van de bedrijven denkt dat er in 2009 een terugval met meer dan 5% zal zijn in het bitumineuze werk in de nieuwbouw. Twintig procent verwacht dat de markt voor kunststof dakbedekkingen in de nieuwbouw terugloopt met meer dan 5%. Ongeveer 10% van de bedrijven verwacht zo'n terugval in het onderhouds- en renovatiewerk. Daarentegen verwacht 10 à 20% van de bedrijven dat de eigen omzet in deze sectoren nog iets kan groeien.

In tabel 4.38 staan de verwachtingen van de bedrijven voor 2010 en 2011. Daaruit blijkt duidelijk dat de verwachtingen voor de nieuwbouw ongeveer even ongunstig zijn als voor 2009. Bovendien geeft een groter deel van de bedrijven aan

Tabel 4.36 Percentage bedrijven met activiteiten in het kader van een leeftijdbewust personeelsbeleid

Grootte	Ja	Nee	Totaal
1 - 10		100	100
11 - 20	25	75	100
21 - 50	20	80	100
> 50	54	46	100
Gemiddeld	19	81	100

Bron: EIB

Tabel 4.37 Vooruitzichten voor het eigen bedrijf in 2009 (procenten)

	Nieuwbouw markt van bitumineus dakwerk		Nieuwbouw markt voor kunststof dakwerk		Renovatie markt voor bitumineus dakwerk		Renovatie markt voor kunststof dakwerk		Onderhouds- markt voor bitumineus dakwerk		Onderhouds- markt voor kunststof dakwerk	
Verslechtering >5%	24		20		11		11		10		13	
Gematigde teruggang	28		23		25		24		16		16	
Consolidatie	32		33		38		38		44		44	
Gematigde groei	7		9		17		11		18		14	
Sterke groei >5%	0		1		1		0		3		13	
Weet niet	9		14		8		16		8		0	
Totaal	100		100		100		100		100		100	

Bron: EIB

Tabel 4.38 Vooruitzichten voor het eigen bedrijf in 2010 en 2011 (procenten)

	Nieuwbouw markt van bitumineus dakwerk	Nieuwbouw markt voor kunststof dakwerk	Renovatie markt voor bitumineus dakwerk	Renovatie markt voor kunststof dakwerk	Onderhouds- markt voor bitumineus dakwerk	Onderhouds- markt voor kunststof dakwerk
Verslechtering >5%	22	18	8	10	8	11
Gematigde teruggang	28	23	25	21	18	16
Consolidatie	25	26	28	32	35	35
Gematigde groei	9	10	21	14	19	14
Sterke groei >5%	2	5	4	3	6	5
Weet niet	14	18	14	20	14	19
Totaal	100	100	100	100	100	100

Bron: EIB

dat men niet weet wat het economisch klimaat zal gaan doen in die jaren. Alles bij elkaar geven de uitkomsten aan dat een flink deel van de bedrijven rekening houdt met een tegenvallende conjunctuur in de komende drie jaar, vooral daar waar het de nieuwbouw betreft.

Al met al lijken de conclusies van 15 jaar geleden nog steeds opgang te doen:

- Bedrijven oordelen positiever over de toekomst van het eigen bedrijf, dan over die van de markt als geheel.
- Bedrijven zien de ontwikkeling op de langere termijn iets gunstiger dan op de korte termijn
- Er wordt minder teruggang (resp. meer groei) verwacht voor de kunststof dan voor de bitumineuze producten.
- Een verschil is er ook: bedrijven van nu zien de toekomst in 2009 een stuk somberder in dan in 1993.

4.10 Kernactiviteiten op langere termijn

De bitumineuze dakbedekkingsbranche is in beweging. Nieuwe materialen, nieuwe werkwijzen, toenemende aandacht voor veiligheid, de opkomst van energiedaken en de opkomst van groendaken zijn slechts enkele van die ontwikkelingen. Dat kán gevolgen hebben voor de afzetmarkt van dakbedekkingsbedrijven. Desondanks denken lang niet alle bedrijven dat dit gevolgen zal hebben voor hun kernactiviteiten. Een kwart van de bedrijven denkt dat de kernactiviteiten van het bedrijf in de komende jaren zullen veranderen. Driekwart denkt dat de kernactiviteiten niet zullen veranderen.

De bedrijven die van mening zijn dat de toekomst wel gevolgen heeft voor de eigen kernactiviteiten, denken vaak dat het er méér zullen worden, met andere woorden, dat het gamma aan kernactiviteiten zal worden uitgebreid. Minder specialisatie dus.

Als het gaat om relevante ontwikkelingen, dan worden vaak de energiedaken genoemd. Groendaken worden minder vaak genoemd dan energiedaken.

Zo'n 10 tot 12% van de bedrijven (46% van 25%) denkt dat de ontwikkelingen gevolgen zullen hebben voor de samenwerking met andere partners in het bouwproces. Daarbij gaat het dan om installatiebedrijven en/of bouwbedrijven.

Tabel 4.39 Voorziet u veranderingen in uw kernactiviteiten in de komende jaren? (procenten)

Grootte	Ja	Nee	Totaal
1 - 10	24	76	100
11 - 20	23	77	100
21 - 50	29	71	100
> 50	33	67	100
Gemiddeld	25	75	100

Bron: EIB

Tabel 4.40 De aard van die veranderingen

	%
Uitbreiding van de activiteiten	73
Inkrimpen van de activiteiten	4
Energiedaken	68
Groendaken	46
Meer samenwerking met installatie-/bouwbedrijven	41
Anders	23

Bron: EIB

Ondanks dat overheerst echter toch het beeld dat de meeste dakbedekkingsbedrijven denken dat ook in de toekomst de bedrijvigheid zich op dezelfde manier zal afspelen als in het verleden.

Van de bedrijven is 83% van mening dat men met het eigen personeelsbestand voldoende in staat is om de kerntaken uit te voeren. Kleinere bedrijven laten vaker dan grote bedrijven echter kritische geluiden horen. Zo vindt één op de vijf bedrijven in de grootteklasse 1-10 personeelsleden dat men met het eigen personeelsbestand onvoldoende in staat is om de eigen kerntaken uit te voeren. In antwoord op de vraag wat daarvan de achtergrond is, antwoorden die bedrijven veelal dat dat komt door de omvang van het personeelsbestand, die met het oog op de kerntaken als te gering wordt gezien. Het heeft meestal niet te maken met de kwalificatiegraad. Minder dan 5% van de bedrijven is van mening dat de kwalificatiegraad van het eigen personeel te wensen over laat.

Tabel 4.41 Beschouwt u uw huidige personeelsbestand toereikend om uw kerntaken uit te kunnen voeren? (procenten)

Grootte	Ja	Nee	Totaal
1 - 10	79	21	100
11 - 20	91	9	100
21 - 50	81	19	100
> 50	100	0	100
Gemiddeld	83	17	100

Bron: EIB

Materialen

Vooral de kleinere bedrijven verwachten dat producten als EPDM en PVC de komende jaren vaker verwerkt zullen gaan worden. Met name de grote bedrijven verwachten daarentegen weinig verschuivingen.

Ongeveer de helft van de bedrijven verwacht dat multifunctioneel gebruik van het dak zal toenemen. De helft van de bedrijven denkt dat groendaken en energiedaken aan belang zullen winnen. Wel zijn het vooral de grotere bedrijven die dat denken.

Zo denkt meer dan driekwart van de grotere dakbedekkingsbedrijven dat het aanleggen van groendaken en energiedaken in de toekomst aan belang zal winnen. Maar onder de kleine bedrijven is dat slechts 25 tot 30%.

Iets vergelijkbaars doet zich voor als het gaat om meerjarige onderhoudscontracten.

Ook hier zien we dat de grotere bedrijven vaker verwachten dat dit voor hen belangrijker gaat worden dan de kleine bedrijven. Aan deze drie voorbeelden is te zien dat de (nieuwe) ontwikkelingen in de markt vooral gedragen worden door de grotere dakbedekkingsbedrijven.

Tabel 4.42 Aantal bedrijven dat verwacht dat de betreffende materiaalsoort aan belang zal winnen in de komende drie jaren (procenten)

	1-10	11-20	21-50	51-100	Totaal
APP	7	2	5	0	14
SBS	10	1	1	1	13
PVC	18	7	7	0	32
EPDM	31	13	13	2	59
ECB	6	3	0	0	9
Anders	1	1	0	0	2
Totaal	38	16	15	2	71

Bron: EIB

Tabel 4.43 Denkt u dat ontwikkelingen in energiedaken voor uw bedrijf in de komende jaren een belangrijker omzetcategorie gaan worden? (procenten)

Grootte	Ja	Nee	Geen mening	Totaal
1 - 10	31	24	45	100
11 - 20	59	27	14	100
21 - 50	76	10	14	100
> 50	67	0	33	100
Gemiddeld	50	21	30	100

Bron: EIB

Tabel 4.44 Denkt u dat ontwikkelingen in groendaken voor uw bedrijf in de komende jaren een belangrijker omzetcategorie gaan worden? (procenten)

Grootte	Ja	Nee	Geen mening	Totaal
1 - 10	26	36	38	100
11 - 20	64	31	5	100
21 - 50	72	14	14	100
> 50	100	0	0	100
Gemiddeld	49	28	23	100

Bron: EIB

Tabel 4.45 Denkt u dat meerjarige onderhoudscontracten voor uw bedrijf een belangrijker omzetcategorie gaan worden? (procenten)

Grootte	Ja	Nee	Geen mening	Totaal
1 - 10	33	38	29	100
11 - 20	41	32	27	100
21 - 50	71	19	10	100
> 50	100	0	0	100
Gemiddeld	47	31	23	100

Bron: EIB

4.11 Samenwerking met zzp'ers in de toekomst

Een op de drie bedrijven verwacht dat het aantal zzp'ers in de branche zal stijgen. Iets minder dan een kwart van de bedrijven denkt dat er nog ruimte is voor meer zzp'ers. Bijna 30% van de bedrijven denkt dat men de komende jaren vaker zal samenwerken met zzp'ers. Vooral de kleine en de grote dakdekkersbedrijven zeggen dat. Middelgrote bedrijven met 20 tot 50 man personeel zeggen daarentegen minder vaak dat zij in de toekomst vaker een beroep zullen doen op zzp'ers.

4.12 Toekomstvisie op het bedrijf

Aan de bedrijven is gevraagd om aan te geven hoe men denkt dat het bedrijf er voor zal staan tussen nu en vijf jaar verder. Bijna 60% van de bedrijven voorziet

Tabel 4.46 Denkt u dat u in de komende jaren vaker zult samenwerken met zzp'ers? (procenten)

Grootte	Ja	Nee	Totaal
1 - 10	33	67	100
11 - 20	23	77	100
21 - 50	19	81	100
> 50	67	33	100
Gemiddeld	28	72	100

Bron: EIB

Tabel 4.47 Waar wilt u tussen nu en vijf jaar naar toe met dit bedrijf? (procenten)

Grootte	Het bedrijf houden zoals het nu is	Doorgroeien naar een bedrijf met meer personeel	Afslanken van het huidige bedrijf	Er mee stoppen	Totaal
1 - 10	60	33		7	100
11 - 20	50	50			100
21 - 50	57	39	5		100
> 50	100				100
Totaal	58	38	1	3	100

Bron: EIB

geen verandering in het bestaan van het bedrijf. Deze 60% denkt dat het bedrijf over vijf jaar in dezelfde vorm zal bestaan. Bijna 40% van de bedrijven denkt dat het bedrijf over vijf jaar meer personeel zal hebben dan nu. Aan stoppen denkt 3% van de bedrijven. Dit zijn uitsluitend kleine bedrijven.

4.13 Conclusies

Dakdekkersbedrijven zijn in de afgelopen 15 jaar structureel kleiner geworden. Tegelijkertijd is het aantal zzp'ers gegroeid. Eenderde van de bedrijven met personeel maakt structureel gebruik van zzp'ers. Eenderde doet incidenteel een beroep op zzp'ers.

Zzp'ers zijn de belangrijkste flexibele schil van de bedrijven met personeel. Andere vormen van flexibele arbeid, zoals inleenkrachten worden sporadisch benut.

Een kwart tot een derde van de bedrijven verwacht voor de periode 2009-2011 omzetverliezen met meer dan 5% in nieuw aan te leggen daken. Ongeveer 10% van de bedrijven verwacht aanzienlijke terugloop in de omzet in dakvernieuwing. Per saldo zijn de bedrijven niet optimistisch gestemd voor de komende drie jaar. Vergeleken met een jaar geleden meldt 27% van de bedrijven dat de personeelsomvang is gekrompen; 19% van de bedrijven verwacht dat de personeelsomvang de komende 12 maanden zal afnemen; 16% verwacht nog wel een toename.

Afnemende werkgelegenheid treft vooral de (aankomende) dakdekkers. Voorlieden lijken minder getroffen te zullen worden door de recessie.

Driekwart van de bedrijven verwacht voor de toekomst geen grote veranderingen wat betreft nieuwe ontwikkelingen; een kwart van de bedrijven ziet een trend waarin groendaken en energiedaken belangrijkere omzetcategorieën zullen zijn. Van de bedrijven vindt 80% dat de huidige arbeidscapaciteit voldoende is om de toekomstige uitdagingen aan te gaan.

Het oordeel over de kwaliteiten van het eigen personeel is tussen 1992 en 2009 aanzienlijk verbeterd. Vooral op het punt van technische vaardigheden en vakken-
nis wordt het personeel van nu beter beoordeeld. Ter zake van werkplanning en
efficiëntie en milieuzorg is de beoordeling minder gunstig, alhoewel het personeel
van nu beter scoort dan 15 jaar geleden.
Desondanks blijkt eenderde van de kleine bedrijven de afgelopen drie jaar geen
gebruik te hebben gemaakt van de scholingsmogelijkheden van de branche.

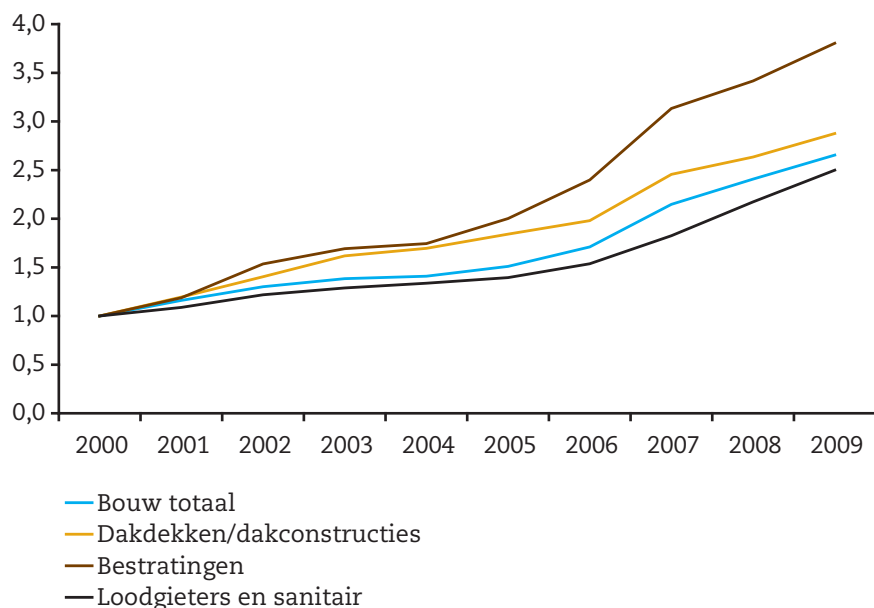
5 Zelfstandigen zonder personeel

De categorie bedrijven die bekend staat als zelfstandigen zonder personeel heeft een grote groei doorgemaakt. Dit kan worden geïllustreerd aan de hand van de gegevens van de Kamer van Koophandel betreffende de zogenaamde nul-een bedrijven (dat zijn bedrijven zonder werknemer dan wel met één werkzame persoon).

In de bestanden van de Kamer van Koophandel worden de bitumineuze dakbedekkingsbedrijven niet apart onderscheiden, maar zijn deze samengevoegd met andere bedrijven, zoals dakdekkersbedrijven hellende daken, dakkapelbouwers e.d.. Daardoor kunnen de cijfers niet zondermeer worden geïnterpreteerd als informatie over het aantal zzp'ers in de branche. Verder is het maar de vraag of de ontwikkeling van het aantal zzp'ers in de branche van de bitumineuze dakbedekkingen dezelfde is als van de dakkapelbouwers en van de bedrijven hellende daken.

Maar toch, anderzijds is er geen reden om aan te nemen dat de ontwikkeling van de zzp'ers in de branche atypisch is ten opzichte van de bouw als geheel. Dat zou

Figuur 5.1 Ontwikkeling van het aantal zzp'ers in de branche t.o.v. een aantal andere branches en de bouw als geheel (procenten)

Bron: Databank KvK

betekenen dat in de afgelopen 10 jaar het aantal zzp'ers in de branche moet zijn vertwee- à verdrievoudigd. In figuur 5.1 is de ontwikkeling weergegeven van het aantal zzp'ers in een aantal branches binnen de bouw.

In de figuur is te zien dat de groei van het aantal zzp'ers in de branche groter is geweest dan in de bouw als geheel. Toch is de branche van de bitumineuze en kunststofdakbedekkingen geen koploper in de bouw. Zoals uit de figuur valt op te maken is bijvoorbeeld bij de straatmakers sprake van een snellere groei.

In dit onderzoek is als populatie genomen alle bij de Kamer van Koophandel ingeschreven nul-één bedrijven onder de categorie dakwerk. Het gaat om ongeveer 1.500 bedrijven. Hieruit is een steekproef van 1.100 getrokken.

Alle zzp'ers in de steekproef zijn benaderd met een verzoek om aan dit onderzoek deel te nemen. In het orgaan van de SBD werd het onderzoek een aantal malen aangekondigd. De zzp'ers kregen een brief om in te loggen op een internetenquête via de website van het EIB. Ondanks de publiciteit viel de respons aanvankelijk zeer tegen. Er is na enkele weken een herinneringsbrief verzonden. Ook daar kwam een lage respons op. In overleg met de opdrachtgever is besloten een papieren vragenlijst als tweede herinneringsoproep te sturen, omdat de indruk bestond dat een papieren vragenlijst bij zzp'ers eerder tot deelname aan het onderzoek leidt dan een internetvragenlijst. Uiteindelijk hebben van de benaderde zzp'ers er 154 gereageerd.

Een aantal van deze respondenten viel af omdat zij zich niet bezighielden met bitumineuze en/of kunststofdakbedekkingen. Uiteindelijk bleven daardoor 82 respondenten over. De uitkomsten in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op de informatie van deze 82 respondenten.

5.1 Persoonlijke kenmerken

Leeftijd

Zzp'ers bevinden zich qua leeftijd in de middencategorie. De gemiddelde leeftijd van de zzp'ers is 42 jaar. De minimum leeftijd ligt op 22 jaar en de maximum leeftijd ligt op 64 jaar. Het vaakst ligt de leeftijd op 38 jaar. De helft van de zzp'ers is jonger dan 42 jaar.

Tabel 5.1 Zzp'ers naar leeftijdsklasse

	Aantal	Percentage
< 35	20	24
35 - 50	47	57
> 50	15	18
Totaal	82	100

Bron: EIB

Etniciteit

Bijna alle zzp'ers zijn in Nederland geboren. Hooguit 3% heeft een vader of moeder die niet in Nederland geboren is. Deze cijfers laten zien dat het zzp-schap een autochtoon gebeuren is. Echter, rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid dat allochtone zzp'ers minder vaak hebben geantwoord dan autochtone zzp'ers.

Opleiding

Ruim een kwart van de zzp'ers heeft het VMBO afgerond. Het MBO heeft amper een kwart van de zzp'ers afgerond. Het HBO heeft 2% van de zzp'ers afgerond. Ook het HAVO of VWO heeft 2% van de zzp'ers afgerond en 15% van de zzp'ers zegt geen opleiding afgerond te hebben. Een grote groep noemt een andere opleiding waar met name de oude schooltypen LTS en MAVO voorkomen.

Twee op de vijf zzp'ers met afgerond VMBO heeft de basisberoepsgerichte leerweg gevolgd, 9% de kaderberoepsgerichte leerweg en nog eens 9% de gemengde leerweg. Eveneens twee op de vijf zzp'ers heeft niet aangegeven welke leerweg zij op het VMBO gevolgd hebben. Eén op de drie MBO afgestudeerde zzp'ers heeft de beroepsbegeleidende leerweg (BBL) gedaan. Geen van de zzp'ers zegt de beroepsopleidende leerweg (BOL) te hebben gedaan. Twee op de drie zzp'ers die het MBO hebben afgerond geven aan dat ze geen leerweg hebben gevolgd, maar wel het MBO. Dit is te verklaren doordat deze zzp'ers vóór de onderwijshervorming het MBO gevolgd hebben. Twee op de drie zzp'ers heeft een vakdiploma op zak. Voor één op de drie is dit een diploma basisberoepsopleiding of allround dakdekker. Voor 13% is dit een diploma ondernemers- en kaderopleiding. Eén op de drie zzp'ers heeft geen vakdiploma en 22% heeft een ander diploma, waar dan het vaakst een middenstandsdiploma wordt genoemd. Tachtig procent van de zzp'ers heeft werkgerelateerde cursussen gevolgd. Twintig procent heeft dat niet. In het onderzoek is niet gevraagd wanneer zzp'ers een

Tabel 5.2 Zzp'ers naar vooropleiding

	Aantal	Percentage
VMBO	22	27
MBO	19	23
HBO	2	2
HAVO, VWO	2	2
Anders	37	45
LTS	20	24
MAVO	9	11
Overig	8	10
Geen opleiding	12	15

Bron: EIB

Tabel 5.3 Zzp'ers naar vakdiploma's bitumineuze dakbedekking

	Aantal	Percentage
Diploma basisberoepsopleiding dakdekker	11	13,4
Diploma allround dakdekker	16	19,5
Diploma ondernemers- en kaderopleiding	11	13,4
Ander vakdiploma	18	22,0
Geen vakdiploma	26	31,7
Totaal	82	100,0

Bron: EIB

Tabel 5.4 Door zzp'ers gevolgde cursussen

	Aantal (N=66)	Percentage
Praktijkcursus Dakdekken	28	42
Bitumineuze Dakbedekkingsmaterialen	37	56
Kunststof Dakbedekkingsmaterialen	39	59
Koud Kleven	20	30
Verwerking Pvc Folies	17	26
Zelfklevende Dakbedekkingsmaterialen	26	39
Brandpreventie	36	55
Brandbestrijding	23	35
Organisatie En Logistiek Op Het Dak	11	17
Gezond En Veilig Werken	30	45
Milieubewust Werken	10	15
Dakdekkers Theoriecursus	11	17
VCA	58	88
Bedrijfshulpverlening(Bhv)	21	32
EHBO	9	14

Bron: EIB

cursus hebben gevolgd. Het is mogelijk dat cursussen zijn gevolgd in de tijd dat men nog werknemer was. Dit valt af te lezen aan de percentages deelnemers aan VCA en BHV-cursussen. In tabel 5.4 is een overzicht gegeven van de cursussen die men heeft gevolgd.

Tabel 5.5 Zzp'ers naar het aantal uren dat men per week werkzaam is

Uren per week	Aantal	Percentage
< 40	6	7
40 - 50	36	44
> 50	40	49
Totaal	82	100

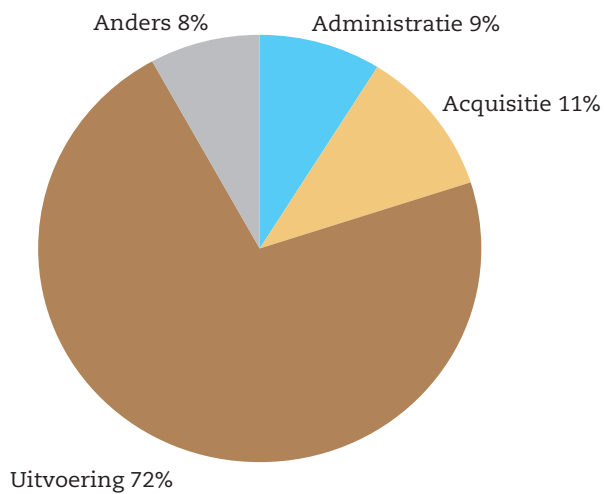
Bron: EIB

5.2 Kenmerken van de bedrijfsvoering

Zelfstandigheid

Bijna alle zzp'ers moeten het uitsluitend hebben van hun bestaan als zzp'er. Eén à twee procent heeft naast het zzp-schap nog een betaalde baan als werknemer. Gemiddeld werken zzp'ers 53 uur per week. Het vaakst wordt een werkweek van 50 uur genoemd. De helft van de zzp'ers werkt 50 of meer uur per week. Drie

Figuur 5.2 Tijdverdeling van zzp'ers

Bron: EIB

Tabel 5.6 Aantal weken dat zzp'ers per jaar werkzaam zijn

Weken per week	Aantal	Percentage
< 40	17	21
40 - 52	65	79
Totaal	82	100

Bron: EIB

kwart werkt meer dan 44 uur per week en een kwart werkt meer dan 60 uur per week. De langst gewerkte werkweek die genoemd wordt bedraagt 80 uur en de kortste 25 uur. In tabel 5.5 staat het aantal uren per week naar klasse ingedeeld.

Het grootste deel van de arbeidstijd is de zzp'er bezig met uitvoering van werkzaamheden. Dertig procent gaat op aan andere activiteiten, zoals het maken van offertes, administratie e.d.

Gemiddeld genomen werken zzp'ers in de branche 44 weken per jaar. De spreiding is overigens groot. Het vaakst wordt een arbeidsjaar van 52 weken genoemd. Nagenoeg alle zzp'ers zijn enig directeur. Slechts bij een enkeling is sprake van een twee- of meerkoppige directie. Meewerkende gezinsleden die niet in loondienst zijn komen vaker voor. Vrijwel altijd gaat dit om één meewerkend gezinslid.

Tabel 5.7 Meewerkende gezinsleden in het bedrijf die niet in loondienst zijn

	Aantal	Percentage
Ja	24	29
Nee	58	71
Totaal	82	100

Bron: EIB

Tabel 5.8 Waar werkten zzp'ers voordat zij zelfstandig werden?

Functie	Aantal	Percentage
Bitumineus dakdekkersbedrijf	63	78
Loodgietersbedrijf	8	10
Installatiebedrijf	4	5
Algemeen aannemersbedrijf	1	1
Anders	5	6
Totaal	81	100

Bron: EIB

Vorige arbeidssituatie

Alle ondervraagde zzp'ers waren werknemer voordat men zzp'er werd. Tweederde van hen was afkomstig uit een bitumineus dakbedekkingsbedrijf, 10% uit een loodgietersbedrijf en 5% uit een installatiebedrijf.

Ruim 40% van de zzp'ers trad toe als zzp'er in de bitumineuze dakbedekkingsbranche in 2006 of daarna.

In tabel 5.9 is vermeld welk beroep zzp'ers uitoefenden. Meer dan 80% was voorheen bitumineus dakdekker.

Alles bij elkaar blijken zzp'ers voor zo'n 80% afkomstig te zijn uit de branche zelf,

Tabel 5.9 Functie voorafgaande aan het zzp-schap

Functie	Aantal	Percentage
Dakdekker	12	15
Voorman dakdekker	47	57
Uitvoerder	6	7
Werkvoorbereider	1	1
Calculator	2	2
Ander beroep	14	18
Totaal	82	100

Bron: EIB

Tabel 5.10 De belangrijkste reden om zzp'er te worden

	Aantal	Percentage
Meer vrijheid om naar eigen inzichten te werken	18	22
Kan zelf bepalen hoeveel uur ik per dag werk	2	3
Meer zelfstandigheid dan in loondienst	6	7
Voor de uitdaging	5	6
Kan eigen tijd indelen	3	3
Kan vakmanschap zo beter tot uiting brengen	9	11
Voor verbetering van mijn financiële positie	13	16
Wegens een lang gekoesterde wens	9	11
Mijn voormalige werkgever werd failliet verklaard	7	9
Ik zou ontslag krijgen/ ik zag mijn ontslag naderen	1	1
Ik was ontslagen/ik kon geen baan vinden	1	1
Mijn oude werkgever stelde dit voor	1	1
Werd min of meer door mijn oude werkgever gedwongen	2	3
Andere reden	5	6
Totaal	82	100

Bron: EIB

Tabel 5.11 Hoe is de zorg voor goede arbeidsomstandigheden georganiseerd?

	Aantal	Percentage
Ik heb niets concreets ondernomen op dit terrein	11	13
Ik besteed alleen aandacht aan ernstige risico's (val- en brandgevaar)	52	63
Ik heb aandacht voor de ernstige risico's en daarnaast het een en ander geïmplementeerd	19	23
Totaal	82	100

Bron: EIB

en dan met name de bitumineuze en kunststofdakbedekkingsbedrijven met personeel. Zzp'ers blijken nauwelijks via andere routes binnen te komen (bijvoorbeeld rechtstreeks vanuit de vakopleiding of vanuit een reïntegratietraject).

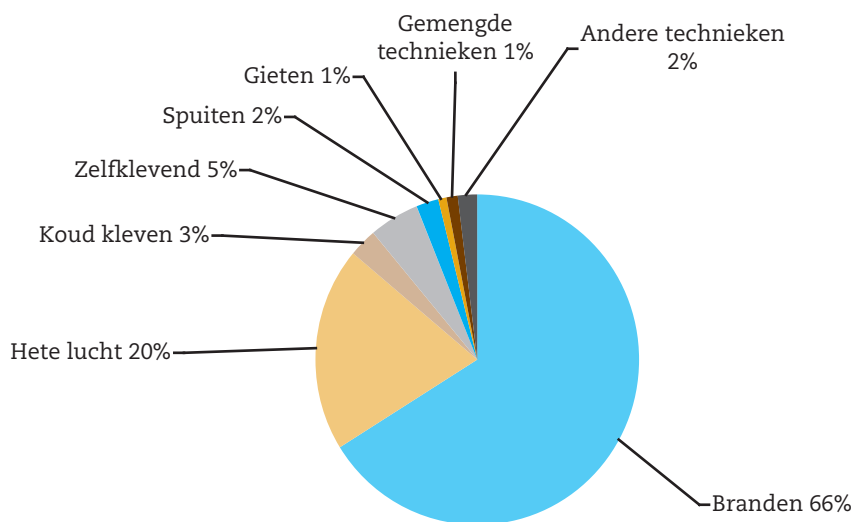
Redenen voor het ondernemerschap

Redenen die het meest genoemd worden zijn 'meer vrijheid om naar eigen inzicht te werken' (65%), 'meer zelfstandigheid dan in loondienst' (51%), 'voor verbetering van de financiële positie' (45%). In tabel 5.10 zien we het antwoord op de vraag naar de belangrijkste reden om zzp'er te worden.

Arbeidsomstandigheden

Bijna twee van de drie zzp'ers zeggen alleen aandacht te besteden aan ernstige risico's (val- en brandgevaar). Van degenen die ten aanzien van de risico's iets

Figuur 5.3 Vergelijking van applicatietechnieken zoals toegepast door zzp'ers en bedrijven met personeel

Bron: EIB

Tabel 5.12 De waarde van de omzet in 2008

	Aantal	Percentage
Minder dan € 10.000	2	2
Tussen € 10.000 en € 20.000	6	7
Tussen € 20.000 en € 30.000	4	5
Tussen € 30.000 en € 40.000	10	12
Tussen € 40.000 en € 50.000	8	10
Tussen € 50.000 en € 60.000	10	12
Tussen € 60.000 en € 75.000	11	13
Tussen € 75.000 en € 100.000	14	17
Tussen € 100.000 en € 150.000	5	6
Tussen € 150.000 en € 200.000	5	6
Tussen € 200.000 en € 500.000	7	9
Totaal	82	100

Bron: EIB

geïmplementeerd hebben heeft bijna iedereen een Veiligheidscertificaat Arbeidsomstandigheden (VCA).

Applicatietechnieken

Uit het onderzoek onder de bedrijven met personeel is gebleken dat branden verreweg de vaakst toegepaste techniek is om de bitumineuze dakbedekking aan te brengen. Op verre afstand gevolg door hete lucht en door koud kleven. Ook aan de zzp'ers is gevraagd welke applicatietechnieken men toepast en hoe vaak. Uit het onderzoek blijkt dat de werkwijze van zzp'ers niet wezenlijk verschilt van die van de bedrijven met personeel. Men doet qua applicatie de dingen dus niet anders. In tweederde van de gevallen wordt er gebrand, in 20% van de gevallen wordt het materiaal met hete lucht aangebracht en in de rest van de gevallen wordt er koud gekleefd, of gewerkt met zelfklevend materiaal.

Omzet

Ongeveer de helft van de zzp'ers haalt een jaaromzet van 60 duizend euro of meer. Ongeveer 20% haalt een jaaromzet van 100.000 euro en meer. Een exact gemiddelde omzet kan niet worden gegeven omdat de omzetvraag in klassen is gesteld. Maar berekend op basis van klassenmiddens zou de omzet ongeveer uitkomen op 88.000 euro.

De omzetsamenstelling van zzp'ers lijkt in vele opzichten op die van de bedrijven met personeel. Er is één verschil. Meer dan de bedrijven met personeel behalen

Tabel 5.13 Omzetkenmerken van zzp'ers

	Percentage
Aanbrengen bitumineuze en kunststofdakbedekking	83
Overige werkzaamheden	17
Totaal	100
Woningbouw	64
Utiliteitsbouw	36
Totaal	100
Nieuw aangelegde daken	48
Dakrenovatie	42
Onderhoudswerkzaamheden	10
Totaal	100

Bron: EIB

zzp'ers hun omzet uit woningbouw. Maat wat betreft de verdeling tussen nieuwe daken, vernieuwbouw en onderhoud liggen de verhoudingen wél zoals bij de bedrijven met personeel.

Opdrachtgevers

De particuliere markt is voor zzp'ers belangrijk. Op de vraag naar voor welke typen opdrachtgever men werkzaamheden uitvoert, noemt meer dan 70% van de zzp'ers de particuliere opdrachtgever. Daarmee is de particuliere opdrachtgever de vaakst genoemde categorie. Op de tweede plaats komen de aannemersbedrijven en daarna de dakdekkersbedrijven.

Gemiddeld noemt een zzp'er vier verschillende typen opdrachtgevers. Er zijn echter zzp'ers met maar één of twee opdrachtgevers. In totaal gaat het om 17%. Kijken we naar wie hun opdrachtgevers zijn, dan blijken dat meestal aannemersbedrijven of dakdekkersbedrijven te zijn. Eenderde van deze 17% haalt 100% van de eigen omzet uit opdrachten van één of twee bedrijven, zijnde aannemers en dakdekkersbedrijven. Dit is een aanwijzing dat het aantal zzp'ers dat als schijnzelfstandige functioneert, vermoedelijk 5% bedraagt. Wellicht is het percentage nog hoger, omdat een aantal zzp'ers aangeeft 70 tot 90% van de gehele omzet te halen uit één of twee opdrachtgevers. Hoe hoog het percentage precies is, kan aan de hand van de beschikbare data echter niet nauwkeuriger worden aangegeven.

De belangrijkste opdrachtgever

Van de genoemde opdrachtgevers is voor één op de drie zzp'ers de categorie dakdekkersbedrijven de belangrijkste. Voor nog eens één op de drie zijn particu-

Tabel 5.14 Opdrachtgevers van zzp'ers

	Aantal	Percentage
Particulieren	72	88
Aannemersbedrijven	64	78
Dakdekkersbedrijven	56	68
Collega zzp'ers	37	45
Installatiebedrijven	27	33
Loodgietersbedrijven	25	30
Bedrijfsleven	17	21
Gemeenten en andere overheden	11	13
Woningbouwverenigingen	7	9
Overige opdrachtgevers	7	9

Bron: EIB

lieren de belangrijkste opdrachtgevers. Een kwart van de zzp'ers noemt aannemersbedrijven de belangrijkste opdrachtgeverscategorie. Deze uitkomst laat zien dat er een stevige relatie is tussen de zzp'ers en de bedrijven met personeel.

Tabel 5.15 De belangrijkste opdrachtgevers

	Percentage
Aannemersbedrijven	25
Dakdekkersbedrijven	35
Collega zzp'ers	2
Bedrijfsleven	1
Woningbouwverenigingen	1
Particulieren	33
Gemeenten en andere overheden	1
Overige opdrachtgevers	2
Totaal	100

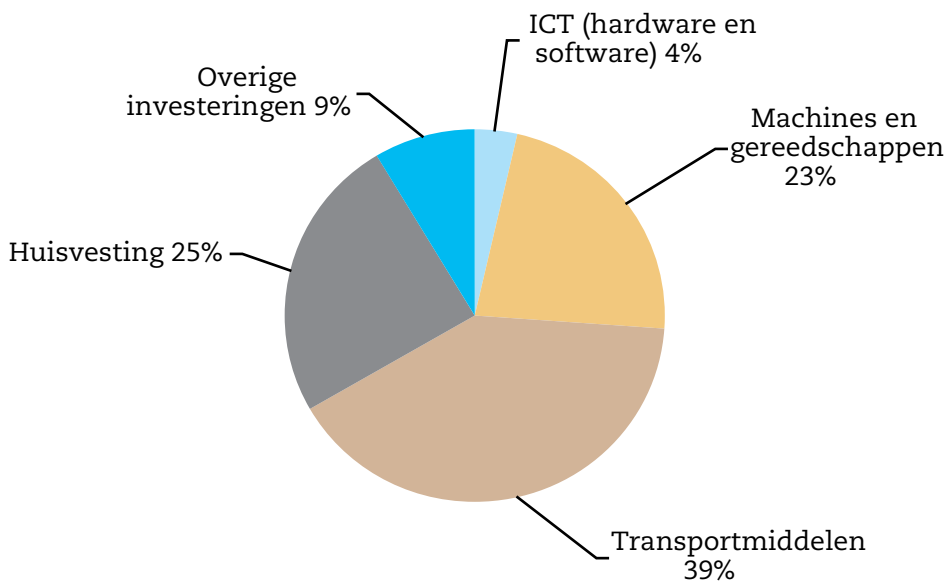
Bron: EIB

Tabel 5.16 Beoordeling orderportefeuille op dit moment

	Aantal	Percentage
Goed	31	38
Redelijk	37	45
Matig	10	12
Slecht	4	5
Totaal	82	100

Bron: EIB

Figuur 5.4 Verdeling van de investeringen naar categorie

Bron: EIB

Personeelsvoorziening

Ruim drie kwart van de zzp'ers huurt wel eens personeel in. Hiervan huurt het merendeel, ruim 85%, andere zzp'ers in. Door ruim een kwart van de zzp'ers worden (ook) uitzendkrachten ingehuurd.

Werkvoorraad

De werkvoorraad bedraagt gemiddeld ruim drie maanden. De helft van de zzp'ers heeft tenminste een werkvoorraad van drie maanden, een kwart heeft tenminste een werkvoorraad van vier maanden. Drie kwart van de zzp'ers heeft tenminste een werkvoorraad van een maand. Het merendeel van de zzp'ers beoordeelt de orderportefeuille redelijk of zelfs goed. Slechts één op de zes zzp'ers beoordeelt de orderportefeuille matig of slecht.

Investerings

Het gemiddelde bedrag dat zzp'ers investeerden in 2008 bedroeg 8.500 tot 9.000 euro. Op een geschatte gemiddelde omzet van 88.000 euro is dat ongeveer 10%. Vrijwel alle zzp'ers hadden investeringen gedaan. Ongeveer twee op de vijf zzp'ers investeerden niet meer dan € 5.000 in 2008. Vier op de vijf zzp'ers investeerden niet meer dan € 10.000. De samenstelling van de investeringen wordt in figuur 5.4 weergegeven.

Risico's

Zzp'ers hebben, net als bedrijven met personeel, te maken met risico's. Dat zijn enerzijds risico's die te maken hebben met bedrijfsaansprakelijkheid. Anderzijds dragen zzp'ers uiteraard de risico's ingeval van ziekte, arbeidsongeschiktheid e.d. In tabel 5.17 worden de percentages gegeven van het aantal zzp'ers dat een

Tabel 5.17 Voorzieningen en verzekeringen

	Percentage
Pensioen	35
Inkomensderving	10
Ongevallen	68
Rechtsbijstand	60
Ziekte	49
Arbeidsongeschiktheid	79
Bedrijfsaansprakelijkheid	89
Kredietverzekering	4
Geen van allen	2

Bron: EIB

Tabel 5.18 Percentage zzp'ers dat te maken heeft gehad met ziekte of ongeval in 2008

Hele jaar kunnen werken	Aantal	Percentage
Nee	14	17
Ja	68	83
Totaal	82	100

Bron: EIB

verzekering heeft afgesloten voor het betreffende risico.

Wat betreft de bedrijfsaansprakelijkheid blijkt 90% van de zzp'ers verzekerd te zijn. De vraag kan worden gesteld of dat niet 100% zou moeten zijn. Een rechtsbijstandsverzekering heeft 60% van hen. Dat betekent dat 40% van de zzp'ers risico loopt ingeval van conflicten met opdrachtgevers. Noch een rechtsbijstandsverzekering, noch een bedrijfsaansprakelijkheidsverzekering heeft 10% van de zzp'ers. Voor persoonlijk malheur zijn er verzekeringen voor ziekte, ongevallen en arbeidsongeschiktheid. Het blijkt dat 14% van de zzp'ers geen verzekeringen heeft afgesloten. Een verzekering tegen inkomensterugval (te vergelijken met een ww-verzekering van werknemers) heeft slechts 10%. Tenslotte heeft eenderde van de zzp'ers een pensioenverzekering afgesloten. Tweederde heeft dat niet. Dat hoeft

Tabel 5.19 Manieren van opdrachtverwerving

	Percentage
Via de opdrachtgevers voor wie ik meestal werk	85
Via een intermediair	0
Via reclame (folders, advertenties, website)	37
Ik zoek zelf opdrachten op internet	6
Door in te schrijven op aanbestedingen	4
Mond op mond reclame	88
Anders	4

Bron: EIB

overigens niet te betekenen dat zzp'ers dan alleen op de wao zijn aangewezen. Vermogensvorming buiten een pensioenverzekering om is mogelijk. Een zzp'er kan bijvoorbeeld zijn verdiensten stoppen in een eigen huis, of in spaartegoeden of aandelen.

De conclusie is dat voor wat betreft de bedrijfsuitoefening ongeveer 10% van de zzp'ers risico loopt bij de uitoefening van zijn bedrijf, doordat er geen relevante verzekering is afgesloten. Wat betreft de eigen risico's op schade aan eigen lijf en leden blijkt dat 15% geen verzekering heeft tegen ongevallen of arbeidsongeschiktheid.

Ziekte en ongevallen

Ruim één op de zes zzp'ers heeft in 2008 te maken gehad met ziekte of ongeval. De gemiddelde uitval vanwege ziekte of ongeval in 2008 was 38 dagen. Slechts 1% van de zzp'ers die een ongeval had, kreeg dit ongeval tijdens werk.

Opdrachtverwerving

Tot slot iets over de wijze waarop zzp'ers acquireren. In het onderzoek werd een vraag gesteld over de manieren waarop zzp'ers aan hun werk komen. Zoals is te zien in tabel 5.19 gebeurt dat op vrij passieve wijze. Zzp'ers laten meestal het initiatief aan de opdrachtgever. De meest toegepaste werkwijze is wachten tot de opdrachtgever de stap neemt. ('via de opdrachtgevers voor wie ik meestal werk' en 'mond op mond reclame'). Zelf actie ondernemen, zelf op zoek gaan, doet vrijwel niemand. Eenderde van de zzp'ers maakt zichzelf kenbaar via de media (folders, advertenties, website).

Toekomst – Innovatie/trends

In onderstaande tabel staan percentages van zzp'ers die denken dat het genoemde materiaal in marktaandeel zal toenemen in de komende jaren. Evenals bij de

Tabel 5.20 Ontwikkelingen in materiaalgebruik

Materiaal	Percentage zzp'ers dat verwacht dat dit meer zal worden toegepast
EPDM	62
PVC	29
Er zullen zich geen grote veranderingen voordoen	26
APP bitumen	24
ECB	10
SBS bitumen	10

Bron: EIB

Tabel 5.21 Innovaties; wordt deze innovatie een belangrijker omzetcategorie voor uw bedrijf in de nabije toekomst? (procenten)

	Energiedaken	Groendaken	Onderhouds- contracten
Ja	13	17	16
Nee	37	42	42
Weet ik niet	50	42	43
Totaal	100	100	100

Bron: EIB

bedrijven met personeel denkt zo'n 60% van de zzp'ers dat het marktaandeel van EPDM zal toenemen. Iets minder dan eenderde denkt dat PVC-achtige materialen aan belang zullen winnen.

De helft van de zzp'ers heeft geen duidelijk beeld van de innovatieve richting van de branche. De andere helft heeft daar wel een mening over. Hiervan heeft een groot deel de overtuiging dat er niets verandert. Het restant (zo'n 10 à 20% van de zzp'ers) is van mening dat bepaalde trends zich wél zullen manifesteren. Het gaat vooral om het toenemende belang van groendaken en energiedaken en om meerjarige onderhoudscontracten. Deze opstelling heeft wellicht te maken met de afzetmarkten van zzp'ers.

Tabel 5.22 Welke veranderingen voorziet u in uw kernactiviteiten in de komende jaren?

	Percentage
Uitbreiding richting andere typen dakbedekking	65
Inkrimpen van mijn activiteitenpakket	12
Energiedaken	24
Groendaken	29
Streven naar samenwerking met installatie- en of bouwbedrijven	35
Anders, namelijk	6

Bron: EIB

Ruim één op de vijf zzp'ers voorziet veranderingen in de kernactiviteiten in de komende jaren. Men denkt dan meestal dat het pakket aan kernactiviteiten wordt uitgebreid. Om echt nieuwe dingen (energiedaken, groendaken) gaat het maar in zeer beperkte mate. Ook in dit opzicht reageren de zzp'ers zoals de bedrijven met personeel. Het overgrote deel van de zzp'ers voorziet geen veranderingen in de komende jaren.

Toekomstperspectief

Iets meer dan de helft van de zzp'ers verwacht een verdere toename van het aantal zzp'ers in de branche. Twee op de vijf zzp'ers denkt dat de markt voor bitumineuze dakbedekkingen mogelijkheden biedt voor een toename van het aantal zzp'ers in de komende jaren.

Een meerderheid van bijna drie kwart van de zzp'ers wil het bedrijf houden zoals het is. Een klein deel van de zzp'ers is van plan het bedrijf uit te bouwen tot een bedrijf met personeel en 7% is van plan te stoppen.

De cijfers in de tabel hebben betrekking op een periode van vijf jaar. Zouden we het percentage zzp'ers dat tussen nu en vijf jaar van plan is te stoppen omrekenen naar een jaarlijks percentage, dan zou dat betekenen dat elk jaar 1 à 2% van de zzp'ers stopt met het bedrijf. Op een bestand van ongeveer 700 zzp'ers zou dat uitkomen op 5 tot 10 zzp'ers die elk jaar zouden stoppen met hun bedrijf.

Rekent men ook de uitstroom uit het bestand als gevolg van het feit dat zzp'ers hun bedrijf omzetten in een bedrijf met personeel, dan zou de uitstroom uit het bestand uitkomen op 4 à 5%. Op een bestand van 700 zzp'ers is dat een jaarlijkse uitstroom van circa 30 zzp'ers.

5.3 Zzp'ers en bedrijven met personeel: een vergelijking

Rest de vraag in welk opzicht de bedrijven zonder personeel te vergelijken zijn met bedrijven met personeel. Op de eerste plaats is duidelijk dat er omzetverschillen zijn. De gemiddelde omzet van een bedrijf met personeel is natuurlijk hoger dan de omzet van een zzp'er. Maar buitendien valt op dat de omzetten van bedrijven met personeel per manjaar hoger liggen dan de gemiddelde omzet van

Tabel 5.23 Waar wilt u tussen nu en vijf jaar naar toe met dit bedrijf?

	Aantal	Percentage
Het bedrijf houden zoals het nu is	60	73
Mogelijk doorgroeien naar een bedrijf met personeel	14	17
Er mee stoppen	6	7
Anders, namelijk	2	2
Totaal	82	100

Bron: EIB

Tabel 5.24 Welke opdrachtgever is de belangrijkste? Een vergelijking tussen bedrijven met personeel en zzp'ers (procenten)

	Bedrijven met personeel	Zzp'ers
Aannemers	48	25
Dakdekkersbedrijven	7	35
Bedrijfsleven overig	6	1
Particulieren	16	33
Woningbouwverenigingen	15	1
Overige opdrachtgevers	8	5
Totaal	100	100

Bron: EIB

een zzp'er, die in dit onderzoek is becijferd op een bedrag van rond 88.000 euro. Een voorbeeld is de grootteklasse van 1 tot 10 personeelsleden. De gemiddelde omzet werd hier berekend op 830 duizend euro. Als elk bedrijf een jaar lang één werknemer zou hebben zou de gemiddelde omzet per man ruim 400 duizend euro bedragen (aangenomen dat de directeur meewerkt). Als elk bedrijf 10 personeelsleden zou hebben, zou de omzet 75.000 euro bedragen. Vermoedelijk ligt de gemiddelde grootte in deze klasse op 4 of 5 manjaren en dat zou betekenen dat de gemiddelde omzet rond 150 duizend euro ligt. In de klasse van 11 tot 20 personeelsleden zou de gemiddelde omzet tussen 100 duizend en 200 duizend euro moeten liggen. En in de klasse van 21 tot 50 personeelsleden tussen 100 duizend en 230 duizend euro. Uit deze cijfers komt naar voren dat bedrijven met meer personeel in principe schaalvoordelen hebben, die niet kunnen worden behaald door een enkele zzp'er (tenzij zzp'ers gaan samenwerken uiteraard). In die zin is de zzp'er slechts in beperkte mate een concurrent van de bedrijven met personeel.

In tabel 5.24 zijn de belangrijkste opdrachtgevers van bedrijven met personeel en van zzp'ers naast elkaar gezet. Zoals blijkt uit deze tabel zijn aannemers voor bijna de helft van de bedrijven met personeel de belangrijkste opdrachtgever. Voor 35% van de zzp'ers zijn dakdekkersbedrijven de belangrijkste opdrachtgever, met op de tweede plaats de particulieren. De particuliere opdrachtgevers vormen een markt waar bedrijven met personeel en zelfstandigen zonder personeel elkaar kunnen beconcurreren. In de tabel is te zien dat voor 16% van de bedrijven met personeel de particulier de belangrijkste opdrachtgeverscategorie is. Vaak gaat het om kleine klussen met een beperkt aantal meters.

In tabel 5.25 worden bedrijven met personeel en zzp'ers vergeleken op hun werkwijze. Kijken we naar de objectcategorie dan zien we de bedrijven met personeel vaker omzet halen in de utiliteitsbouw, terwijl de zzp'er meer omzet behaalt op de (particuliere) woningmarkt. Dat is in lijn met tabel 5.15 en tabel 5.33 die laten zien dat zzp'ers vaak in opdracht werken van particulieren. Wat betreft

applicatietechnieken is er echter geen verschil tussen zzp'ers en bedrijven met personeel.

Tabel 5.25 Werkpakket van bedrijven met personeel en zzp'ers vergeleken (procenten)

	Bedrijven met personeel	Zzp'ers
Aanbrengen bit. en kunststof dakbedekkingen	83	83
Overige werkzaamheden	17	17
Totaal	100	100
Nieuwe daken	46	48
Dakvernieuwing	43	42
Onderhoudswerkzaamheden	11	10
Totaal	100	100
Branden	67	66
Hete lucht	16	20
Koud kleven	5	3
Zelf klevend	4	5
Spuiten	0	2
Gieten	1	1
Gemengde technieken	5	1
Andere technieken	2	3
Totaal	100	100
Woningbouw	52	64
Utiliteitsbouw	48	36
Totaal	100	100

Bron: EIB

6 De werknemers

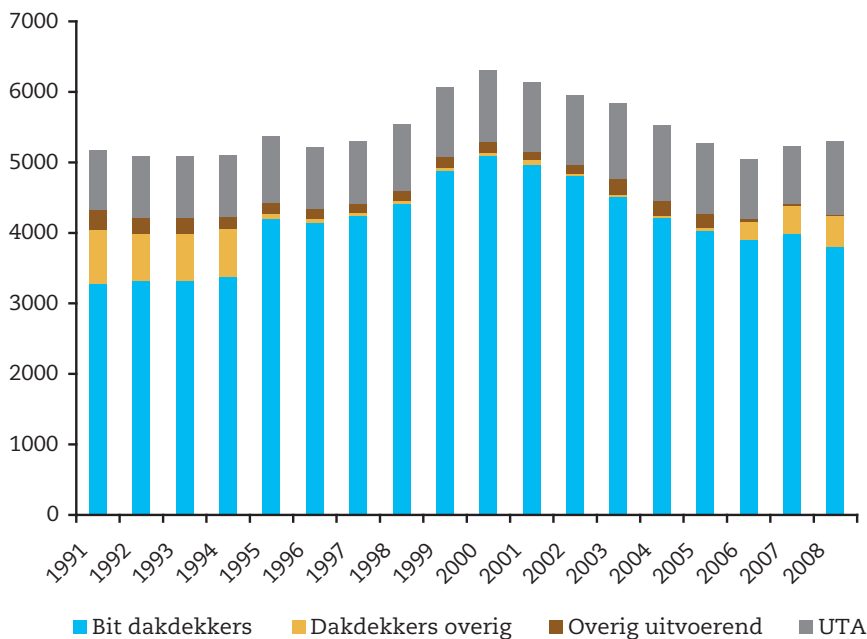
6.1 Arbeidsbestand

CAO-personeel dat valt onder de CAO Bikudak wordt geregistreerd bij Cordares. De CAO-code voor dit personeel is 4. De registers van Cordares bieden daardoor inzicht in de omvang en de in- en uitstroom van het arbeidsbestand van de branche. De totale omvang van het personeelsbestand bedraagt momenteel ongeveer 5.000 werknemers. Bezien vanaf het begin van de jaren negentig is sprake van een lichte stijging.

Werknemers kunnen worden onderscheiden in personeel dat ter plaatse de werkzaamheden uitvoert en personeel dat bezig is met administratie, werkvoorbereiding en de coördinatie. Deze laatste categorie wordt wel aangeduid als UTA-personeel.

De omvang van het uitvoerend personeel (niet-UTA) is vanaf het begin van de jaren negentig min of meer stabiel gebleven. In 1991 waren er 4.300 man uitvoe-

Figuur 6.1 Functieverdeling van het werknemersbestand waarop de CAO Bikudak van toepassing is

Bron: EIB

rend personeel, in 2006 waren dat er 4.200. Het UTA-personeel is daarentegen gegroeid. Deze groei is ingetreden in 2003. In 2003 is een relatief grote groep UTA-personeel opgenomen in de registers van Cordares, die daarvoor niet als zodanig werd herkend. Het blijkt te gaan om personeel in dienst van dakdekkers-bedrijven, die tot en met 2002 de CAO-code 99 (onbekend) hadden. Dat betekent dat de cijfers van Cordares tot en met 2002 een ónderschatting geven, zowel van de omvang van het werkelijke CAO-personeel, alsmede van het UTA-personeel. In de registers van Cordares komen verschillende functiecategorieën voor die met dakdekken te maken hebben. De voor dit onderzoek belangrijkste categorie is die van de bitumineuze dakdekkers. De overige dakdekkersfuncties zijn:

- Dakdekker
- Dakdekker stoker
- Dakdekker I
- Dakdekker II
- Leidekker
- Pannenlegger
- Rietdekker
- Dakplatenlegger

Naast dakdekkers zijn er nog andere werknemers in uitvoerende functies. Het gaat daarbij om functies als timmerlieden, metselaars, chauffeurs, isoleerders, loodgieters e.d. En ten slotte is er nog een categorie van werknemers in UTA-functies. Het gaat daarbij om uitvoerders, werkvoorbereiders, kantine- en schoonmaakpersoneel (althans voor zover het om eigen personeel gaat).

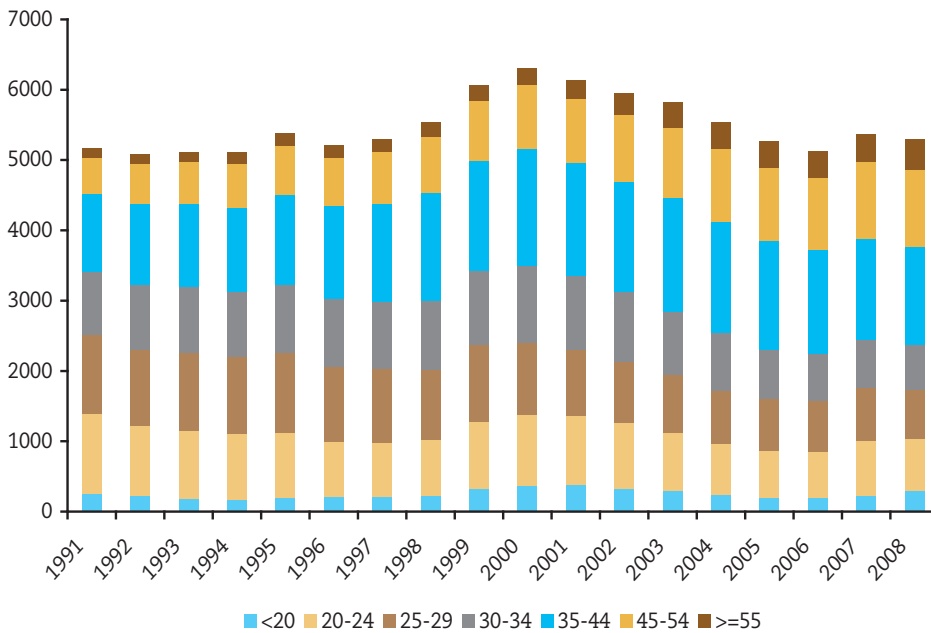
Het personeelsbestand van de branche schommelt tussen de vijf en zesduizend werknemers.

Wordt een onderscheid gemaakt naar functie, dan bestaat minimaal driekwart van het personeelsbestand uit bitumineuze dakdekkers. Andere typen dakdekkers (zoals pannendeckers of leidekkers) komen weinig voor.

Naast dakdekkers (in welke specifieke functiecategorie dan ook) komen ook andere personeelsoorten weinig voor; hun aandeel bedraagt minder dan 5%. Functies als timmerman, metselaar, loodgieter, isoleerder of chauffeur komt men dus weinig tegen. Dientengevolge is er sprake van een slechts geringe uitwisseling van uitvoerend personeel tussen enerzijds het arbeidsbestand onder de CAO Bikudak en anderzijds het arbeidsbestand onder de andere CAO-groepen die door Cordares worden geregistreerd. Van de jaarlijkse uitstroom uit het arbeidsbestand van de bitumineuze dakbedekkingsbedrijven vloeit jaarlijks nog geen 2% naar de andere CAO-groepen in de bouw. Omgekeerd bedraagt de instroom in het arbeidsbestand van de branche vanuit de andere sectoren in de bouw eveneens minder dan 2%³. Zoals in figuur 6.5 is te zien ligt de totale instroom tussen 10 en 15%, evenals de uitstroom. Deze cijfers tonen aan dat de branche van de bitumineuze en kunststofdakbedekkingen een relatief gesloten groep vormt binnen de bouw. Het aandeel van het UTA-personeel is in de loop der jaren nauwelijks veranderd. Het ligt momenteel op 15% van de arbeidscapaciteit.

3 Cijfers gebaseerd op een vergelijking van de Cordaresbestanden van 2005 en 2006.

Figuur 6.2 Leeftijdsamenstelling

Bron: EIB

Leeftijdsopbouw

Het arbeidsbestand van de branche veroudert. Momenteel bedraagt de gemiddelde leeftijd van de gehele arbeidscapaciteit – dus ongeacht functiegroep – ruim 39 jaar. Het uitvoerend personeel is gemiddeld 38 jaar en het UTA-personeel gemiddeld 43 jaar.

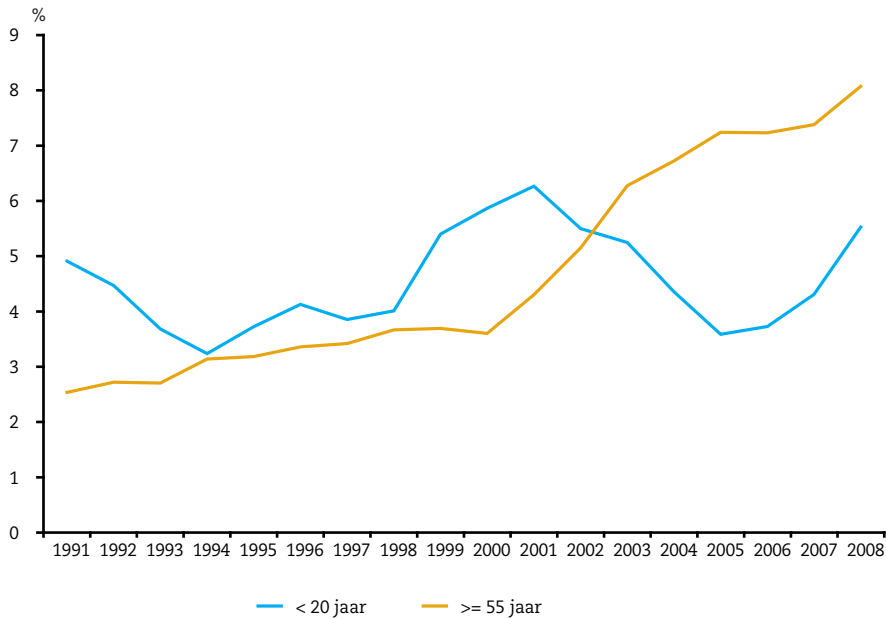
De stijging van de gemiddelde leeftijd is al een hele tijd aan de gang.

Het laatste onderzoek onder dakdekkers dateert van begin jaren negentig⁴. De bevindingen van toen waren onder andere gebaseerd op het arbeidsbestand van de branche in 1991. In 1991 waren er 5.000 werknemers geregistreerd bij het toenmalige SFB, die vielen onder de CAO voor de bitumineuze en kunststofdakbedekkingsbranche. In de leeftijdsrange 16-65 jaar waren 4.800 werknemers bekend bij Cordares. De gemiddelde leeftijd van deze groep werknemers was 30,6 jaar. De mediane leeftijd was 29 jaar.

Aangezien aan het begin van het onderzoek het jaarbestand van Cordares over geheel 2009 nog niet bekend was, is de leeftijdverdeling berekend op basis van het arbeidsbestand van het eerste kwartaal van 2009. De gemiddelde leeftijd

⁴ EIB. De arbeidsmarktstructuur in de bitumineuze en kunststofdakbedekkingsbranche. Amsterdam 1993.

Figuur 6.3 Ontwikkeling van het aandeel jongeren en ouderen in het arbeidsbestand van de branche

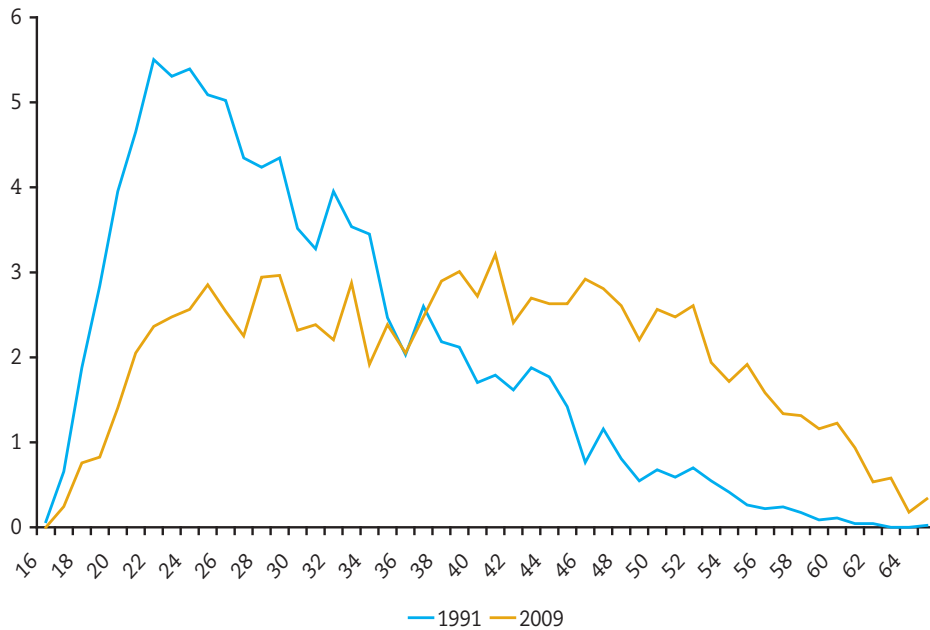

Bron: EIB

van deze categorie bedroeg 39,2 jaar en de mediane leeftijd 39 jaar. Deze cijfers tonen aan dat het arbeidsbestand van de bitumineuze en kunststofdakbedekkingsbranche in de periode 1991 tot aan 2009 onderhevig is geweest aan een aanzienlijke veroudering. De gemiddelde leeftijd steeg in deze periode van 30,6 naar 39,2 jaar en de mediane leeftijd met 10 jaar, van 29 naar 39 jaar. Het gemiddelde verouderingstempo komt daardoor neer op een stijging van de gemiddelde leeftijd van het arbeidsbestand met bijna een half jaar per kalenderjaar.

Wat voor het personeel als geheel geldt, geldt in sterke mate ook voor het uitvoerende CAO-personeel. De gemiddelde leeftijd van dit personeel was in 1991 30,5 jaar. De mediane leeftijd 29 jaar. In 2009 was de gemiddelde leeftijd van het uitvoerende personeel 38,1 jaar en was de mediane leeftijd 38 jaar. Het verouderingstempo komt hier neer op een verhoging van de gemiddelde leeftijd van het uitvoerend personeel met vijf maanden per kalenderjaar, iets minder dan geldt voor het arbeidsbestand in zijn totaliteit. Dat het gehele bestand sneller is verouderd dan het bestand van het uitvoerende personeel, komt door de toename en de veroudering van het UTA-personeel. In figuur 6.4 wordt de verschuiving getoond in de leeftijdsopbouw van alleen het uitvoerend personeel. De veroudering blijkt ook uit de ontwikkeling van het aandeel jongeren en het

**Figuur 6.4 Veroudering van het arbeidsbestand:
de leeftijdssamenstelling van het uitvoerende personeel in
1991 en 2009 (procenten)**

Bron: EIB

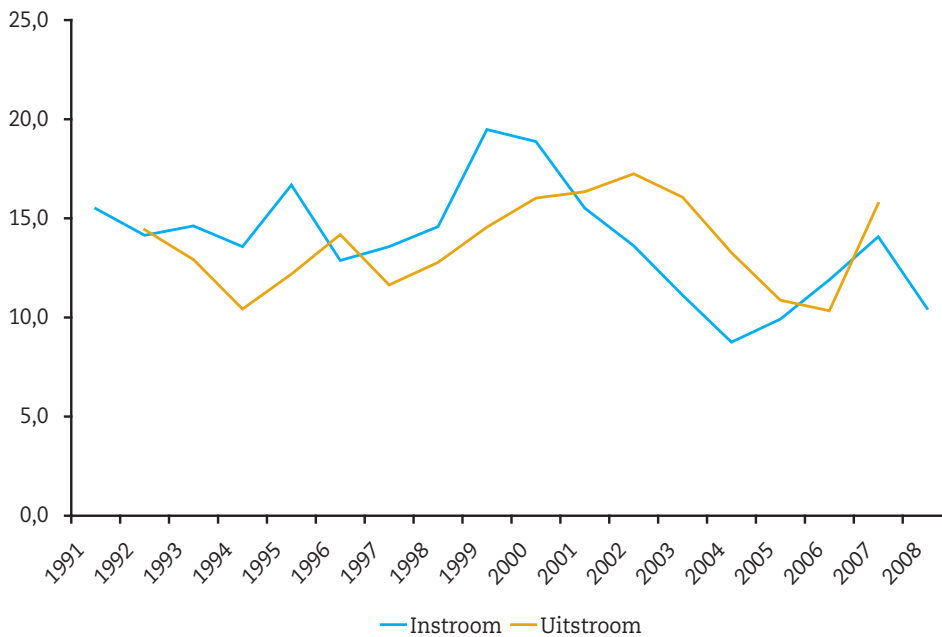
aandeel ouderen in het arbeidsbestand (figuur 6.3). Vanaf 1991 is het aandeel van de 55-plussers gestaag toegenomen. Vanaf 2000 echter is de groei versneld. Het aandeel van de jongeren in het arbeidsbestand kent een andere ontwikkeling. Vanaf 1991 gaat het aandeel van jongeren tot 20 jaar op en neer. De laatste jaren is er weer sprake van een groei. Dat neemt niet weg dat het aandeel van de ouderen na 2002 steeds hoger ligt dan het aandeel jongeren. Dat duidt op veroudering, zoals we dat ook zien in de ontwikkeling van de gemiddelde leeftijd.

In- en uitstroom

In- en uitstroom zijn in de periode 1991-2002 min of meer constant gebleven. Na 2002 nemen in- en uitstroom af. Dit is een aanwijzing dat de totale mobiliteit in het arbeidsbestand is gedaald.

Analyse van het arbeidsbestand wijst uit dat 30 tot 35% van de werknemers die worden ingeschreven in het arbeidsbestand – de instroom – na één jaar al weer is uitgestroomd. Er zijn vele redenen voor uitstroom. Werknemers kunnen wegens leeftijd het arbeidsbestand verlaten, uittreden wegens overstap naar een andere bedrijfstak, zelf als ondernemer een bedrijf beginnen of overlijden.

Figuur 6.5 Ontwikkeling van in- en uitstroom (als % van het arbeidsbestand)

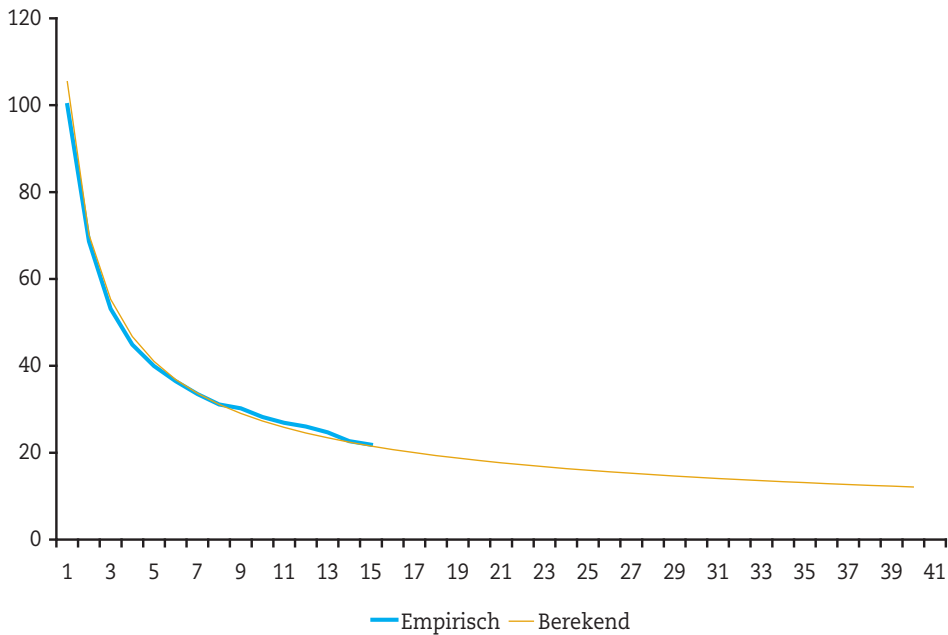
Bron: EIB

Cordares houdt de redenen van uitstroom niet bij, zodat daarover in de bestanden van Cordares niets is te vinden.

Het is in de laatste 15 jaar steeds zo geweest dat van de instroom in een gegeven jaar de helft daarvan is verdwenen tussen anderhalf en twee en een half jaar.

Dat betekent dat personeelsbeleid gericht op behoud van personeel, vooral gedurende de eerste drie jaar aandacht verdient. Daar vallen immers de grootste winsten te behalen. Een op basis van de waarnemingen van de laatste 15 jaar gebaseerd uitstroomverloop wordt getoond in figuur 6.6. Wanneer wordt verondersteld dat zich in de toekomst geen wezenlijke beleidsveranderingen voordoen, zou men op basis van het verleden een patroon voor het verloop van personeel kunnen schatten. Dit hypothetische verloop wordt weergegeven door de vaste lijn in figuur 6.6. Op basis van die lijn valt te verwachten dat naarmate werknemers langer werkzaam zijn in de bedrijfstak, de kans dat zij zullen uittreden afneemt. Dit is een mogelijke verklaring voor het feit dat bij veroudering (leeftijd en verblijfsduur hangen nauw samen) het gemiddelde uittredingsniveau afneemt, zoals hierboven al werd geconstateerd.

Figuur 6.6 Verwachte verblijfsduur in het arbeidsbestand

Bron: EIB

Ziekteverzuim

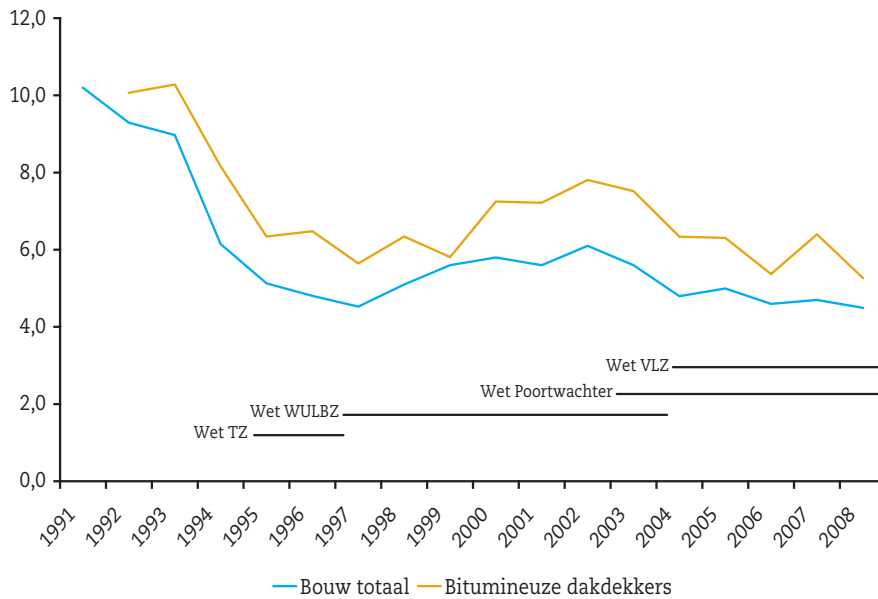
Het ziekteverzuim in de branche van de bitumineuze dakbedekkingsbedrijven ligt hoog. Zo is het verzuimpercentage 1 à 2 procentpunten hoger dan in de bouw in het algemeen. In de laatste 15 jaar is het ziekteverzuim wel fors gedaald. Werden rond 1990 verzuimpercentages behaald van 11 à 12%, in 2008 ligt het verzuimpercentage rond 6%. Dat is overigens nog steeds hoger dan in de bouw.

De grootste daling van het ziekteverzuim in de branche vond plaats rond 1993, tegelijk met de invoering van de wet terugdringing ziekteverzuim (wet TZ).

Hoewel het bewijs van een oorzakelijke relatie moeilijk is te geven, ligt het wel voor de hand dat deze wet heeft bijgedragen aan een daling van het ziekteverzuim. Werkgevers werden zelf verantwoordelijk voor loondoorbetaling bij ziekte; kleine werkgevers gedurende de eerste 2 weken van de ziekte en grote werkgevers gedurende de eerste zes weken.

Met de invoering van de wet uitbreiding loondoorbetalingsverplichting bij ziekte (wet WULBZ) werden werkgevers verantwoordelijk voor de loondoorbetaling gedurende het eerste jaar van de ziekte. Uitbreiding van de loondoorbetalingsverplichting tot en met het tweede ziektejaar werd vastgelegd in de wet VLZ die in 2004 van kracht werd.

Figuur 6.7 Ontwikkeling van het verzuimpercentage in de branche, vergeleken met de bouw

Bron: EIB

Grote dalingen in het verzuim zoals rond 1993 vonden echter niet meer plaats. Zoals in figuur 6.7 is te zien nam het ziekteverzuim zelfs toe in de periode 1996-2001. Vanaf 2003 lijkt zich een stabilisatie voor te doen in het verzuim. Weliswaar daalt het verzuim niet, maar de grote fluctuaties lijken tot het verleden te behoren. Wellicht heeft de wetgeving hier mee te maken (wet Poortwachter en wet VLZ). Kan worden aangetoond dat inspanningen van de branche er toe hebben geleid dat het verzuim is gedaald?

Als er sprake is van zo'n zelfstandig branche-effect zou dat te zien moeten zijn in de figuur. Het verzuimpercentage zou sterker moeten dalen dan in de bouw als geheel. Dat lijkt niet het geval te zijn. Het ziekteverzuim van met name het B-personeel in de branche (het uitvoerend personeel) loopt vrijwel in lijn met de ontwikkeling in de bouw als geheel.

6.2 Persoonlijke kenmerken

Herkomst van werknemers

Als we als immigrant iedereen beschouwen die niet in Nederland is geboren óf waarvan beide ouders in het buitenland zijn geboren, dan is minimaal 6% van het arbeidsbestand van de bitumineuze dakbedekkingsbranche immigrant.

Tabel 6.1 Percentage immigranten in het personeelsbestand van bitumineuze en kunststof dakbedekkingsbedrijven (inclusief immigranten uit West-Europa)

	Zittend personeel	Nieuw personeel	Totaal
Autochtoon	95	92	94
Immigrant	5	8	6
Totaal	100	100	100

Bron: EIB

Als we als immigrant iedereen beschouwen die ofwel buiten Europa is geboren, dan wel waarvan beide ouders buiten Europa zijn geboren, dan is 4% van het arbeidsbestand immigrant.

Opleiding

Een aanzienlijk deel van het personeelsbestand in de branche heeft geen afgemaakte vooropleiding. Hun aandeel bedraagt ongeveer 20%. Daarnaast heeft 40% alleen een afgemaakt VMBO als vooropleiding. Van deze VMBO-ers heeft het grootste deel de basisberoepsgerichte opleiding gedaan.

Van de werknemers heeft 25% een vooropleiding op MBO niveau. Van deze werknemers heeft driekwart de BBL variant van deze opleiding gedaan. Een kwart heeft een BOL opleiding gevolgd.

Vergeleken met de beroepsbevolking in het algemeen is het opleidingsniveau van werknemers in de branche relatief laag. Is er in de afgelopen decennia dan niets veranderd?

Vergelijking met het opleidingsniveau in 1992 laat zien dat het percentage werknemers met onafgemaakte opleidingen min of meer gelijk is gebleven. Ook het aandeel van werknemers met algemeen vormend onderwijs, zoals mavo, HAVO e.d. is weinig veranderd. Daarentegen is het aandeel van werknemers met alleen lager beroepsgericht onderwijs gedaald en is het aandeel van werknemers met MBO en HBO opleidingen gestegen.

De vergelijking van het opleidingsniveau van het zittende personeel met dat van nieuw ingestroomde werknemers laat zien dat de nieuwe instroom gemiddeld een hoger opleidingsniveau heeft dan het zittende personeel. Per saldo is het gemiddelde opleidingsniveau in de branche wel gestegen. De verschuiving was vooral van VMBO naar MBO. Maar wel moet worden aangetekend dat de herindelings van het beroepsonderwijs hier ook debet aan is. Een deel van het voormalige LBO is tegenwoordig ondergebracht bij het MBO.

Tabel 6.2 Opleidingsniveau van het personeel in 2009, naar hoogst afgemaakte opleiding (procenten)

	Zittend personeel	Nieuw personeel	Totaal
Geen opleiding afgemaakt	23	15	20
Niveau VMBO	48	31	41
Niveau MBO	20	32	25
Niveau HBO	3	9	5
Niveau HAVO/VWO	2	8	5
Anders	3	5	4
Totaal	100	100	100

Bron: EIB

Tabel 6.3 Werknemers met een VMBO opleiding, naar leerweg (procenten)

	Zittend personeel	Nieuw personeel	Totaal
Basisberoepsgericht	74	64	70
Kader-/gemengd /T-stroom	26	36	30
Totaal	100	100	100

Bron: EIB

Tabel 6.4 Werknemers met een MBO opleiding, naar leerweg (procenten)

	Zittend personeel	Nieuw personeel	Totaal
BBL	85	71	77
BOL	15	29	23
Totaal	100	100	100

Bron: EIB

Tabel 6.5 Heeft u in de laatste drie jaar cursussen gevolgd gericht op de bitumineuze en kunststofdakbedekkingsbranche? (procenten)

	Zittend personeel	Nieuw personeel	Totaal
Ja	65	46	57
Nee	35	54	43
Totaal	100	100	100

Bron: EIB

Tabel 6.6 Vergelijking niveau vooropleiding bitumineuze dakdekkers 1991 en 2009 (procenten)

	1991	1992
Geen opleiding afgemaakt	22	20
Niveau LBO/VMBO	64	46
Niveau MBO	7	23
Niveau HBO	1	4
Anders (incl. HAVO/VWO)	4	3
Anders	2	4
Totaal	100	100

Bron: EIB

6.3 Vakbekwaamheid

Van de werkenden heeft 57% één of meer vakdiploma's op zak. Het percentage werknemers met een vakdiploma was in 1992 26%. Hieruit blijkt dat het percentage werkenden met een vakopleiding aanzienlijk is gestegen. De vaakst voorkomende opleiding is de basisberoepsopleiding dakdekker. Van de werkenden heeft 29% hiervan het diploma. Van de opleiding allround dakdekker heeft 22% van de werkenden een diploma.

Tabel 6.7 Percentage werknemers met een vakdiploma

Aard van de opleiding	%
Diploma basisberoepsopleiding dakdekker	29
Diploma allround dakdekker	22
Diploma OKD	9
Ander vakdiploma	19
Geen enkel vakdiploma	43

Bron: EIB

Tabel 6.8 Percentage werknemers met ofwel een diploma basisberoepsopleiding ofwel een diploma allround dakdekker

Wat is uw huidige functie?	%
Dakdekker I	36
Dakdekker II	59
Voorman dakdekker	58
Uitvoerder	44
Werkvoorbereider	30
Andere uitvoerende functie	32
UTA functie	20

Bron: EIB

Tabel 6.9 Vergelijking vakkwalificatie bitumineuze dakdekkers 1992 – 2009 (procenten)

	1992	2009
Vakdiploma branche Bikudak	20	45
Ander vakdiploma	6	11
Geen enkel vakdiploma	74	44

Bron: EIB

Praktijkcursussen en overige opleidingen

Van de werknemers heeft 61% in de afgelopen drie jaar een cursus gevolgd. Het percentage werknemers dat een cursus heeft gevolgd is het hoogst onder het zittende personeel, jonger dan 35 jaar. In tabel 6.12 is een overzicht gegeven van de cursussen die men heeft gevolgd. Omdat de vraagstelling (vrijwel) identiek was aan die in 1992 is een vergelijking gemaakt tussen de uitkomsten van toen en de uitkomsten van nu. Op de eerste plaats valt op dat door de bank genomen het percentage werknemers dat de betreffende cursus heeft gevolgd in 2009 hoger is dan in 1992. Daaruit kan men afleiden dat werknemers van nu vaker cursussen hebben gevolgd dan toen. Op de tweede plaats valt een verschuiving waar te nemen in het type cursussen dat men volgt. Dat geldt zowel voor vaktechnische cursussen als koud kleven, zelfklevende materialen en kunststof dakbedekkingsmaterialen als ook voor arbo-gerelateerde cursussen zoals gezond en veilig werken, brandpreventie en brandbestrijding. Sommige cursussen zijn in 1992 niet bevraagd zoals BHV (24% van de werknemers heeft een BHV cursus gevolgd) en VCA (50% van de werknemers). Negen procent van de werknemers beschikt over een chauffeursdiploma CCV-B; 1% is daar mee bezig.

Tabel 6.10 Percentage werknemers dat een of meer praktijkgerichte cursussen heeft gevolgd in de afgelopen drie jaar

	Jong (tot 34 jaar)	Oud (35 jaar en ouder)	Totaal
Al langer zittend personeel	74	63	67
Pas toegetreden personeel	50	56	52
Totaal	61	61	61

Bron: EIB

Tabel 6.11 Percentage bitumineuze dakdekkers dat een of meer praktijkgerichte cursussen heeft gevolgd (in de afgelopen drie jaar)

	1991	2009
Ja	48	67
Nee	52	23
Totaal	100	100

Bron: EIB

Tabel 6.12 Percentage werknemers dat in de afgelopen drie jaar een of meer cursussen heeft gevolgd, naar de aard van de cursus

Cursus	1992	2009
Praktijkcursus dakdekken	30	11
Bitumineuze dakbedekkingsmaterialen	19	14
Kunststof dakbedekkingsmaterialen	8	23
Koud kleven	5	16
Verwerking PVC folies	5	13
Zelfklevende dakbedekkingsmaterialen	2	23
Brandpreventie	15	21
Brandbestrijding	10	18
Organisatie op het dak	4	9
Gezond en veilig werken	10	30
Milieubewust werken	5	8
Dakdekkers theoriecursus	17	5
VCA	-	50
BHV	-	24
EHBO	7	8
Andere cursus	10	30

- Niet gevraagd in 1991

Bron: EIB

6.4 Arbeidsverleden

Personeel komt en gaat. Elk jaar treden werknemers toe tot het arbeidsbestand in de branche. Sommige van die toetreders hebben al eerder in de branche gewerkt, voor andere toetreders is dat de eerste keer. Dat betekent bijvoorbeeld dat voor sommige recent toegetroden werknemers kan gelden dat zij in het verleden al eens werkzaam waren in de branche. We definiëren de branchebinding door het aantal jaren te tellen vanaf het jaar dat men voor het eerst in de branche is gaan werken. Aldus gedefinieerd bedraagt de gemiddelde branchebinding 14,2 jaar. Uiteraard verschilt de branchebinding sterk naar de leeftijd. Werknemers van 35 jaar en ouder kennen een gemiddelde branchebinding van 23,8 jaar en werknemers jonger dan 35 van gemiddeld 6,6 jaar. Ook naar mobiliteitspatroon zijn er grote verschillen. De branchebinding van personeel dat al langer in de branche werkzaam is bedraagt ruim 18 jaar. De branchebinding van recent toegetroden werknemers bedraagt 9,4 jaar. Dat lijkt misschien relatief lang, maar bedacht moet worden dat er onder recent toegetroden personeel ook werknemers kunnen zijn die in het verleden als eens werkzaam zijn geweest in de branche. Werknemers kunnen worden onderscheiden in werknemers die niet meer van bedrijf zijn veranderd sinds zij toetraden tot de branche en werknemers die wel van bedrijf zijn veranderd (zo'n bedrijf zou ook buiten de branche kunnen zijn). Zoals is te zien in tabel 6.15 is het overall percentage bedrijfswisselaars 53%; 47% is sinds indiensttreding dus niet meer van bedrijf veranderd.

Tabel 6.13 Gemiddelde binding in jaren aan de branche, naar leeftijdsklasse en mobiliteit

	Jong (tot 34 jaar)	Oud (35 jaar en ouder)	Totaal
Al langer zittend personeel	8,9	25,4	18,4
Pas toetreden personeel	4,8	19,7	9,4
Totaal	6,6	23,8	14,6

Bron: EIB

Tabel 6.14 Gemiddelde binding in jaren aan het huidige bedrijf waar men werkzaam is, naar leeftijdsklasse en mobiliteit

	Jong (tot 34 jaar)	Oud (35 jaar en ouder)	Totaal
Al langer zittend personeel	6,0	15,5	11,5
Pas toetreden personeel	2,0	8,4	4,0
Totaal	3,9	13,5	8,3

Bron: EIB

Tabel 6.15 Percentage werknemers dat in het verleden van bedrijf en/of branche is gewisseld, naar leeftijdsklasse en mobiliteit

	Jong (tot 34 jaar)	Oud (35 jaar en ouder)	Totaal
Al langer zittend personeel	56	40	47
Pas toetreden personeel	67	50	62
Totaal	62	43	53

Bron: EIB

6.5 Kenmerken van de arbeidsrelatie

Woon-werkverkeer

Iets meer dan de helft van de werknemers werkt meestal in een straal van dertig kilometer van het bedrijf. Dat geeft aan dat veel werk regio gebonden is.

Dit wil echter niet zeggen dat dakdekkers doorgaans zo'n 30 kilometer van hun werk wonen. De afstand van huis tot aan het bedrijf moet daarin ook worden meegeteld.

De gemiddelde woon-werk afstand bedraagt 53 kilometer. In reistijd is dat een kleine 50 minuten.

Tabel 6.16 Aard van het werkverkeer

Werkt u op minder dan 30 kilometer afstand van uw bedrijf?	%
Ja, altijd binnen 30 km van mijn bedrijf	12
Ja, meestal binnen 30 km, maar af en toe daarbuiten	40
Nee, meestal verder dan 30 km van mijn bedrijf	35
Nee, altijd verder dan 30 km van mijn bedrijf	13
Totaal	100

Bron: EIB

Tabel 6.17 Afstand en tijdsduur in het woon-werkverkeer

	Hoe groot is gemiddeld de afstand van uw huis tot aan het werkobject? (in kilometers)	Hoeveel reistijd bent u gemiddeld kwijt om op het werkobject te komen? (in minuten)
Al langer zittend personeel	56	52
Pas toetreden personeel	49	43
Totaal	53	48

Bron: EIB

Tabel 6.18 Als u met de auto gaat, is dat een auto (of bus) van het bedrijf? (procenten)

	Auto/bus van mijzelf	Auto/bus van het bedrijf	Anders	Totaal
Al langer zittend personeel	9	88	3	100
Pas toetreden personeel	16	78	6	100
Totaal	12	84	4	100

Bron: EIB

Tabel 6.19 Als u naar uw werk gaat; gaat u dan altijd eerst naar het bedrijf of gaat u direct naar het werkobject? (procenten)

	Ja, altijd eerst naar mijn bedrijf	Nee, altijd meteen naar het werkobject	Dat wisselt	Totaal
Al langer zittend personeel	24	22	54	100
Pas toetreden personeel	43	12	45	100
Totaal	31	18	51	100

Bron: EIB

Beloning

Bijna 90% van de werknemers heeft een vast overeengekomen loon. Werknemers met een loon dat enkel bestaat uit prestatieloon, komen weinig voor.

Tussen het pas toetreden personeel en het al langer zittende personeel is er in de beloningsopbouw weinig verschil. Twaalf procent van het langer zittende personeel en 13% van het pas toetreden personeel heeft een beloning die geheel of gedeeltelijk is gebaseerd op prestatiebeloning.

Tabel 6.20 Aard van de afspraken over de beloning (procenten)

	Vast over- eengekomen loon	Prestatie beloning	Deels vast overeenge- komen loon en deels prestatie beloning	Totaal
Al langer zittend personeel	87	1	12	100
Pas toegetreden personeel	89	5	6	100
Totaal	88	2	10	100

Bron: EIB

Tabel 6.21 Langer zittend personeel: percentage werknemers naar aard van de afspraken over de beloning en naar functie (procenten)

	Vast over- eengekomen loon	Prestatie beloning	Deels vast overeenge- komen loon en deels prestatie beloning	Totaal
Leerling dakdekker	71		29	100
Dakdekker	80		20	100
Voorman dakdekker	91		9	100
Overig	89	2	9	100
Gehele personeelsbestand	87	1	12	100

Bron: EIB

Tabel 6.22 Pas toetreden personeel: percentage werknemers naar aard van de afspraken over de beloningen naar functie.

	Vast over- eengekomen loon	Prestatie beloning	Deels vast overeenge- komen loon en deels prestatie beloning	Totaal
Leerling dakdekker	81	9	10	100
Dakdekker	92		8	100
Voorman dakdekker	100		9	100
Overig	89	6	5	100
Gehele personeelsbestand	89	5	6	100

Bron: EIB

Aard van de arbeidsovereenkomst: tijdelijk of vast

Gemiddeld heeft 78% van de ondervraagden een arbeidsovereenkomst zonder duurbeperking, soms ook wel aangeduid als een 'vaste' arbeidsovereenkomst. Maar opgemerkt moet worden dat een deel van de ondervraagden in 2009 bestaat uit nieuw toetreden personeel. We kunnen dus niet zonder meer concluderen dat 22% van de werknemers werkt op een tijdelijk arbeidscontract. Daarvoor moet een onderscheid worden gemaakt naar nieuwe en zittende werknemers. Als dit onderscheid wordt gemaakt dan blijkt dat van het al langer zittende personeel 94% werkt op een vaste arbeidsovereenkomst en 6% op een tijdelijk contract. En dat zijn cijfers die dicht in de buurt liggen van wat in 1992 werd gevonden. Toen werkte gemiddeld 96% op een vaste arbeidsovereenkomst. Wanneer de vergelijking wordt beperkt tot de bitumineuze dakdekkers, dan zien we dat anno 2009 94% werkt op een vaste arbeidsovereenkomst. In 1992 was dat 91%. Per saldo is er dus niet zoveel veranderd voor wat betreft de verhouding tussen vaste en tijdelijke arbeidsovereenkomsten.

Tabel 6.23 Percentage werknemers met een vaste aanstelling

	Jong (tot 34 jaar)	Oud (35 jaar en ouder)	Totaal
Al langer zittend personeel	90	97	94
Pas toetreden personeel	54	59	55
Totaal	71	88	78

Bron: EIB

Tabel 6.24 Percentage werknemers met een vaste aanstelling, naar functie

	Pas toetreden	Langer zittend
Leerling dakdekker	24	100
Dakdekker	58	86
Voorman dakdekker	57	96
UTA	79	96
Gehele personeelsbestand	55	94

Bron: EIB

6.6 Werkzaamheden

Branden is de meest voorkomende applicatiemethode van de dakdekker. Daarnaast behoren föhnen, koud kleven en plakken tot de vaakst toegepaste technieken. Het branden is echter met afstand koploper. Van de dakdekkers zegt 83% vaak te branden en 14% soms. Slechts 4% brandt nooit. Uit tabel 6.26 blijkt dat spuiten en gieten applicatietechnieken zijn die door 77 resp. 48% van de dakdekkers nooit worden toegepast.

In 1992 werd ook al gevraagd naar de applicatietechniek. De vraagstelling toentertijd luidde: 'Met welke applicatietechniek wordt er door u het meest gewerkt?'. Hoewel de vraagstelling in 1992 niet helemaal is te vergelijken met die uit 2009 kunnen toch een paar observaties worden gedaan. In 1992 was branden veruit de vaakst toegepaste applicatietechniek. Op de tweede plaats kwam het gieten. In 2009 is branden nog steeds de vaakst toegepaste techniek, maar staat nu föhnen

op de tweede plaats; 36% werkt vaak met de föhn en 49% werkt soms met de föhn. Het gietwerk wordt in 2009 minder vaak gedaan. De helft van de huidige generatie dakdekkers doet nooit aan gietwerk, 47% doet dat soms en 5% doet dat vaak. Ter vergelijking: in 1992 noemde nog 25% van de dakdekkers dat gietwerk tot de meest toegepaste technieken behoorde. Daarentegen zijn plakken en spuiten technieken die vaker worden toegepast dan in 19912

Tabel 6.25 Percentage werknemers naar de materialen waar zij mee werken

	%
Bitumineuze materialen	93
Kunststof materialen	29
Andere materialen zoals pannen, leien etc.	10
Anders	14

Bron: EIB

Tabel 6.26 Percentage werknemers naar applicatietechniek

	Nooit	Soms	Vaak	Totaal
Branden	3	11	86	100
Föhnen	15	49	36	100
Koud kleven	26	57	17	100
Plakken	26	55	19	100
Spuiten	77	17	6	100
Gieten	48	47	5	100

Bron: EIB

Tabel 6.27 Wat is er veranderd in de werkwijze van dakdekkers naar applicatietechnieken? (procenten)

	1992	2009
Branden	95	86
Föhnen	17	36
Koud kleven	12	17
Plakken	-	19
Spuiten	1	6
Gieten	25	5

Bron: EIB

Tabel 6.28 Percentage werknemers dat werkzaam is in de betreffende objectcategorie

	% werknemers
Nieuwbouw	63
Renovatie, herstel en verbouw	80
Onderhoud	53

Bron: EIB

Tabel 6.29 Percentage werknemers dat sloopwerk verricht

	Langer zittend personeel	Pas toegetreden werknemers	Totaal
Af en toe/ geregeld/vaak	96	89	95
Nooit	4	11	5
Totaal	100	100	100

Bron: EIB

6.7 Arbeidsomstandigheden

Weersgesteldheid

Jongere werknemers, die recent zijn toegetreden tot de branche lijken minder vaak problemen te hebben met hitte, regen en wind dan oudere, langer zittende werknemers. Dat geldt vooral voor windbelasting. Van de jongere werknemers die nog niet zo lang in de branche werken zegt 11% dat men vaak last heeft van wind. Van de oudere werknemers die al langer in de branche werken zegt 24% dat men last heeft van de wind. Dat is ruim tweemaal zoveel. Per saldo lijkt het er op dat jonge toetreders tot de branche minder vaak problemen hebben met extreme weersomstandigheden dan oudere.

Tabel 6.30 Oordeel van werknemers over de klimaatomstandigheden (procenten, alleen uitvoerende functies)

	Geen moeite mee	Soms moeite mee	Altijd moeite mee	Totaal
Hitte	23	63	14	100
Koude	38	54	7	100
Nat weer	22	50	28	100
Wind	19	62	19	100

Bron: EIB

Tabel 6.31 Percentage werknemers dat altijd moeite heeft met de weersgesteldheid, naar leeftijd en binding aan de branche.

	Leeftijd	Hitte	Koude	Regen	Wind
Zittend personeel	<35	13	6	30	14
	>=35	16	8	29	25
Nieuw personeel	<35	6	11	15	11
	>=35	15	11	26	24

Bron: EIB

Tabel 6.32 Oordeel van werknemers in uitvoerende functies over kans op vallen (procenten)

Hoe schat u in uw dagelijks werk de kans in om te vallen	Zittend personeel	Nieuw personeel	Totaal
Vrijwel nul	15	12	14
Zeer klein	37	49	41
Wel aanwezig, maar niet erg groot	47	39	44
Groot tot zeer groot	1	0	1
Totaal	100	100	100

Bron: EIB

Tabel 6.33 Oordeel van werknemers in uitvoerende functies over kans op brand (procenten)

Hoe hoog schat u in uw dagelijkse werk de kans in dat u te maken krijgt met brand?	Zittend personeel	Nieuw personeel	Totaal
Vrijwel nul	12	12	12
Zeer klein	34	49	39
Wel aanwezig, maar niet erg groot	51	34	45
Groot tot zeer groot	3	5	4
Totaal	100	100	100

Bron: EIB

Tabel 6.34 Oordeel van werknemers in uitvoerende functies over kans op last van rug en/of knieën (procenten)

Hoe hoog schat u voor uzelf de kans in dat u in uw dagelijks werk last krijgt van uw rug of knieën?	Zittend personeel	Nieuw personeel	Totaal
Vrijwel nul	1	3	1
Zeer klein	10	12	11
Wel aanwezig, maar niet erg groot	42	54	46
Groot tot zeer groot	47	31	42
Totaal	100	100	100

Bron: EIB

Tabel 6.35 Oordeel van werknemers in uitvoerende functies over kans op overbelasting (procenten)

Als u moet aangeven in welke mate u in uw huidige werk lichamelijk wordt overbelast, welke van de hieronder genoemde antwoorden kruist u dan aan?	Zittend personeel	Nieuw personeel	Totaal
Nooit	1	4	2
Slechts bij hoge uitzondering	9	17	12
Af en toe	46	48	46
Geregeld	38	28	34
Voortdurend	7	3	6
Totaal	100	100	100

Bron: EIB

Tabel 6.36 Oordeel over de kwaliteit van de arbeidsomstandigheden in de branche (procenten)

	Zittend personeel	Nieuw personeel	Totaal
Slecht	1	0	1
Laat te wensen over	5	10	7
Kan er mee door	12	13	12
Redelijk	28	28	28
Goed	45	34	41
Zeer goed	7	13	9
Uitstekend	2	2	2
Totaal	100	100	100

Bron: EIB

Tabel 6.37 Percentage werknemers dat in 2008 en/of 2009 een medische keuring heeft gehad (alleen uitvoerende beroepen)

	Keuring in 2009		Totaal	
	Ja	Nee		
Keuring in 2008	Ja	1	8	9
	Nee	3	88	91
Totaal	4	96	100	

Bron: EIB

6.8 Imago van de branche

Werknemers in de branche waarderen het werken in de buitenlucht. Bijna alle werknemers noemen dit aspect als een pluspunt van het werken in de branche. Meer dan 70% van de werknemers vindt het werk zelf leuk. Ruim de helft vindt het een pluspunt dat je altijd met anderen samenwerkt. In tabel 6.38 zijn de werknemers die pluspunten noemen die niet in het lijstje voorkomen, samenge-

nomen onder de categorie 'anders'. Werknemers die een antwoord hebben gegeven dat in deze categorie valt, noemen vaak de vrijheid die je als dakdekker hebt. Opmerkelijk is dat vrijwel niemand zegt dat het werken in de branche géén leuke kanten heeft. Per saldo lijkt er sprake van een redelijk positieve beoordeling.

Dat komt ook naar voren als het gaat over de negatieve kanten van het werken in de branche. Zo zegt 22% van de werknemers dat er eigenlijk geen vervelende kanten zitten aan het werken in de branche. Toch zijn er onderdelen waar de branche niet goed scoort. Van de werknemers vindt 60% dat men te vaak is blootgesteld aan zware weersomstandigheden; 46% heeft moeite met het tilwerk.

Voor 10% van de werknemers in uitvoerende functies zijn de bezwaren zodanig dat men overweegt om uit de branche te vertrekken. Het zijn vaker de ouderen die zo denken dan de jongeren. Oudere instromers in de branche hebben het vaakst moeite met de gepercipieerde negatieve kanten van het vak. Van de nieuwe instromers in de branche die ouder zijn dan 35 jaar zegt 25% dat men de minder prettige kanten van het vak zo zwaar vindt wegen dat men overweegt weer te vertrekken.

Vergeleken met 1992 is het aandeel van ontevreden (resp. zeer ontevreden) werknemers afgenomen van 10 naar 2%. Tegelijkertijd is echter het aandeel van tevreden tot zeer tevreden werknemers gedaald van 90 tot 65%. De vraag is dan of de tevredenheid van de werknemers in de loop der jaren is gestegen. Een antwoord op die vraag is moeilijk te geven, omdat de vraagstelling in 2009 een iets andere was dan in 1992. In 2009 is namelijk een neutrale antwoordcategorie meegenomen die niet werd genoemd in 1992.

Tabel 6.38 Percentage werknemers dat het betreffende aspect als een pluspunt noemt van het werken in de branche

	% werknemers
Je werkt in de buitenlucht	95
Je hebt goede inkomsten	29
Het is leuk werk	72
Je leert er een vak	39
Er zijn goede scholingsmogelijkheden	25
Je werkt altijd met anderen samen	54
De mogelijkheid om een eigen bedrijf te beginnen	19
Anders	16
Ik weet het niet/er zijn geen leuke kanten	<0,5

Bron: EIB

Tabel 6.39 Percentage werknemers dat het betreffende aspect als een minder leuke kant noemt van het werken in de branche

	% van de werknemers
Je bent te vaak blootgesteld aan zware weersomstandigheden	60
De verdiensten zijn te laag	29
Het werk is niet leuk	<1
Je hebt te weinig mogelijkheden voor scholing	4
Het is fysiek te zwaar werk (tillen)	46
Je loopt teveel risico(vallen, brandgevaar)	19
Je moet teveel reizen om op een werk te komen	22
Anders	6
Ik weet het niet/echt vervelende kanten zijn er niet	22

Bron: EIB

Tabel 6.40 Percentage werknemers dat de bezwaren zodanig vindt dat men van plan is om te vertrekken uit de branche

	Jong (tot 34 jaar)	Oud (35 jaar en ouder)	Totaal
Al langer zittend personeel	12	10	11
Pas toegetreden personeel	5	26	9
Totaal	8	13	10

Bron: EIB

Tabel 6.41 Inschatting van het uitvoerend personeel over het aantal jaren dat zij nog denken werkzaam te zullen zijn in de branche (procenten)

	Zittend personeel	Nieuw personeel	Totaal
Korter dan 1 jaar	1	9	4
1 jaar	1	2	1
2 jaar	7	2	6
3 jaar	5	9	6
4 jaar	3	3	3
5 jaar of langer	82	75	80
Totaal	100	100	100

Bron: EIB

Tabel 6.42 Kunt u aangeven hoe tevreden u bent met uw arbeidssituatie op dit moment? (procenten)

	Zittend personeel	Nieuw personeel	Totaal
Zeer tevreden	10,9	8,1	9,9
Tevreden	57,7	51,5	55,5
Een beetje tevreden	10,9	12,1	11,3
Neutraal	16,0	21,2	17,9
Een beetje ontevreden	2,9	5,1	3,6
Ontevreden	1,1	2,0	1,5
Zeer ontevreden	0,6		0,4
Totaal	100	100	100

Bron: EIB

6.9 Conclusies

Het arbeidsbestand in de branche omvat zo'n 5.000 werknemers, UTA-personeel meegerekend. Ongeveer 85% van de arbeidscapaciteit is uitvoerend, de rest is UTA-personeel. De gemiddelde leeftijd van de arbeidscapaciteit bedraagt momenteel 39 jaar. Uitvoerend personeel is jonger dan UTA-personeel.

Het arbeidsbestand is in de afgelopen 15 jaar flink verouderd. De verwachting is dat deze veroudering zal doorzetten. Momenteel bedraagt het aandeel van de 55-plussers 8%. Een gunstig teken is wel dat het aandeel jongeren (momenteel iets minder dan 6%) sinds 2005 een stijgende tendens laat zien.

De in- en uitstroom uit het arbeidsbestand is de afgelopen 15 jaar teruggelopen. Lagen beide begin jaren negentig nog rond 15%, volgens de meest recente gegevens (die dateren van 2006) is dat iets meer dan 10%.

Uit analyse van de verblijfsduren van werknemers in het arbeidsbestand blijkt dat vooral in de eerste twee à drie jaar het verloop van personeel groot is. Na ruim twee jaar is de helft van de instroom al weer uit de branche vertrokken. Daarna vlakt het uitstroomprofiel snel af. Dat betekent dat personeelsbehoud vooral effectief is wanneer het wordt gericht op werknemers (jong en oud) die nog maar kort in de branche werkzaam zijn.

Het opleidingsniveau van het personeel in de branche lijkt de afgelopen 15 jaar sterk te zijn gestegen. Met name het aandeel MBO-opgeleiden is toegenomen. Men moet echter voorzichtig zijn met de conclusie dat het gemiddelde opleidingsniveau sterk is gestegen. Een belangrijke verklaring voor deze ontwikkeling is gelegen in de reorganisatie van het beroepsonderwijs. Grote delen die vroeger tot het lager beroepsonderwijs werden gerekend, behoren nu tot het middelbaar beroepsonderwijs. Weliswaar is het gemiddelde opleidingsniveau gestegen, maar minder sterk dan de cijfers doen vermoeden. Dat blijkt ook uit het aandeel van werknemers met een niet afgemaakte vooropleiding. Dat was 15 jaar geleden 22%. Tegenwoordig is dat met 20% nauwelijks lager.

De vakkwalificatie is wel sterk toegenomen. Het percentage werknemers met een vakdiploma is gestegen van 26% in 1992 naar 56% in 2009. Het percentage werknemers dat in een periode van drie jaar praktijkcursussen heeft gevolgd is gestegen van 48% in 1992 tot 67% in 2009.

Het percentage werknemers met een vaste arbeidsovereenkomst is de afgelopen jaren niet zoveel veranderd. In 1992 was dat 96%, tegenwoordig is dat 94%. Het percentage vaste aanstellingen van recent toegetreden personeel is met 55% overigens aanzienlijk lager.

Dakdekkers werken voornamelijk regionaal. De gemiddelde afstand van de werken tot aan de bedrijfsvestiging bedraagt zo'n 30 kilometer. Dakdekkers leggen dagelijks echter meer kilometers af. Indien de afstand van de woning tot aan het bedrijf wordt meegeteld bedraagt de gemiddelde afstand 53 kilometer. Een dakdekker is per dag gemiddeld 50 minuten kwijt om op het werk te komen. In 84% van de gevallen is dat met een auto of bus van het bedrijf. Eigen vervoer wordt weinig gebruikt.

In de loop der jaren valt een andere manier van werken waar te nemen. Branden wordt door 90% van de dakdekkers nog regelmatig gedaan (in 1992 was dat 95%), maar duidelijk is dat föhnen en plakken tegenwoordig vaker worden gedaan dan 15 jaar geleden.

Het beroep van dakdekker is zwaar. Veertig procent van de werknemers ervaart fysieke belasting als een probleem, met name in verband met rug of knieën. Dat slaat neer in de beoordeling van de kwaliteit van de arbeidsomstandigheden. Acht procent van de werknemers beoordeelt deze als slecht (c.q. laat te wensen over). Tegelijkertijd is het zo dat monitoring van de eigen gezondheid te wensen over laat. Van de werknemers heeft 88% geen medische keuring gehad in 2008 of 2009.

Dat neemt niet weg dat tweederde van de werknemers tevreden is met de huidige arbeidssituatie. Vergeleken met 15 jaar geleden lijkt het percentage tevreden werknemers te zijn gedaald. Anderzijds is ook het percentage ontevreden werknemers gedaald.

Vergroten van de werknemerstevredenheid levert wel iets op. Tien procent van de werknemers vindt de arbeidsomstandigheden van dien aard dat men overweegt om uit de branche te vertrekken.

7 Uittreders uit het arbeidsbestand

Jaarlijks vertrekt zo'n 10 tot 15% van de werknemers uit het arbeidsbestand in de bitumineuze dakbedekkingsbranche. In aantallen gaat het om 500 tot 800 werknemers. Een van de vragen in het onderzoek betreft de achtergronden van dat vertrek. Hebben arbeidsomstandigheden en personeelsbeleid daar mee te maken? Voordat op de achtergronden van vertrek uit de branche wordt ingegaan eerst een korte schets van deze brancheverlaters.

7.1 Persoonlijke kenmerken

Als we als immigrant iedereen beschouwen die niet in Nederland is geboren óf waarvan beide ouders in het buitenland zijn geboren, dan is minimaal 6% van de uittreders uit het arbeidsbestand van de bitumineuze dakbedekkingsbranche immigrant.

Als we als immigrant iedereen beschouwen die ofwel buiten Europa is geboren, dan wel waarvan beide ouders buiten Europa zijn geboren, dan is 4% van het arbeidsbestand immigrant.

In 1992 is ook de vraag gesteld naar de herkomst van de respondent. Toen zijn brancheverlaters tot de categorie allochtonen gerekend, indien zij zich zelf rekenden tot de categorie van allochtone herkomst. In het onderzoek van 2009 is gevraagd naar het geboorteland van de respondent en van zijn/haar vader en moeder. Als allochtoon/immigrant is iemand gerekend die zelf buiten Nederland is geboren, dan wel waarvan de vader en moeder in het buitenland zijn geboren. Een andere vraagstelling derhalve dan toen. In 1992 werd geconcludeerd dat 3,9% van de brancheverlaters van allochtone herkomst was. Nu is dat – afhankelijk van de definitie- 4,2% of 6,5%.

Tabel 7.1 Percentage immigranten onder uittreders uit arbeidsbestand van bitumineuze en kunststof dakbedekkingsbedrijven

	Met West-Europa (excl. Nederland)	Zonder West-Europa
Autochtoon	94	96
Immigrant	6	4
Totaal	100	100

Bron: EIB

Tabel 7.2 Leeftijdverdeling van brancheverlaters in 1992 en 2009 (procenten)

	2009	1992
Tot 20	2	4
20-24	16	41
25-29	22	20
30-34	9	17
35-44	34	6
45-54	11	10
55 en ouder	6	2
Totaal	100	100

Bron: EIB

Leeftijd

De gemiddelde leeftijd van uittreeders in 2009 bedraagt 35 jaar. Ook de mediane leeftijd bedraagt 35 jaar. Vergeleken met het onderzoek uit 1992 is het aandeel van jonge brancheverlaters aanzienlijk lager en dat van de ouderen aanzienlijk hoger. Dit betekent dat er onder de brancheverlaters van 2009 aanzienlijk minder jongeren zitten dan in 1992. Dit zou een aanwijzing kunnen zijn dat de branche er beter in is geslaagd om jongeren ter behouden. In de onderstaande tabel is de leeftijdsverdeling van de brancheverlaters van 2009 gezet naast die van 1992.

Opleiding

Een aanzienlijk deel van de brancheverlaters in de branche heeft geen afgemaakte vooropleiding. Hun aandeel bedraagt ongeveer 21%. Daarnaast heeft 37% alleen een afgemaakt VMBO als vooropleiding. Van deze VMBO-ers heeft het grootste deel de basisberoepsgerichte opleiding gedaan (55%). Zeven procent volgde de gemengde leerweg en 24% de theoretische leerweg. Voor een deel van de brancheverlaters (14%) gold dat zij géén niveau-aanduiding konden geven, omdat zij lager beroepsonderwijs volgden in een tijd dat het VMBO nog niet bestond.

28% van de brancheverlaters heeft een vooropleiding op MBO-niveau. Van hen heeft eenderde de BBL variant van deze opleiding gedaan. De overige tweederde heeft een MBO-opleiding gevolgd, toen er nog geen BBL- en BOL-opleidingen waren.

Vergelijking met het opleidingsniveau in 1992 laat zien dat het percentage brancheverlaters met onafgemaakte opleidingen min of meer gelijk is gebleven. Ook het aandeel met algemeen vormend onderwijs, zoals MAVO, HAVO e.d. is weinig veranderd.

Tabel 7.3 Opleidingsniveau van de brancheverlaters in 2009 en 1992, naar hoogst afgemaakte opleiding (procenten)

	2009	1992
Geen opleiding afgemaakt	21	18
Niveau VMBO	37	56
Niveau MBO	28	19
Niveau HBO	6	0
Niveau HAVO/VWO	7	5
Anders	1	2
Totaal	100	100

Bron: EIB

Daarentegen is het aandeel van brancheverlaters met alleen lager beroepsgericht onderwijs gedaald en is het aandeel met MBO EN HBO opleidingen gestegen. Per saldo is het gemiddelde opleidingsniveau wel gestegen. De verschuiving was vooral van VMBO naar MBO. Maar wel moet worden aangetekend dat de herindelings van het beroeps onderwijs hier ook debet aan is. Een deel van het voormalige LBO is tegenwoordig ondergebracht bij het MBO.

7.2 Kwalificatieniveau

Zestig procent van de brancheverlaters heeft een of meer vakdiploma's op zak. De meest voorkomende opleiding is die van de basisberoepsopleiding dakdekker. Van de brancheverlaters heeft 35% hiervan het diploma. Van de opleiding allround

Tabel 7.4 Percentage werknemers met een vakdiploma

Aard van de opleiding	% werknemers
Diploma basisberoepsopleiding dakdekker	35
Diploma allround dakdekker	24
Diploma OKD	8
Ander vakdiploma	23
Geen enkel vakdiploma	40

Bron: EIB

Tabel 7.5 Percentage werknemers dat een of meer praktijkgerichte cursussen heeft gevolgd.

	Totaal
Nee	71
Ja	29
Totaal	100

Bron: EIB

dakdekker heeft 24% een diploma. Veertig procent heeft geen (enkel) vakdiploma. Van de 60% met een vakdiploma heeft 39% één vakdiploma en heeft 21% twee of meer vakdiploma's. In 1992 had 20% van de brancheverlaters een vakdiploma. Dit toont aan dat het opleidingsniveau van de brancheverlaters in de afgelopen 15 jaar aanzienlijk is gestegen.

Van de brancheverlaters heeft 71% in zijn verleden als werknemer van de branche wel eens een cursus gevolgd; 29% heeft geen cursussen gevolgd.

Van degenen die wel een cursus hebben gevolgd heeft 11% één cursus gevolgd; de rest heeft meer dan een cursus gevolgd.

In tabel 7.6 is een overzicht gegeven van de praktijkcursussen die de brancheverlaters hebben gevolgd. Omdat men vaak meer dan één cursus volgde sommeren de percentages niet naar 100. De meest gevolgde cursus is met afstand de VCA. Wanneer de huidige tijd wordt vergeleken met 1992, dan blijkt dat het percentage van de brancheverlaters dat cursussen heeft gevolgd, in vrijwel alle gevallen aanzienlijk is gestegen. Gevoegd bij de uitkomsten van de vorige paragraaf leidt dit tot de conclusie dat het niveau van de brancheverlaters, i.c. de mate waarin zij zijn gekwalificeerd, in de afgelopen 15 jaar aanzienlijk is gestegen.

7.3 Huidige arbeidsmarktpositie

Van de onderzochte brancheverlaters werkte 40% al weer in de branche op het moment van enquêteren. Hieruit blijkt dat vertrek uit de branche lang niet altijd definitief is. De gemiddelde leeftijd van brancheverlaters die weer zijn teruggekeerd in de branche bedraagt 37 jaar. De leeftijd van brancheverlaters die op het moment van enquêteren niet werkzaam waren bij een bitumineus dakbedekingsbedrijf is 33 jaar.

Redenen van vertrek

Tabel 7.7 geeft de redenen van vertrek aan van de brancheverlaters. Uit de tabel blijkt dat zo'n 40% van de brancheverlaters vrijwillig vertrekt. Ongeveer 10% wordt ontslagen. Een groot deel van de respondenten noemt de categorie andere reden. Deze antwoordcategorie omvat zzp'er worden, verhuizing, werkloosheid en een

Tabel 7.6 Percentage werknemers dat in de afgelopen drie jaar een of meer cursussen heeft gevolgd, naar de aard van de cursus

Cursus	1992	2009
Praktijkcursus dakdekken	11	37
Bitumineuze dakbedekkingsmaterialen	10	32
Kunststof dakbedekkingsmaterialen	5	36
Koud kleven	3	19
Verwerking PVC folies	2	22
Zelfklevende dakbedekkingsmaterialen	3	16
Brandpreventie	4	31
Brandbestrijding	3	31
Organisatie op het dak	2	13
Gezond en veilig werken	4	32
Milieubewust werken	1	10
Dakdekkers theoriecursus	8	13
VCA	-	61
BHV	-	29
EHBO	4	9
Andere cursus	4	10

Bron: EIB

breed scala aan redenen variërend van relatiebreuk tot andere opleiding gaan volgen. Een globale verdeling van de antwoorden van degenen die de categorie andere reden hebben aangekruist staat in box 7.1.

Voor wat betreft de vraag waarom werknemers de branche verlaten, zijn de vrijwillig vertrekkenden van belang. De vraag is of hun vertrek misschien te maken had met arbeidsomstandigheden of met het personeelsbeleid van hun laatste werkgever. Tabel 7.8 geeft hierover uitsluitsel. De belangrijkste reden waarom werknemers vertrekken is dat men elders een betere baan vond, dat wil zeggen meestal meer verdienen en/of een hogere functie. Op de tweede plaats wordt genoemd dat men vertrekt omdat de sfeer in het bedrijf als onaangenaam werd ervaren. Zwaarte van het werk en de afstand tussen wonen en werken werden door de vrijwillige vertrekkers wel genoemd, maar zijn blijkens de uitkomsten van minder belang. Dat betekent dat economische motieven voor veel werknemers de belangrijkste reden zijn om te vertrekken. Wanneer de sfeer in het bedrijf te maken heeft met personeelsbeleid, dan is het zeker zo dat een ander personeelsbeleid ertoe zou kunnen leiden dat een deel van het vertrek kan worden voorkomen.

Tabel 7.7 Uittreders die niet in de branche werkzaam zijn (procenten)

	Reden
Prepensioen/pensioen	5
Arbeidsongeschiktheid	9
Ontslag	9
Vrijwillig vertrek	39
Andere reden	38
Totaal	100

Bron: EIB

Tabel 7.8 Indien vrijwillig vertrek: waarom? (procenten)

	Reden
Ik verdiende te weinig	15
Ik vond het werk te zwaar	10
Ik vond de sfeer in dat bedrijf niet goed	25
Ik moest teveel en/of te ver reizen	10
Ik vond een betere baan elders	41
Andere reden namelijk	23

Bron: EIB

Brancheverlaters die nog steeds buiten de branche zijn gebleven

Van de brancheverlaters die (nog) niet meer zijn teruggekeerd in de branche en die vertrokken zijn wegens arbeidsongeschiktheid of omdat zij ontslagen werden, denkt twee van de drie toch wel weer binnen één jaar aan de slag te komen. Bovendien sluit een meerderheid (driekwart van hen) niet uit dat dit weer bij een bitumineus dakbedekkingsbedrijf zal zijn. Vrijwel niemand sluit dat bij voorbaat uit. Per saldo lijkt het vertrek van werknemers die buiten de branche zijn geraakt, i.c. brancheverlaters wegens arbeidsongeschiktheid of wegens ontslag, dus niet te betekenen dat zij - althans in hun eigen beleving - voorgoed verloren zijn voor de branche.

Tabel 7.9 Indien betere baan elders gevonden: wat was daar beter? (procenten)

	Reden
Ik verdiende daar meer	62
Ik vond het werk daar minder zwaar	26
Ik kon daar een hogere functie krijgen	64
Ik hoefde daar minder vaak en/of minder ver te reizen	17
Anders, namelijk	29

Bron: EIB

Tabel 7.10 Denkt u dat u binnen één jaar weer aan het werk bent?

	Procenten
Ja	65
Nee	10
Weet ik niet	25
Totaal	100

Bron: EIB

Tabel 7.11 Denkt u dat u nog weer aan de slag zult gaan bij een bitumineus dakbedekkingsbedrijf?

	Procenten
Ja, zeker	32
Misschien wel, mogelijk ook in de buitendienst	44
Nee, zeker niet	9
Weet ik niet	16
Totaal	100

Bron: EIB

Brancheverlaters die wel weer in de branche werkzaam zijn

Een deel van deze brancheverlaters bleek op het moment van enquêteren weer in de branche aan het werk, hetzij als directeur/eigenaar van een bedrijf hetzij als werknemer. In deze paragraaf wordt deze categorie brancheverlaters nader beschreven.

Als directeur

Van de uittreeders die inmiddels aan het werk zijn in een directeursfunctie, is één op de vijf directeur van een klussenbedrijf en eveneens één op de vijf directeur van een bedrijf dat is gespecialiseerd in kunststof dakbedekkingen. Dat betekent dat de overige drie van de vijf directeur zijn van een bedrijf voor bitumineuze dakbedekkingen. De meeste hiervan zijn zzp'er. Van alle geënquêteerde uittreeders bleek 7% werkzaam te zijn als zzp'er van een bitumineus dakbedekkingsbedrijf. Als dit percentage van toepassing is op alle uittreeders uit het arbeidsbestand,

Tabel 7.12 Huidige arbeidsmarktpositie van brancheverlaters die inmiddels weer in de branche aan het werk zijn

	%	N
Directeur van een bedrijf	43	20
Werknemer	57	27
Totaal	100	47

Bron: EIB

Tabel 7.13 Indien directeur: van wat voor bedrijf of organisatie bent u directeur (en/of eigenaar)?

	%	N
Bitumineus dakdekkersbedrijf	60	12
Klussenbedrijf	20	4
Ander type bedrijf	20	4
Totaal	100	20

Bron: EIB

betekent dit dat op jaarbasis zo'n 50 tot 60 ex-werknemers uit de branche een bedrijf beginnen als zzp'er.

Als werknemer

Een deel van de brancheverlaters is weer in de branche aan het werk, als werknemer. Tabel 7.15 laat zien dat bijna 85% van hen weer aan het werk is in een bitumineus dakbedekkingsbedrijf. De rest is werkzaam in een loodgieters- of een installatiebedrijf. Iets minder dan de helft van deze werknemers heeft het beroep van bitumineuze dakdekker. De andere helft andere, vooral UTA-achtige functies.

Tabel 7.14 Indien directeur: hoe groot is het bedrijf?

	%	N
Zonder personeel	70	14
1 - 5 man personeel	10	2
> 5 man personeel	20	4
Totaal	100	20

Bron: EIB

Tabel 7.15 Indien werknemer: in wat voor bedrijf?

	%	N
Bitumineus dakdekkersbedrijf	84	23
Loodgietersbedrijf	6	2
Installatiebedrijf	10	3
Totaal	100	27

Bron: EIB

Tabel 7.16 Indien werknemer: in welke functie

	N
Dakdekker	8
Voorman/uitvoerder	5
Anders nl	
Adviseur	1
Vertegenwoordiger/andere commerciële functie	3
Calculator	4
Service en onderhoudsmonteur	1
Inspecteur	1
Bedrijfsleider	1
Magazijnmedewerker	1
Zinkwerker	1
KAM coördinator	1
Totaal	27

Bron: EIB

Tabel 7.17 Indien werknemer: vaste of tijdelijke aanstelling?

	N
Vaste aanstelling	19
Op een tijdelijk contract	8
Totaal	27

Bron: EIB

Van deze werknemers heeft 70% inmiddels een vaste aanstelling, de overige 30% heeft een tijdelijke aanstelling. Bij tijdelijk moet men denken aan een arbeidsovereenkomst voor de duur van één jaar.

7.4 Imago van de branche

Gemiddeld worden drie voordelen genoemd. Het vaakst wordt genoemd dat je als dakdekker in de buitenlucht werkt. Tweederde kan niet goed benoemen wat er zo

aantrekkelijk is, maar zegt gewoon dat dakwerk leuk werk is. Op de derde en de vierde plaats wordt genoemd dat je in de branche een vak leert en dat je samenwerkt met anderen.

Respondenten hadden de mogelijkheid om aan te geven dat het werken in de branche helemaal geen aantrekkelijke kanten heeft. Vrijwel niemand maakte daarvan gebruik. Kennelijk is het zo dat brancheverlaters allemaal een of meer voordelen zien aan het werken in de branche.

In onderstaande tabel is de waardering voor de branche onderscheiden in de waardering door brancheverlaters die inmiddels weer aan de slag zijn in de branche en brancheverlaters die nog steeds niet aan de slag zijn in de branche.

Minder aantrekkelijke kanten

Van de brancheverlaters kan 17% geen echte nadelen noemen aan het werk dat door de branche wordt gedaan. Slechts weinigen zijn van mening dat het werk niet leuk is. Ook geeft vrijwel niemand aan dat er onvoldoende scholingsmogelijkheden zouden zijn.

Wel is een aanzienlijk deel van mening dat de weersomstandigheden, het tillen en de kans op vallen en brand minder aantrekkelijke kanten zijn van de branche.

In het voorgaande is een aantal aspecten genoemd, waarvan in het ene geval sprake was als pluspunt en in het andere geval als minpunt. In totaal zijn vier van deze aspecten genoemd, namelijk de weersomstandigheden, de verdiensten, de aard van het werk en de scholingsmogelijkheden.

De brancheverlaters konden zich hierover zowel in positieve zin als in negatieve zin uitspreken. De uitkomsten laten zien dat er over deze vier aspecten vaker in positieve zin werd gesproken dan in negatieve zin. Dit wordt getoond in onderstaande figuur. Zo noemde bijvoorbeeld 98% van de brancheverlaters dat een van

Tabel 7.18 Aantrekkelijke kanten van het werken in de branche: percentage brancheverlaters dat het betreffende aspect als een pluspunt noemt

	Weer aan het werk in de branche	Buiten de branche	Totaal
Werken in de buitenlucht	68	97	85
Goede inkomsten	21	31	27
Leuk werk	72	65	68
Je leert er een vak	34	52	45
Goede scholingsmogelijkheden	21	24	23
Samenwerken met anderen	28	41	36
Je hebt als dakdekker de mogelijkheid om een eigen bedrijf te beginnen	23	25	24
Andere redenen	6	4	6

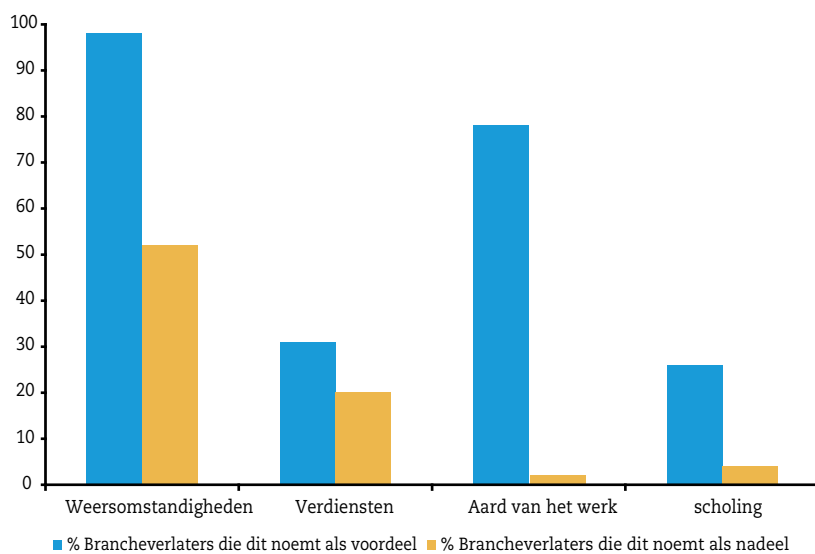
Bron: EIB

Tabel 7.19 Minder aantrekkelijke kanten van het werken in de branche: percentage brancheverlaters dat het betreffende aspect als een minder aantrekkelijk aspect noemt

	Weer aan het werk in de branche	Buiten de branche	Totaal
Vaak blootgesteld aan zware weersomstandigheden	49	54	52
Verdiensten zijn te laag	13	24	20
Werk is niet leuk	0	3	2
Te weinig scholingsmogelijkheden	0	7	4
Het werk is fysiek te zwaar	34	49	43
Teveel risico's (vallen, brandgevaar)	28	29	28
Teveel reizen om op het werk te komen	21	14	17
Anders	15	6	10

Bron: EIB

Figuur 7.1 Aandeel van de brancheverlaters dat een aspect noemt als voordeel respectievelijk als nadeel

Bron: EIB

Tabel 7.20 Hoe denkt u achteraf over de bitumineuze dakbedekkingsbranche als sector om in te werken? (procenten)

	Weer aan het werk in de branche	Buiten de branche	Totaal
Zeer positief	21	20	20
Positief	62	55	58
Neutraal	17	18	18
Negatief	0	7	4
Totaal	100	100	100

Bron: EIB

de aantrekkelijke kanten van het werken in de branche juist is dat men in de buitenlucht werkt. Daartegenover staat dat 52% van diezelfde brancheverlaters vindt dat je vaak blootgesteld bent aan zware weersomstandigheden. Dat zou er op kunnen duiden dat het vooral aankomt op bescherming tegen zware weersomstandigheden en niet zozeer het feit dat men buiten werkt. Door bijvoorbeeld betere beschermende kleding tegen regen of koude zouden de bezwaren kunnen worden weggenomen.

Oordeel over het werken in de branche

Vijfenzeventig tot 80% denkt positief tot zeer positief over de branche. Dat geldt zowel voor brancheverlaters die inmiddels weer zijn teruggekeerd in de branche als voor oudwerknemers die niet zijn teruggekeerd.

7.5 Conclusies

Veel brancheverlaters keren weer terug in de branche of willen weer terugkeren. De gepensioneerden en geprepensioneerden buiten beschouwing gelaten, het grootste deel van de brancheverlaters is zeker niet voorgoed verloren voor de branche.

Van alle uittreeders heeft 7% zich na een à twee jaar gevestigd als zzp'er van een bitumineus dakbedekkingsbedrijf. Daarnaast heeft nog eens 4% zich gevestigd als zzp'er met een ander type bedrijf (klussenbedrijf, bedrijf gespecialiseerd in kunststof).

De belangrijkste vertrekreden is van economische aard: men vertrekt omdat men elders een hogere functie kan krijgen c.q. een functie die beter betaalt.

Door ongeveer 10% van de uittreeders wordt de sfeer in het bedrijf als een reden genoemd om te vertrekken. Mogelijk liggen hier aanknopingspunten voor het personeelsbeleid binnen de onderneming.

Ook de zwaarte van het werk is voor werknemers soms aanleiding om de branche de rug toe te keren; 9% van de uittreeders treedt uit vanwege arbeidsongeschikt-

heid. Daarnaast treedt nog eens 4% vrijwillig uit omdat men het werk te zwaar vindt. Er zijn echter geen aanwijzingen gevonden die de conclusie rechtvaardigen dat dit de hoofdreden is voor vertrek.

Het is niet aannemelijk dat etniciteit een van de oorzaken is voor vertrek; het aandeel van allochtone brancheverlaters wijkt niet wezenlijk af van het aandeel werknemers van allochtone herkomst in het zittende personeel.

Er is ook geen reden om te concluderen dat te lage kwalificatie een reden is voor vertrek, aangezien het kwalificatieniveau van brancheverlaters niet afwijkt van dat van het zittende werknemers.

Vijfenzeventig tot 80% van de brancheverlaters denkt positief over de branche. Dit geldt zowel voor werknemers die de branche voorgoed verlaten als voor werknemers die na verloop van tijd weer terugkeren.

8 De gediplomeerden van de vakopleiding

Eind jaren tachtig komt de werkgeversvereniging Vebidak met een cursusprogramma om dakdekkers op te leiden, zowel voor beginnende als voor gevorderde dakdekkers. Vanaf begin jaren negentig wordt een verdere professionalisering van de vakopleiding voor dakdekkers ingezet. Bij Vebidak komt een manager opleidingen in functie. Deze bekijkt wat voor maatwerk er nodig is op basis van opleidingsbehoeften. De verantwoordelijke organisatie was aanvankelijk de Stichting Beroepsopleiding Dakbedekkingsbranche (SBD). Vanaf 2000 is de vakopleiding van de branche ondergebracht bij Tectum te Nieuwegein. Aanvankelijk werd Tectum paritair bestuurd. In 2005 is er een nieuwe opzet gekomen en is Tectum met een eigen bestuur verzelfstandigd.

Tectum is verantwoordelijk voor de vakopleidingen dakdekkers op niveau 2 en 3. Sinds 2008 is er de mogelijkheid om een kaderopleiding dakdekkers te volgen op niveau 4. Daarnaast biedt Tectum cursorisch onderwijs aan, dat wordt gesubsidieerd krachtens artikel 8 van de CAO Bikudak.

In dit onderzoek is als populatie genomen alle geslaagde leerlingen van Tectum vanaf het studiejaar 2000-2001. Deze populatie beslaat tenminste 638 oud-leerlingen en is geselecteerd uit het door Tectum geleverde bestand van leerlingen. Hierin staan ook gegevens van leerlingen die nog ingeschreven zijn, leerlingen die gezakt zijn en leerlingen die voortijdig afgehaakt zijn. Hieruit is een random steekproef getrokken van 500 leerlingen. Verder is de status van 178 leerlingen van voor 2003/2004 niet aangegeven. De steekproef is getrokken uit leerlingen die na 2004 hun diploma hebben behaald.

Tabel 8.1 Leerlingenbestand Tectum

Status	Aantal (N=1273)	Gemiddelde leeftijd
Geslaagd (populatie)	638	27
Praktijkcertificaat	3	33
Gezakt	11	27
Voortijdig gestopt	220	24
Ingeschreven	223	23
Niet aangegeven (2000-2004)	178	28
Deelnemers enquête (steekproef)	500	27
Respondenten	94	28

Bron: Tectum

Tabel 8.2 Aantal leerlingen per schooljaar en aard van de opleiding

	PLW	VLW	Totaal
2000 – 2001	33	0	33
2001 – 2002	95	0	95
2002 – 2003	92	8	100
2003 – 2004	110	14	124
2004 – 2005	101	8	109
2005 – 2006	62	14	76
2006 – 2007	173	32	205
2007 – 2008	192	64	256
2008 – 2009	207	68	275
Totaal	1.065	208	1.273

Bron: Tectum

Tabel 8.3 Percentage geslaagden, naar leerjaar en opleidingstraject

	PLW	VLW	Totaal
2000 – 2001	70	-	70
2001 – 2002	58	-	58
2002 – 2003	48	88	51
2003 – 2004	65	86	67
2004 – 2005	63	50	62
2005 – 2006	60	100	67
2006 – 2007	65	88	68
2007 – 2008	59	83	65

Bron: Tectum

Tabel 8.4 Etniciteit (procenten)

	Nederland Europa	West- Azië, Turkije	Afrika, landen	Overige	Totaal
Ikzelf	94,7	1,1	2,1	2,1	100
Vader	91,5	1,1	5,3	2,1	100
Moeder	88,2	3,2	4,3	4,3	100

Bron: EIB

8.1 Persoonlijke kenmerken

De gemiddelde leeftijd van de gediplomeerden uit de steekproef is 28 jaar. Die van de non-respondenten is 27 jaar.

Als alle leerlingen die hetzij zelf in het buitenland zijn geboren, hetzij ouders hebben die beide in het buitenland zijn geboren, als allochtoon worden bestempeld, dan bestaat het bestand gediplomeerden voor 11% uit allochtone leerlingen. Rond de 90% van de gediplomeerden heeft een Nederlandse achtergrond.

Vooropleiding

Ruim de helft van de gediplomeerden heeft het VMBO afgerond. Eén op de drie gediplomeerden heeft een MBO-opleiding afgerond. Twee procent van de gediplomeerden heeft een HBO-opleiding afgerond en eveneens twee procent heeft HAVO of VWO afgerond; 15% van de gediplomeerden zegt geen opleiding afgerond te hebben. Eén op de drie noemt een andere opleiding waar in 40% van de gevallen Tectum genoemd wordt of iets met dakdekken.

Van de gediplomeerden die VMBO op zak hebben heeft één op de drie de basisberoepsgerichte leerweg gevolgd. Van 40% is onbekend welk VMBO-traject zij hadden gevolgd.

Van de gediplomeerden met een MBO-vooropleiding heeft 38% niet aangegeven welke leerweg ze gevolgd hebben. Van degenen die wel de leerweg aangeeft, heeft 39% de beroepsbegeleidende leerweg (BBL) gedaan en 22% de beroepsopleidende leerweg (BOL) gedaan. De overigen (39%) geven aan dat de leerwegkeuze niet van toepassing is, hetgeen er op duidt dat BBL en BOL in hun tijd nog niet bestond, aangezien de gemiddelde leeftijd van hen met 32 jaar beduidend hoger ligt.

In principe hebben alle respondenten een vakdiploma op zak. Inderdaad geven ook alle respondenten aan dat zij één of meer vakdiploma's bitumineuze dakbedekking in bezit hebben. De percentages in tabel 8.6 sommen daarom op tot boven de honderd procent.

Tabel 8.5 Verdeling van de gediplomeerden naar afgeronde vooropleiding(en)

	Percentage
VMBO	51
MBO	31
HBO	2
HAVO, VWO	6
Anders	32
Geen opleiding	15

Bron: EIB

Twee op de drie gediplomeerden hebben één of meer cursussen gedaan op het gebied van bitumineuze dakbedekking (zie tabel 8.7).

De gemiddelde leeftijd waarop de gediplomeerden in de bitumineuze dakbedekking terecht zijn gekomen is 21,4 jaar. De mediane leeftijd is 20 jaar en de modale leeftijd is 17 jaar. Dit geldt zowel voor gediplomeerden die voor 2000 in de branche gestart zijn als voor gediplomeerden die na 2000 in de branche zijn begonnen. Negen op de tien gediplomeerden zeggen op dit moment bij een bitumineus en/of kunststof dakbedekkingsbedrijf werkzaam te zijn. Het gemiddeld aantal jaren dat de brancheverlaters onder de gediplomeerden (10%) in de branche heeft gewerkt is vijf jaar.

8.2 Motivatie voor het volgen van de vakopleiding

Een belangrijke voorwaarde voor instroom in de branche is dat leerlingen op de een of andere manier bekend zijn met de branche. Dat geldt ook voor gediplomeerden. Tweederde van de gediplomeerden heeft familie of bekenden die al

Tabel 8.6 Vakdiploma's

	Aantal	Percentage
Basisberoepsopleiding dakdekker	81	86
Allround dakdekker	30	32
Ondernemers- en kaderopleiding	5	5
Ander vakdiploma	13	14

Bron: EIB

Tabel 8.7 Cursussen

	Aantal (N=63)	Percentage
Praktijkcursus dakdekken	22	34,9
Bitumineuze dakbedekkingsmaterialen	30	47,6
Kunststof dakbedekkingsmaterialen	41	65,1
Koud kleven	23	36,5
Verwerking PVC folies	31	49,2
Zelfklevende dakbedekkingsmaterialen	33	52,4
Brandpreventie	33	52,4
Brandbestrijding	38	60,3
Organisatie en logistiek op het dak	12	19,0
Gezond en veilig werken	41	65,1
Milieubewust werken	13	20,6
Dakdekkers theoriecursus	12	19,0
VCA	51	81,0
Bedrijfshulpverlening (BHV)	47	74,6
EHBO	19	30,2
Andere cursus	8	12,7

Bron: EIB

werkzaam zijn in de branche. Bijna zeven van de tien zijn voordat men begon met de opleiding al eens bij een bitumineus dakbedekkingsbedrijf op bezoek geweest. (tabel 8.8)

Uit het onderzoek blijkt dat leerlingen doorgaans niet spontaan kiezen voor een Tectum opleiding. Zeventig procent is met de opleiding begonnen omdat de werkgever dat vroeg. Voor meer dan eenderde van de leerlingen is de opleiding een mogelijkheid om tegelijkertijd geld te verdienen én een vakopleiding te volgen.

Tabel 8.8 Bekendheid met de branche voordat men met de opleiding begon (aantallen gediplomeerden)

	Vóórdat u met de vakopleiding van Tectum begon, was u wel eens bij een bitumineus dakbedekkingsbedrijf op bezoek geweest?		Totaal	
	Ja	Nee		
Heeft u familieleden of bekenden in uw omgeving die werkzaam zijn (geweest) in de bitumineuze en kunststof dakbedekkingsbranche?	Ja	47	14	61
	Nee	17	15	32
Totaal		64	29	93

Bron: EIB

Tabel 8.9 Motivatie voor keuze opleiding bij Tectum

	Aantal	Percentage
Mijn werkgever vroeg mij of ik de opleiding wilde doen	65	69,1
Ik daardoor iets kon leren en tegelijk geld verdienen	34	36,2
Het leek me een leuke opleiding	24	25,5
Anders	11	11,7
Het is mij op school aangeraden door mijn docent / schooldecaan	1	1,1
Ik had geen duidelijke reden om de opleiding te volgen	0	0

Bron: EIB

Tabel 8.10 Hoe bent u met Tectum in contact gekomen?

	Aantal	Percentage
Via de werkgever	73	77,7
Anders	9	9,6
Via familie, bekenden	8	8,5
Via school	2	2,1
Via internet	2	2,1
Totaal	94	100

Bron: EIB

Redenen voor de keuze van een Tectum-opleiding

- doorgroeien in de sector
- voor de diploma's
- heb er zelf vaak om moeten vragen of ik die opleiding eens kreeg!
- zelf (om de opleiding-red) gevraagd
- om een betere vakman te worden
- kennis opdoen
- leer traject
- Ik wilde voor mezelf beginnen in de dakbedekkingsbranche
- een nieuwe kans
- belangrijk dat ik een vakopleiding heb

Leerlingen die de categorie 'anders' aankruisten, konden dit nader toelichten. Uit de antwoorden blijkt dat men in de Tectum-opleiding vooral een manier ziet om vooruit te komen in de branche.

Uit tabel 8.10 blijkt dat sturing een belangrijk element is in het leggen van een relatie leerling-Tectum. Verder blijkt dat de rol van de school miniem is. Slechts 2% van de gediplomeerden is met Tectum in aanraking gekomen via de school (decaan, docent e.d.)

8.3 Arbeidsmarktpositie van gediplomeerden

Ruim vijf op de zes gediplomeerden blijft na het behalen van het diploma bij het bedrijf werken waar ze tijdens de opleiding in dienst waren. Van de gediplomeerden die weggegaan zijn bij het dakbedekkingsbedrijf van hun opleiding, is 80% naar een ander bedrijf gegaan en 13% is een eigen dakbedekkingsbedrijf begon-

nen, slechts 7% is iets anders gaan doen.

De meest genoemde redenen om weg te gaan bij het bedrijf waar de gediplomeerde werkte tijdens de opleiding, zijn 'betere kansen elders' en 'de sfeer in het bedrijf'. De gemiddelde tijd dat de gediplomeerde die weggegaan is, bij zijn 'opleidingsbedrijf' heeft gewerkt is drie en een half jaar.

Huidige arbeidsmarktpositie

Van alle geënquêteerden is 89% nog steeds werkzaam bij een bitumineus dakbedekkingsbedrijf of is werkloos of arbeidsongeschikt. Elf procent is niet meer werkzaam bij een bitumineus dakbedekkingsbedrijf.

Tien gediplomeerden bleken op het moment van enquêteren (medio 2009) niet meer werkzaam bij een bitumineus dakbedekkingsbedrijf. Hiervan waren er twee zonder werk en was er één voor zichzelf begonnen. In alle andere gevallen waren zij vrijwel allemaal uit het beeld van de branche en werkzaam in:

- Bestratingsbedrijf
- Fabriek (niet nader gespecificeerd)
- Meubelbedrijf
- Bedrijf voor vezelonderzoek
- Adviesbureau dakenbranche
- Schuttingbouwer
- Koninklijke marine

En in de volgende functies:

- Opperman grondwerker
- Magazijnmedewerker
- Chauffeur
- Analist
- Inspecteur
- Algemeen medewerker
- Marinier

De conclusie is dat wanneer gediplomeerden buiten de branche geraken, zij blijkens deze uitkomsten inderdaad ook echt buiten de branche terecht komen, dus nauwelijks in aanpalende branches zoals installatiesector, bouw etc.

De kans op vertrek uit de branche hangt uiteraard samen met de verblijfsduur.

Hoe verder terug in de tijd een leerling zijn diploma heeft gehaald, des te groter de kans dat hij op een keer de branche verlaat (al dan niet voorgoed). Dat is in dit onderzoek ook zo. Van de leerlingen die in de jaren 2003, 2004 of 2005 hun diploma haalden, is 17% niet meer werkzaam in de branche. Van de leerlingen die in 2006, 2007 of 2008 hun diploma haalden is 9% niet meer werkzaam in de branche. Men moet overigens wel voorzichtig zijn met generaliseren. Van de jaargangen 2003, 2004 en 2005 hebben er naar verhouding maar weinig gerespondeerd. De meeste respons kwam van de jaargangen 2006, 2007 en 2008. Dientengevolge is het uitvalpercentage 2003-2005 minder betrouwbaar dan het percentage over de periode 2006-2008.

Tabel 8.11 Vertrek uit de branche en jaar van diplomering (aantallen)

Momenteel werkzaam in de branche	Diploma behaald in		Totaal
	2003-2005	2006-2008	
Ja (blijver)	19	64	83
Nee (vertrekker)	4	6	10
Totaal	23	70	93

Bron: EIB

Etniciteit

Een vraag die men zich kan stellen is of vertrek uit de branche iets te maken heeft met etniciteit. De onderzoeksuitslag staat in tabel 8.12. Gegeven de hiervoor gehanteerde definitie van etniciteit, blijkt dat géén van de brancheverlaters van allochtone afkomst is. Kennelijk is er dus geen verband tussen vertrek uit de branche en etniciteit. De aantallen waarop deze uitspraak is gebaseerd, zijn overigens gering.

8.4 Beleving en binding aan de branche

Het ligt voor de hand om te veronderstellen dat gediplomeerden niet per toeval buiten de branche belanden. Aannemelijk is dat er een reden is voor hun vertrek. Zowel aan brancheverlaters als aan blijvers is gevraagd een oordeel te geven over de aantrekkelijke en minder aantrekkelijke kanten van het werk in de branche. Van de werknemers in loondienst is 89% werkzaam bij een bitumineus dakbedekkingsbedrijf. De overige 11% werkt bij bedrijven in aanpalende sectoren. In onderstaande tabel staan de huidige functies van de gediplomeerden.

Drie kwart van de gediplomeerden heeft momenteel een vaste aanstelling. Eén op de zes gediplomeerden heeft een tijdelijke aanstelling. Als we alleen naar de werkenden kijken, ligt het percentage met een vast contract rond de 80%. Gemiddeld zijn de gediplomeerden ongeveer vier jaar werkzaam bij de huidige werkgever. Ruim de helft van de gediplomeerden werkt ten hoogste vier jaar bij de huidige werkgever.

Werkloze gediplomeerden

Vier% van de gediplomeerden zegt zonder werk te zijn. Het gaat om een relatief korte werkloosheid, niet langer dan één jaar. De gediplomeerden zonder werk geven aan dat ze nog niet weten wanneer ze weer aan de slag kunnen gaan. De meeste gediplomeerden denken erover weer in de bitumineuze dakbedekkings-

Tabel 8.12 Vertrek uit de branche en etniciteit

	Allochtoon	Autochtoon	Totaal
Momenteel werkzaam in de branche			
Ja (blijver)	73	10	83
Nee (vertrekker)	10	0	10
Totaal	83	10	93

Bron: EIB

branche aan het werk te gaan. Redenen om de branche te verlaten zijn de fysieke zwaarte van het werk en lichamelijke klachten als rugklachten al of niet in combinatie met een arts die het werken in de dakbedekkingsbranche afgeraden heeft.

Arbeidsongeschikte gediplomeerden

Eén van de gediplomeerden bleek op het moment van enquêteren arbeidsongeschikt. De arbeidsongeschiktheid duurde al een jaar en is voor 70% van de arbeidscapaciteit. De arbeidsongeschikte gediplomeerde verwacht binnen een jaar weer te zijn hersteld en weer volledig aan het werk te kunnen. Ook wenst de arbeidsongeschikte gediplomeerde aan de slag te kunnen in de bitumineuze dakbedekkingsbranche.

Onderwijs

Een van de gediplomeerden volgt fulltime onderwijs. Dit gaat om middelbaar beroepsonderwijs. Ook deze gediplomeerde verwacht weer op korte termijn aan de slag te gaan in de bitumineuze dakbedekkingsbranche.

Tevredenheid

Tabel 8.14 geeft de score weer op een aantal aspecten die voor het werken in de bitumineuze dakbedekkingsbranche aantrekkelijk kunnen zijn. Gediplomeerden, zowel zij die nu nog steeds in de branche werken, als zij die inmiddels niet meer in de branche werkzaam zijn, zijn van mening dat werken in de buitenlucht een van de leukste kanten is aan het werk in de branche. Voor de gediplomeerden die nu nog steeds in de branche werkzaam zijn is de aard van het werk ook een aantrekkelijke kant ('het is leuk werk'). Dit geldt minder vaak voor gediplomeerden die buiten de branche werkzaam zijn. Vrijwel niemand (ook niet degenen die buiten de branche zijn terechtgekomen) is van mening dat het werken in de branche helemaal geen leuke kanten heeft.

Tabel 8.13 Huidige functie van de gediplomeerden

	Aantal	Percentage
Onbekend/niet werkzaam	5	5
Leerling dakdekker	4	4
Dakdekker I	36	38
Dakdekker II	16	17
Voorman dakdekker	20	21
Uitvoerder	0	0
Werkvoorbereider	0	0
Anders	13	14
Totaal	94	100

Bron: EIB

Tabel 8.14 Wat is er aantrekkelijk aan het werken in de branche van de bitumineuze en kunststof-dakbedekkingsbranche? (procenten)

	Gediplomeerden die in de branche werkzaam zijn	Gediplomeerden die niet meer in de branche werkzaam zijn	Totaal
Werkt in buitenlucht	90	90	90
Je hebt goede inkomsten	41	20	39
Het is leuk werk	80	40	75
Je leert een vak	51	30	48
Goede scholingsmogelijkheden	39	20	37
Je werkt altijd samen met anderen	45	50	45
Je kunt eigen bedrijf beginnen	25	10	24
Anders	8	0	8
Er zijn geen leuke kanten	0	10	1
Totaal	100	100	100

Bron: EIB

Tabel 8.15 Wat zijn de minder leuke kanten aan het werken in de branche van de bitumineuze en kunststof-dakbedekkingsbranche? (procenten)

	Gediplomeerden die in de branche werkzaam zijn	Gediplomeerden die niet meer in de branche werkzaam zijn	Allen tezamen
Zware weersomstandigheden	54	70	56
Te lage verdiensten	27	30	27
Het werk is niet leuk	1	0	1
Te weinig scholing	1	0	1
Het werk is fysiek te zwaar	53	60	54
Er zijn teveel risico's (vallen,brand)	28	30	28
Teveel reizen	19	20	19
Anders	8	10	9
Er zijn geen vervelende kanten	15	10	14
Totaal	100	100	100

Bron: EIB

Hoewel er niet zoveel verschillen zijn in het oordeel over de leuke en minder leuke kanten van het werken in de branche, is het toch zo dat gediplomeerden die in de branche zijn blijven werken, positiever oordelen over het werken in de branche dan gediplomeerden die momenteel ergens anders werken. In tabel 8.16 staan de uitkomsten.

Bijna 80% van de gediplomeerden is tevreden tot zeer tevreden over de huidige arbeidssituatie. Dat geldt zowel voor gediplomeerden die nog in de branche werkzaam zijn, als voor gediplomeerden die niet meer in de branche werkzaam zijn.

Tabel 8.16 Hoe denkt u over de bitumineuze en kunststof dakbedekkingsbranche als sector om in te werken? (procenten)

	Gediplomeerden die in de branche werkzaam zijn	Gediplomeerden die niet meer in de branche werkzaam zijn	Allen tezamen
Uitstekend	13		12
Zeer goed	31	10	29
Goed	52	30	50
Matig	4	50	9
Slecht		10	1
Totaal	100	100	100

Bron: EIB

Tabel 8.17 Tevredenheid met de arbeidssituatie van gediplomeerden (procenten)

	Gediplomeerden die in de branche werkzaam zijn	Gediplomeerden die niet meer in de branche werkzaam zijn	Allen
Zeer tevreden	13	30	15
Tevreden	64	50	62
Een beetje tevreden	10		9
Niet tevreden, niet ontevreden	6	10	7
Een beetje ontevreden	4		3
Ontevreden	1	10	2
Zeer ontevreden	2		2
Totaal	100	100	100

Bron: EIB

8.5 Rendement van de vakopleiding voor de arbeidscapaciteit

Het doel van een eigen vakopleiding is uiteraard het verhogen en bestendigen van het vakbekwaamheidsniveau van de arbeidscapaciteit van dakdekkersbedrijven. De vraag kan dan ook worden gesteld in hoeverre leerlingen die via Tectum worden opgeleid ook daadwerkelijk verbonden blijven aan de branche. Men zou dit het rendement van de vakopleiding voor de branche kunnen noemen. Het brancherendement kan op verschillende manieren worden geoperationaliseerd.

Een voor de hand liggende manier is om na te gaan hoeveel leerlingen na hun diplomering verbonden blijven aan een bitumineus- en kunststof dakbedekkingsbedrijf en hoe lang. Theoretisch zou men leerlingen moeten volgen vanaf het moment van diplomeren tot het moment dat zij definitief de branche verlaten. Men zou dan het percentage gediplomeerden kunnen bepalen dat a. in de branche werkzaam is geweest en b. de periode die zij daar doorbrengen. Om diverse redenen is deze benadering niet praktisch. De belangrijkste reden is dat leerlingen gedurende hun gehele actieve beroepsleven zouden moeten worden gevolgd en deze gegevens hebben wij niet. Er zijn praktischere alternatieven, maar die kunnen alleen bij benadering het brancherendement in kaart brengen.

In deze paragraaf is gekeken naar leerlingen die in de periode 2001-2006 een opleiding hebben gevolgd bij Tectum. Van deze leerlingen is nagegaan of zij nog te vinden zijn in het arbeidsbestand van de branche in 2008. Verondersteld is dat leerlingen die in 2006 begonnen met hun opleiding, in 2008 met de opleiding klaar zijn, al dan niet met diploma.

Het arbeidsbestand van bitumineuze dakbedekkingsbedrijven in 2008 definiëren we als de verzameling van werknemers die toen onder onder de Bikudak CAO vielen.

In totaal konden 543 leerlingen van Tectum op deze manier worden gevolgd⁵. Zij zijn onderscheiden naar het jaar waarin zij met hun opleiding begonnen (i.e. periode 2001 - 2006) en het diplomabezit (i.e. diploma behaald dan wel voortijdig gestopt).

De ruwe aantallen staan in tabel 8.18. In het linker deel van de tabel is bijvoorbeeld te zien dat in het jaar 2001 96 leerlingen begonnen met een opleiding, waarvan er 39 voortijdig zijn gestopt en 57 het diploma hebben behaald. In het rechter gedeelte van de tabel is te zien dat van de leerlingen die in 2001 begonnen met hun opleiding en die voortijdig zijn gestopt, er 10 nog aanwezig waren in het arbeidsbestand in 2008. Van de gediplomeerde leerlingen zaten er nog 23 in het arbeidsbestand in 2008. In totaal waren 33 van de 96 leerlingen terug te vinden. In tabel 8.19 staan de percentages van leerlingen die in het arbeidsbestand van de branche in 2008 zaten ten opzichte van het aantal leerlingen dat met de opleiding begon in de jaren 2001-2006. Deze percentages zijn indicatoren voor het brancherendement van de vakopleiding.

Gerekend naar de hele groep leerlingen van Tectum die in de periode 2001-2006 zijn ingestroomd (543 leerlingen), blijkt dat 50% nog in het arbeidsbestand van de branche in 2008 terug was te vinden. De cijfers voor gediplomeerde leerlingen en de leerlingen die voortijdig zijn gestopt lopen sterk uiteen. Van de leerlingen die in de periode 2001 tot 2006 met de opleiding zijn begonnen, maar die niet hebben

5 Leerlingen die in dienst zijn getreden na 2006 zijn buiten beschouwing gelaten.

afgemaakt, kon in 2008 nog 26% worden teruggevonden. Van de gediplomeerden was dat veel hoger, namelijk 58%. Leerlingen mét een diploma verdwijnen kennelijk minder snel uit het arbeidsbestand dan leerlingen zonder diploma. Dat neemt niet weg dat van de leerlingen die de opleiding niet hebben afgemaakt in een periode van een jaar of vijf 75% niet meer is terug te vinden in de branche en van de gediplomeerden 40%.

Deze cijfers wijken af van de uitkomsten van de enquête onder gediplomeerden. Daar werd geconcludeerd dat 11% van de respondenten inmiddels niet meer in de branche actief is. Een verklaring hiervoor is selectiviteit in de response.

Een belronde onder nonrespondenten leverde echter geen bruikbare reactie op.

Als gevolg daarvan kunnen er geen definitieve conclusies worden getrokken over de plek waar schoolverlaters van Tectum terecht zijn gekomen. Er is wel onderzocht of deze leerlingen wellicht terug te vinden waren bij andere CAO-groepen in de bouw. Dat bleek slechts in beperkte mate het geval. Een klein deel van de Tectum leerlingen kon in 2008 worden getraceerd bij bedrijven die de bouw-CAO hanteren, maar het overgrote deel bleef onzichtbaar.

Waar zijn deze leerlingen dan gebleven? Dat is onduidelijk. Het is mogelijk dat deze leerlingen zich hebben gevestigd als zzp'er, bij een loodgietersbedrijf of terecht zijn gekomen bij detacheerders in de branche. Dan worden zij weliswaar niet meer waargenomen als werknemer, maar is het toch nog mogelijk dat zij als dakdekker werkzaam zijn. In dat geval levert hun arbeidsinzet toch nog een bijdrage aan de produktie. Maar het is ook mogelijk dat zij werkzaam zijn buiten de branche en dan niet meer als dakdekker. In dat geval rendeert hun arbeidscapaciteit als dakdekker niet. Zeker is echter wel dat een aanzienlijk deel van de leerlingen Tectum buiten het werknemersbestand van de branche is terechtgekomen.

Hoe verhoudt zich het rendement van de Tectum-leerlingen tot dat van de andere werknemers? Om een basis te hebben voor vergelijking worden in tabel 8.20 de cijfers gepresenteerd van jongeren tot en met 23 jaar die géén vakopleiding volgden. Dit zijn jongeren die in de periode 2001-2006 tot de branche zijn toegetreden. Om een voorbeeld te geven: in 2001 traden 435 jongeren in de leeftijdsklassen tot en met 23 jaar toe. Geen van deze jongeren volgde in die periode een vakopleiding. In het arbeidsbestand van 2008 waren 70 van deze jongeren terug te vinden, i.e. 16%. Dit percentage is ook berekend voor de jaren 2002 tot en met 2006. Gemiddeld over deze periode is het brancherendement van jongeren tot en met 23 jaar 24%. Het rendement van jonge toetreders die buiten Tectum om het arbeidsbestand van de branche binnenkomen ligt daarmee in ongeveer dezelfde orde als het rendement van Tectum-leerlingen die de opleiding niet hebben afgemaakt.

Tabel 8.18 Brancherendement: aantal leerlingen Tectum in de periode 2001-2006 en hun aantal in het arbeidsbestand van de branche in 2008

Intrede jaar	Alle leerlingen Tectum			Leerlingen Tectum in arbeidsbestand BIKUDAK 2008		
	Gestopt	Gediplo- meerd	Totaal	Gestopt	Gediplo- meerd	Totaal
2001	39	57	96	10	23	33
2002	45	45	90	7	21	28
2003	26	58	84	2	30	32
2004	30	55	85	9	43	52
2005	13	18	31	3	9	12
2006	48	109	157	23	90	113
Totaal	210	370	543	54	216	270

Bron: EIB

Tabel 8.19 Het percentage oud-leerlingen Tectum, dat nog deel uitmaakt van het arbeidsbestand van de branche in 2008, onderscheiden naar diplomabezit

Intredejaar	Gestopte leerlingen	Gediplomeerde leerlingen	Totaal Leerlingen
2001	26	40	34
2002	16	47	31
2003	8	52	38
2004	30	78	61
2005	23	50	39
2006	48	83	72
Totaal	26	58	50

Bron: EIB

Tabel 8.20 Het percentage jonge toetreders zonder Tectum-opleiding dat nog deel uitmaakt van het arbeidsbestand van de branche in 2008

Intredejaar	Overige werknemers <24jr
2001	16
2002	23
2003	25
2004	25
2005	27
2006	36
Totaal	24

Bron: EIB

8.6 Conclusies

Van de gediplomeerde leerlingen Tectum die in de periode 2001 tot en met 2006 met hun opleiding begonnen is 60% nog als werknemer van een dakbedekkingsbedrijf actief in 2008. Van degenen die met de opleiding begonnen, maar die niet afmaakten, is nog maar een kwart werkzaam als werknemer. Dat is evenveel als van de jongeren die in de periode 2001 tot en met 2006 toetraden, maar dan zonder een Tectum opleiding.

Gebleken is dat de meeste brancheverlaters niet kunnen worden teruggevonden als werknemer van andere bedrijfstypen binnen de bouw. Een klein deel van de brancheverlaters was nog wel terug te vinden als werknemer van een bedrijf dat de bouw-CAO toepast, maar het overgrote deel niet. Er zijn twee mogelijkheden: ofwel zijn de brancheverlaters actief als werknemer in een andere bedrijfstak die niet door Cordares wordt gemonitord ofwel is men geen werknemer meer.

Dat zegt overigens niets over de mate waarin deze brancheverlaters nog actief zijn in de branche. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat de brancheverlaters actief zijn in een loodgietersbedrijf, het is mogelijk dat dakdekkers in de branche actief zijn op uitzend- of detacheringsbasis en het is (zeer wel) mogelijk dat de brancheverlaters actief zijn als zzp'er.

Zeker is wel dat het rendement van de vakopleiding voor het werknemersbestand op een termijn van zo'n vijf jaar rond de 50 (misschien 60) procent ligt. Veertig tot vijftig procent van degenen die met de opleiding beginnen verdwijnt uit het arbeidsbestand van de bitumineuze dakbedekkingsbedrijven.

Of dat cijfer ook voor de lange termijn geldt kan niet worden gezegd, omdat de leerlingen die verdwijnen nog niet voorgoed hoeven te zijn verdwenen. Dat sluit aan op de uitkomsten van de enquête. De enquête onder gediplomeerden laat ondermeer zien dat gediplomeerden die werkloos of arbeidsongeschikt worden, wel weer in de branche aan de slag willen.

De bestandsanalyses laten zien dat werknemers met een Tectum-diploma een veel grotere kans hebben om in de branche werkzaam te blijven, dan werknemers zonder diploma. Betekent dit dat de branche er naar moet streven om het aantal gediplomeerden te vergroten? Op het eerste gezicht lijkt het antwoord ja te zijn. Meer gediplomeerden leidt tot bestendigen van de arbeidscapaciteit. Het gevaar bestaat echter dat wanneer men deelname aan de vakopleiding probeert te bevorderen door bijvoorbeeld te eisen dat elke nieuwe toetreders tot de branche een vakopleiding moet gaan volgen, men ook minder gemotiveerde leerlingen binnenhaalt. Minder gemotiveerde leerlingen zullen misschien wel een diploma behalen, maar blijven wellicht tegelijkertijd minder gemotiveerd om in de branche te blijven. Zo gauw zich een gelegenheid buiten de branche voordoet zouden zij wel eens weer vertrokken kunnen zijn. Per saldo kan daardoor het brancherendement van de opleiding omlaag gaan. Van groot belang is daarom dat de interesse in het vak zelf blijft gehandhaafd.

9 De vooruitzichten op de korte en middellange termijn

9.1 De verwachtingen voor de bouw 2010-2015

De bitumineuze en kunststofdakbedekkingsbranche maakt deel uit van de bedrijfstak bouwnijverheid en bouwinstallatiebedrijven. De productieontwikkeling in de branche wordt in sterke mate beïnvloed door dezelfde factoren die bepalend zijn voor het klimaat in de bouw. Volgens de jongste cijfers van het EIB⁶ zal 2010 voor de bouw als geheel een nog slechter jaar worden dan 2009. In 2010 zal de totale B&U-productie afnemen met 7 procent ten opzichte van 2009. Zowel de nieuwbouw van woningen als de nieuwbouw van utiliteitsgebouwen zullen sterk worden getroffen. Mede als gevolg van de versnelde daling van het aantal afgegeven bouwvergunningen, krimpt het productievolume in deze sectoren met 16 procent. De activiteiten op het gebied van de herstel en verbouw van woningen vallen volgens de prognose met 9 procent terug.

In 2011 is er voor de bouw als geheel sprake van een stabilisatie ten opzichte van 2010. Het beeld voor relevante sectoren als de woningbouw en de utiliteitsbouw is echter verschillend. De woningbouw zal zich positief onderscheiden met een

Tabel 9.1 De ontwikkeling van de bouwproductie per sector, 2010-2015

	Jaarlijkse veranderingen (%)		
	2010	2011	2015 ¹⁾
Woningbouw			
- nieuwbouw	-16,0	+2,5	+7,0
- herstel en verbouw	-9,0	0,0	+5,0
Utiliteitsbouw			
- nieuwbouw	-16,5	-4,0	+4,5
- herstel en verbouw	-0,5	-3,0	+0,5
Onderhoud gebouwen	+1,0	+1,5	+2,5
Totaal B&U	-7,0	0,0	4,5

1 Gemiddelde jaarlijkse mutatie in de periode 2012-2015

Bron: EIB

6 EIB. Verwachtingen bouwproductie en werkgelegenheid 2010. Amsterdam januari 2010.

lichte groei (nieuwbouw +2,5%, herstel en verbouw 0%). De utiliteitsbouw zal echter verder inzakken. De nieuwbouw met 4% en de herstel en verbouw met 3%.

De bouw in de periode 2012-2015

Pas vanaf 2012 wordt in alle sectoren van de bouw weer groei voorzien. Het herstel is het sterkst in de woningsector. Over de hele periode 2012-2015 groeit de nieuwbouwproductie van woningen gemiddeld met 7% per jaar en de productie op het gebied van herstel en verbouw met gemiddeld 5%. In de utiliteitsbouw is het herstel na de zware verliezen in de voorafgaande jaren gematigder.

9.2 De vooruitzichten voor de bitumineuze en kunststofdakbedekkingsbranche

De activiteiten van de bitumineuze en kunststof dakdekkersbedrijven hebben zowel betrekking op de nieuwbouw als op renovatie en onderhoud van woningen en utiliteitsgebouwen. Tabel 9.2 geeft aan hoe in 2008 de omzet van dakdekkersbedrijven was verdeeld naar marktgebied. De cijfers zijn gebaseerd op de enquête onder dakdekkersbedrijven.

Uit de tabel blijkt dat de branche vooral actief is in nieuwbouw en renovatie en in duidelijk mindere mate op de onderhoudsmarkt. Als we ervan uitgaan dat in de nieuwbouw het accent meer op de utiliteitssector ligt omdat platte daken in de utiliteitssector meer voorkomen dan in de woningbouw en dat in renovatie en onderhoud gebouwen met een woonfunctie meer aandacht krijgen omdat onderhoudsgebreken daar gemiddeld een groter kwaliteitsverlies tot gevolg hebben, kunnen de zes marktsegmenten die uit de kruising van objecttype en soort werk

Tabel 9.2 Verdeling van de omzet van dakdekkersbedrijven naar marktgebied, 2008

Marktgebied	Branche %	B&U totaal %
Naar objecttype		
- woningen	52	61
- utiliteitsgebouwen	48	39
	100	100
Naar soort werk		
- nieuwbouw	46	53
- renovatie (herstel en verbouw)	43	27
- onderhoud	11	20
Totaal	100	100

Bron: EIB

resultaten, globaal worden gekwantificeerd.

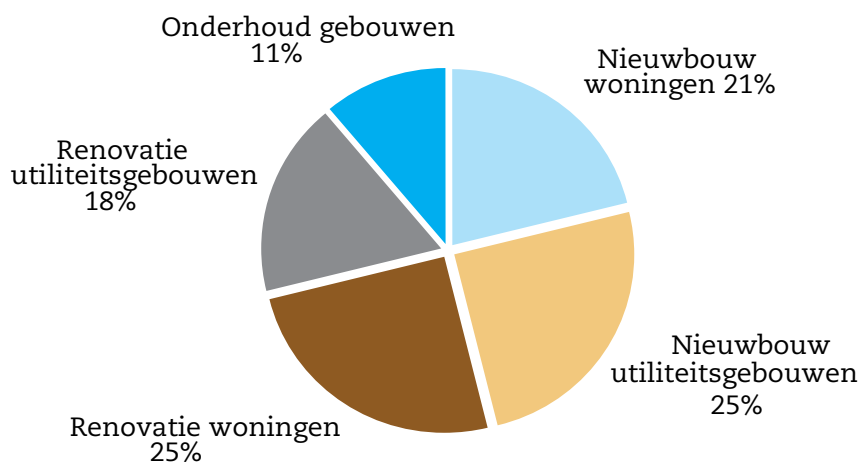
Figuur 9.1 geeft aan dat er twee hoofdsectoren zijn die elk een kwart van de omzet van de branche voor hun rekening nemen: de nieuwbouw van utiliteitsgebouwen en de renovatie (herstel en verbouw) van woningen. Ook belangrijk zijn de markten voor nieuwbouw van woningen en voor renovatie van utiliteitsgebouwen. Op elk van deze markten zet de sector rond een vijfde van zijn omzet af.

Gegeven de verschillen in oriëntatie van de dakenbranche op de diverse onderdelen van de bouwmarkt, kunnen de omzetverwachtingen voor de dakdekkersbedrijven in de komende jaren worden afgeleid. Tabel 9.3 laat zien dat de verwachtingen door de verschillen in productieaccenten enigszins afwijken van het patroon dat geldt voor de B&U als geheel, maar dat de grote lijn voor de eerstkomende jaren ook een sterk negatief beeld vertoont.

Uit de vergelijking van de tabel met tabel 9.1 blijkt dat de dakdekkersbranche het in 2010 naar verwachting nog slechter zal doen dan de B&U als geheel. Dat wordt veroorzaakt doordat de branche bovengemiddeld vertegenwoordigd is in de utiliteitsnieuwbouw, een marktsegment dat buitengewoon sterk wordt getroffen door de conjuncturele neergang. Ook in 2011 kan nog geen herstel worden genoteerd. Dat komt pas in zicht vanaf 2012.

Uit de uitkomsten van de enquête onder de dakdekkersbedrijven kan de totale omzet van de branche voor 2008 worden berekend op € 780 miljoen. Hierbij is gecorrigeerd voor onderlinge leveringen. Die zijn in dit bedrag niet inbegrepen. Het gaat om de totale omzet, inclusief die uit werkzaamheden die niet direct betrekking hebben op bitumineus en kunststof dakwerk. Uitgaande van het

Figuur 9.1 Verdeling van de omzet van de bitumineuze en kunststofdakbedekkingsbranche per deelmarkt van de B&U, in procenten, 2008

Bron: EIB

Tabel 9.3 De verwachte mutatie in de productie van de dakdekkersbedrijven in relatie tot de ontwikkelingen in de bouw, 2009-2015

	Jaarlijkse veranderingen (%)			
	2009	2010	2011	2015 ¹⁾
Totaal bouw	-5,0	-7,5	0,0	3,5
Totaal B&U	-7,0	-9,5	0,0	4,5
Productie dakdekkersbedrijven	-6,5	-10,0	-1,0	4,0

1 Gemiddelde jaarlijkse mutatie in de periode 2012-2015

Bron: EIB

niveau in 2008 levert doorrekening van de procentuele mutaties het beeld op dat in tabel 9.4 wordt geschetst.

Duidelijk wordt dat de dakdekkersbranche als gevolg van de conjuncturele inzinking in de bouw gerekend vanaf 2008 tot en met 2011 € 130 miljoen aan omzetvolume moet inleveren. Pas vanaf 2012 treedt weer herstel op. Dit is evenwel amper voldoende om te bereiken dat aan het einde van de planningsperiode, 2015, het uitgangsniveau van 2008 weer wordt geëvenaard

9.3 Ontwikkeling van de werkgelegenheid

Het aantal werknemers in de bitumineuze en kunststofdakbedekkingsbranche volgens het bestand van Cordares vertoonde in de afgelopen jaren een nogal

Tabel 9.4 Ontwikkeling van het productievolume van dakdekkersbedrijven, 2008-2015 (prijzen 2008)

	Mln €
2008	780
2009	730
2010	655
2011	650
2015	775

Bron: EIB

grillig verloop. Bijzonder is dat in 2003, toen de productie in de B&U (en dus waarschijnlijk ook in de dakenbranche) sterk daalde (-7%), het aantal geregistreerde personeelsleden nog met meer dan 10% toenam.

Voor 2008 is het aantal werknemers voor dat jaar geraamd op 5.500. Dit aantal is omgerekend naar mensjaren door vermenigvuldiging met 0,9. Dat levert 4.860 mensjaren op. Het totale aantal mensjaren zzp'ers in dat jaar wordt geschat op 700. Vervolgens is uit de berekende omzet (volume) van de branche via doorrekening van de geraamde arbeidsproductiviteitsgroei, de benodigde arbeidscapaciteit berekend.

De ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit is gerelateerd aan de stand van de conjunctuur. Bij een neergaande bedrijvigheid neemt de arbeidsproductiviteit in eerste instantie af (labour hoarding). Als de conjunctuur vervolgens weer aantrekt gaat de arbeidsproductiviteit weer omhoog. Daarom is voor 2009 en 2010 een daling van de arbeidsproductiviteit geraamd van respectievelijk -2,5% en -2,0%. 2011 is een omslagjaar met een productiviteitsstijging van 0 procent. Vanaf 2012 neemt de arbeidsproductiviteit weer toe. Eerst met 2,5%, daarna aflopend tot 1%. Vergeleken met andere sectoren in de bouw is dit tamelijk gematigd. Dit levert het beeld op als weergegeven in tabel 9.5.

Overigens: de arbeidsproductiviteitsraming geldt ceteris paribus de stand van de techniek. Innovatieve ontwikkelingen op het terrein van de applicatietechnieken en de komst van nieuwe materialen kunnen het beeld ook op betrekkelijk korte termijn doen veranderen.

In tabel 9.6 wordt de benodigde arbeidscapaciteit gesplitst in werknemers en zzp'ers. Dit onderscheid is gemaakt door eerst een ontwikkeling te schatten van de werkgelegenheid voor zzp'ers. Daarbij is uitgegaan van de EIB raming 2010. De werkgelegenheid voor werknemers zal naar verwachting in 2010 dalen met meer

Tabel 9.5 **Overzicht prognose productie, arbeidsproductiviteit en werkgelegenheid**

	Productie (€ mln)	Δ Productie (% verandering tov voorgaande jaar)	Arbeids producti- viteits groei (%)	Benodigde arbeidscapa- citeit (mens- jaren wns+zzp)	Δ werkgelegen- heid (% veran- dering tov voor- gaande jaar)
2009	730	-6,5	-2,5	5.360	-4,0
2010	655	-10,0	-2,0	4.920	-8,0
2011	650	-1,0	0,0	4.870	-1,0
2012	680	4,0	2,5	4.940	1,5
2013	710	4,0	1,5	5.060	2,5
2014	740	4,0	1,0	5.210	3,0
2015	775	4,0	1,0	5.370	3,1

Bron: EIB

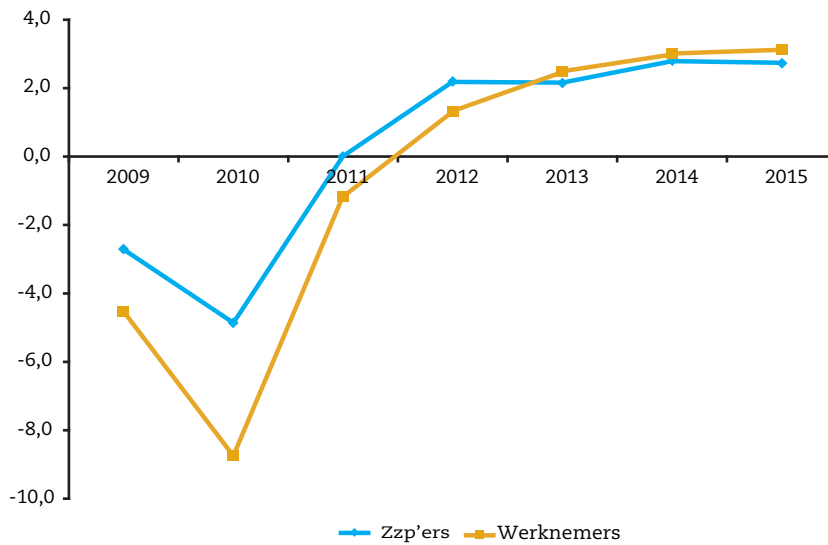
Tabel 9.6 Verhouding tussen de arbeidscapaciteit van zzp'ers en werknemers

Jaar	Arbeidsvolume zzp'ers	Arbeidsvolume werknemers	Penetratiegraad zzp'ers
2009	720	4.640	13,4
2010	685	4.235	13,9
2011	685	4.185	14,1
2012	700	4.240	14,2
2013	715	4.345	14,1
2014	735	4.475	14,1
2015	755	4.615	14,1

Bron: EIB

dan 8%. Dat is slechter dan in de bouw als geheel. Dit is te verklaren uit de relatief grote afhankelijkheid van de branche van sectoren waarin grote klappen vallen.

Figuur 9.2 Ontwikkeling van de werkgelegenheid voor werknemers en zzp'ers, procentuele mutaties

Bron: EIB

9.4 Conclusie

Het productieverlies wordt in 2009 geraamd op - 6,5%. In 2010 zal de branche te maken krijgen met een productiedaling van 10%. In 2011 zal de productie nog steeds niet in de plus komen, maar dalen met 1%. Pas vanaf 2012 wordt herstel verwacht. Tot aan 2015 zal de productie van de branche dan jaarlijks met zo'n 4% toenemen. Dat zal overigens niet voorkomen, dat het productieniveau in 2015 niet boven het niveau uitkomt van 2008.

In de periode 2010-2015 zal sprake zijn van een groeiend aandeel van de zelfstandige zonder personeel in de arbeidscapaciteit. Voor wat betreft de aard van de werkzaamheden verwachten de meeste bedrijven geen verandering.

Een kwart van de bedrijven denkt dat er wel wat verandert. Daarbij worden twee ontwikkelingen genoemd. Ten eerste een toenemend belang van groen- en energiedaken en ten tweede dat het eigen bedrijf zich op een breder terrein zal begeven dan nu.

2005

Verwachtingen bouwproductie en werkgelegenheid in 2005

Bouworganisatievormen in beweging

Beroepsmobiliteit in de bouw

Bouwbedrijven 2005, ontwikkelingen en vooruitzichten

Waardecreatie door grote bouwonderne-
mingen

De vooruitzichten voor de installatiemarkt in 2005 (UNETO-VNI)

Kosten en baten van het verlaagde BTW-tarief op onderhoudswerk aan woningen
(FOSAG)

Marktgericht ondernemen in de bouw

Het ziekteverzuim in de bouw in 2004

De metselaar

Het leidinggevend personeel in de bouw

De bouwarbeidsmarkt in het najaar van 2004

Beroepscompetenties van het middenkader in de bouw

Arbowensen en -behoeften van werkgevers en werknemers in de bouw in 2004
(ARBOUW)

Arbeidsongevallen in de bouw in 2004 (ARBOUW)

Bouwen voor de gezondheids- en welzijnszorg

Regelgeving in de planontwikkelingsfase

Regionale woningmarkten

De bouwarbeidsmarkt op weg naar 2010

De bouwarbeidsmarkt in de periode 2005-2010

Opdrachtgevers aan het woord

Bedrijfseconomische kencijfers van gespecialiseerde bedrijven in de bouw in 2004

Bedrijfseconomische kencijfers van gww-bedrijven in 2004

Bedrijfseconomische kencijfers van b&u-bedrijven in 2004

Algemene kosten in het bouwbedrijf in 2004

Procesintegratie en innovatief ondernemerschap in de bouwnijverheid

Eindmeting Arbovoorlichting in de bouw, tweede effectmeting (Ministerie van SZW)

Het arbeidsbestand in de bouwnijverheid in 2004

De bouwbedrijven in 2004

2006

Verwachtingen bouwproductie en werkgelegenheid in 2006

Verwachtingen bouwproductie en werkgelegenheid in 2006 De Nederlandse regio's

Vraag naar kantoren tot 2015

Bouwbedrijven 2006, ontwikkelingen en vooruitzichten

Bouwen in: Noord-Nederland, Noord-Holland en Utrecht, Oost-Nederland, Zuid-Nederland en Zuid-Holland (Bouwend Nederland)

Procesintegratie en innovatief ondernemerschap in de aan de bouw toeleverende industrie en de bouwmaterialenhandel

Eindevaluatie Arboconvenant Funderingsbranche

Het ziekteverzuim in de bouwnijverheid in 2005

Arbowensen en -behoeften van bouwbedrijven en werknemers 2005 (ARBOUW)

Procesintegratie en innovatief ondernemerschap in ontwerp bureaus

Monitor arbeidsongevallen in de bouw 2005 (ARBOUW)

Activity Based Costing in het bouwbedrijf

Prestatietoeslag in de restauratiebouw

Bouwen op vertrouwen

Internetgebruik door bouwbedrijven

De kabel- en leidingsector; -investerings-volume en opdrachtgeverschap-

Sectorprofiel schilders-, afwerkings- en glaszetbedrijf 2005-2012

De bouwarbeidsmarkt in het najaar van 2005

Bedrijfseconomische kencijfers van b&u-bedrijven in 2005

Bedrijfseconomische kencijfers van gww-bedrijven in 2005

Bedrijfseconomische kencijfers van gespecialiseerde bedrijven in de bouw in 2005

Algemene kosten in het bouwbedrijf in 2005

Verkenning knelpunten bij duurzaam, zuinig en materiaalarm aanbesteden en bouwen (RWS/DWW)

Het arbeidsbestand in de bouwnijverheid in 2005

De bouwbedrijven in 2005

2007

Verwachtingen bouwproductie en werkgelegenheid in 2007

Beperking hypotheekrenteaftrek 'Gevolgen voor de bouwproductie en woningmarkt'

Opdrachtgevers aan het woord - meting 2006

Infrastructuurmonitor MIT 2007

De restauratieproductie tot 2011

Procesintegratie en innovatief ondernemerschap in het bouwproces

Bouwbedrijven 2007 Ontwikkelingen - Vooruitzichten

Sectorprofiel stukadoors-, afbouw- en terrazzo-/vloerenbedrijf 2005-2012

Het ziekteverzuim in de bouwnijverheid in 2006

De sector civiele betonbouw marktontwikkelingen, opdrachtgeverschap en werkgelegenheid

Bouwconcerns in beeld 2006/2007

Opdrachtgevers aan het woord - meting 2007

Bedrijfseconomische kencijfers van gww-bedrijven in 2006

Bedrijfseconomische kencijfers van b&u-bedrijven in 2006

Het arbeidsbestand in de bouw in 2006

Monitor arbeidsongevallen in de bouw 2006 (ARBOUW)

Transparantie in de bouwpraktijk

De bouwbedrijven in 2006

2008

Verwachtingen bouwproductie en werkgelegenheid 2008

Procesintegratie en innovatief ondernemerschap in het bouwproces - meting 2007

Kostendruk van wet- en regelgeving in het gespecialiseerde aannemingsbedrijf

Infrastructuurmonitor MIRT 2008

Bouw in beeld 2007

Openbaarvervoerinfrastructuur in een geliberaliseerde markt

Algemene kosten in het bouwbedrijf

Het ziekteverzuim in de bouw in 2007

Kwaliteit van de dienstverlening en het bestuurlijk proces van lagere overheden

De markt voor restauratie en onderhoud van monumenten tot 2013

Uitdagingen en beleidsopties bij nieuwbouw van woningen Regionale ontwikkelingen en beleid na 2009

De Vastgoedlezing 2008 Crisis op de Nederlandse woning- en vastgoedmarkt? (ASRE)

Bedrijfseconomische kencijfers van b&u-bedrijven in 2007

Bedrijfseconomische kencijfers van gww-bedrijven in 2007

Bouwconcerns in beeld 2007/2008

Monitor arbeidsongevallen in de bouw 2007 (ARBOUW)

2009

Verwachtingen bouwproductie en werkgelegenheid 2009

Opdrachtgevers aan het woord - meting 2008

Procesintegratie en innovatief ondernemerschap in het bouwproces - meting 2008

Middenkaderopleidingen in de bouw

Algemene kosten in het bouwbedrijf 2006-2007

Bouw in beeld 2008

Trends en ontwikkelingen in de afbouwbranche 2009-2014

De zelfstandige zonder personeel in de bestratingsbranche

Het ziekteverzuim in de bouw in 2008

Hervorming van de woningmarkt

Reïntegratie van langdurig zieke werknemers in de bouw

Bouwconcerns in beeld 2008-2009

2010

Verwachtingen bouwproductie en werkgelegenheid 2010

Algemene kosten in het bouwbedrijf 2006-2008

Bedrijfseconomische kencijfers b&u-bedrijven 2008

Bedrijfseconomische kencijfers gww-bedrijven 2008

Trends en ontwikkelingen in de afbouwbranche 2010-2015

Zzp'ers in de bouw

Economisch Instituut voor de Bouw

Basisweg 10
1043 AP Amsterdam

Postbus 58248
1040 HE Amsterdam

t (020) 583 19 00
f (020) 583 19 99

eib@eib.nl
www.eib.nl

Desktop publishing: M.B. Wakidjan-Nijbroek, EIB
Druk: Thieme Almere

The logo for the Economisch Instituut voor de Bouw (EIB) features the lowercase letters 'eib' in a bold, blue, sans-serif font. The 'e' and 'i' are connected at the top, and the 'b' is positioned to the right of the 'i'.

Economisch Instituut
voor de Bouw

Basisweg 10
1043 AP Amsterdam

Postbus 58248
1040 HE Amsterdam

t (020) 583 19 00
f (020) 583 19 99

info@eib.nl
www.eib.nl